МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Фінансові механізми забезпечення економічної безпеки АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в умовах війни»

Виконав: студент 2 курсу групи 8.0734-уфеб-з
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми Управління фінасово-економічною безпекою
О.В. Дюков

Керівник к.е.н., доцент Щебликіна І.О.
Рецензент к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Запоріжжя
2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Управління фінасово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____А.В. Череп

«____»_____2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Дюкову Олексію Вячеславовичу

1. Тема роботи: «Фінансові механізми забезпечення економічної безпеки АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в умовах війни»

керівник роботи: Щебликіна Інна Олександрівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 р. № 440-с.

2. Строк подання студентом роботи: 3 листопада 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити економічну сутність та складові економічної безпеки підприємства; дослідити механізм забезпечення економічної безпеки та його значення в підтримці сталого розвитку підприємства; здійснити організаційну та економічну характеристику АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»; визначити шляхи удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 19 рис., 22 табл. і 1 формула.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Щебликіна І.О., доцент	16.05.2025 р.	16.05.2025 р.
2	Щебликіна І.О., доцент	17.06.2025 р.	17.06.2025 р.
3	Щебликіна І.О., доцент	01.08.2025 р.	01.08.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 02 квітня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	02.04.2025 р. – 07.05.2025 р.	виконано
2.	Виконання вступу	08.05.2025 р. – 15.05.2025 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	16.05.2025 р. – 16.06.2025 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	17.06.2025 р. – 31.07.2025 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	01.08.2025 р. – 15.09.2025 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	16.09.2025 р. – 30.09.2025 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	01.10.2025 р. – 02.11.2025 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	03.11.2025 р.	виконано

Студент _____ О.В. Дюков
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ І.О. Щебликіна
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 120 с., 19 рис., 22 табл., 80 джерел, 6 додатків

Об’єктом дослідження є процеси забезпечення економічної безпеки підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в умовах війни за допомогою фінансових механізмів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та прикладних проблем, пов’язаних із організацією процесу забезпечення економічної безпеки підприємства за допомогою фінансових механізмів.

Метою роботи є аналіз теоретико-організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо застосування фінансових механізмів задля забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах війни.

Завдання: 1) визначити сутність, значення та роль економічної безпеки підприємства та особливості організації механізму її забезпечення; 2) здійснити аналіз організаційно-економічних показників діяльності підприємства; 3) розробити заходи щодо удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методи досліджень: діалектичний метод пізнання, системний, комплексний та структурно-функціональний підхід, кількісний аналіз, методи дедукції та індукції, аналізу та синтезу, логічний метод.

Одержані результати та їх новизна: 1) запропоновано шляхи удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства; 2) запропоновано заходи щодо оптимізації витрат підприємства; 3) запропоновано впровадження комплексної системи ризик-менеджменту підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції щодо оптимізації механізму управління забезпечення економічної безпеки підприємства можуть бути використані в його практичній діяльності.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, РИЗИК, ВИТРАТИ, ДОХОДИ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ПРИБУТОК, РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ, РЕСУРСИ, КАПІТАЛ, АКТИВИ

SUMMARY

Qualifying work: 120 p., 19 fig., 22 tab., 80 references, 6 annex.

The object of the research is the processes of ensuring the economic security of the enterprise JSC «Southern Mining and Processing Plant» in war conditions using financial mechanisms.

The subject of the research is a set of theoretical principles and applied problems related to the organization of the process of ensuring the economic security of an enterprise using financial mechanisms.

The purpose of the work is to analyze theoretical and organizational provisions and develop practical recommendations for the application of financial mechanisms to ensure the economic security of an enterprise in wartime.

Tasks: 1) determine the essence, significance and role of the economic security of the enterprise and the features of the organization of the mechanism for its provision; 2) carry out an analysis of the organizational and economic indicators of the enterprise's activities; 3) develop measures to improve the mechanism for ensuring the economic security of the enterprise.

Methods of research: a systematic approach to the study of economic events and processes. During research performance scientific methods of cognition were used: methods of induction and deduction, terminological analysis and comparison, calculation methods, theoretical generalization; cause-effect relationship methods, abstract-logical method and logical method.

The results obtained and their novelty: 1) ways to improve the mechanism for ensuring the economic security of the enterprise are proposed; 2) measures to optimize the enterprise's costs are proposed; 3) the implementation of a comprehensive enterprise risk management system is proposed.

Practical significance of the obtained results. Proposals for optimizing the management mechanism for ensuring the economic security of an enterprise can be used in its practical activities.

The results of the study are aimed at the processes of ensuring the economic

security of the enterprise and increasing the efficiency of its activities through financial mechanisms and can be implemented in the practice of other enterprises. The results of the study can be used by heads of financial departments of enterprises to develop tactical and strategic decisions on optimizing the mechanism for ensuring economic security, the use by the enterprise of various means and Internet marketing tools, implementation of a comprehensive risk management system, which should become an important component of the overall enterprise management system, optimization of the enterprise's cost structure, which will make it possible to manage costs and control costs at all stages of production.

ECONOMIC SECURITY, RISK, COSTS, INCOME, PROFITABILITY, PROFIT, RISK MANAGEMENT, RESOURCES, CAPITAL, ASSETS

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА……..... 12
1.1 Сутність та складові економічної безпеки підприємства……. 12
1.2 Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства……. 24
1.3 Роль економічної безпеки в системі сталого функціонування підприємства …… 32
2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ПІВДЕННИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ» ……. 40
2.1 Загальна економічна характеристика діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»……. 40
2.2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»……. 53
2.3 Аналіз доходів та витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»……... 67
3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТ «ПІВДЕННИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»…….. 82
3.1 Підвищення економічної безпеки АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на основі технологій маркетингу …….. 82
3.2 Оптимізація складу витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» задля забезпечення його економічної безпеки …….. 90
3.3 Застосування інструментів ризик-менеджменту задля забезпечення економічної безпеки підприємства …….. 97
ВИСНОВКИ……. 106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 112
ДОДАТКИ……. 121
Декларація академічної доброчесності здобувача…… 133

ВСТУП

У сучасній глобалізованій економіці діяльність підприємств супроводжується постійними викликами, які істотно впливають на рівень їх стабільності, результативності та довгострокового розвитку. За таких умов формування дієвої системи безпеки набуває особливої актуальності для українських підприємств, оскільки ризики мають стійкий, системний характер і фактично стали невід'ємною складовою господарської діяльності. У зв'язку з цим керівники вищої ланки змушені постійно шукати сучасні управлінські інструменти, спрямовані на підвищення ефективності функціонування, адаптивності, фінансової стійкості та конкурентоспроможності бізнесу, що безпосередньо визначає рівень його економічної безпеки.

Економічна безпека посідає провідне місце серед умов успішної діяльності підприємства на конкурентному ринку, адже вона відображає його спроможність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, своєчасно ідентифікувати та знижувати ризики, а також забезпечувати стабільне економічне зростання. Усвідомлення змісту економічної безпеки та формування ефективних механізмів її забезпечення є одним із ключових завдань підприємств, що прагнуть зберегти та зміцнити свої ринкові позиції в умовах економічної нестабільності. Для значної кількості суб'єктів господарювання питання економічної безпеки набуває особливої гостроти в періоди глобальних криз, посилення конкурентної боротьби та прискореного розвитку інноваційних технологій.

Дослідженню різних аспектів формування, оцінювання та зміцнення економічної безпеки підприємств, аналізу внутрішніх та зовнішніх загроз та шляхів їх мінімізації присвятили свої роботи О.В. Ареф'єва, О.І. Барановський, З. Борисенко, В.Г. Васильців, О. Власюк, А.С. Гальчинський, В.М. Гриньова, М.І. Денисенко, М.І. Іванова, О.В. Ковальова, В.Г. Козаченко, С.В. Мочерний, В. Мунтіян, С.Ф. Покропивний, А.В. Череп та інші вчені.

Проте, вивчення наукових праць засвідчує, що існує потреба в узагальнені існуючих підходів до удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки у діяльності вітчизняних підприємств, що створить передумови для виявлення проблем та можливих перспектив в управлінні економічною безпекою вітчизняних підприємств в умовах повоєнного відновлення економіки України.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є аналіз теоретико-організаційних положень та розробка практичних рекомендацій щодо застосування фінансових механізмів задля забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах війни.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

– дослідити економічну сутність, складові економічної безпеки підприємства;

– дослідити особливості механізму управління економічною безпекою підприємства в сучасних умовах;

– визначити роль економічної безпеки в системі сталого функціонування підприємства;

– провести комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»;

– здійснити аналіз майна та фінансових ресурсів підприємства;

– оцінити показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»;

– здійснити аналіз доходів, витрат, рентабельності підприємства;

– визначити шляхи удосконалення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства;

– обгрунтувати доцільність застосування технологій маркетингу з метою забезпечення економічної безпеки підприємства;

– розробити заходи щодо оптимізації складу витрат підприємства;

– обґрунтувати необхідність застосування інструментів ризик-менеджменту у діяльності підприємства.

Об’єктом дослідження є процеси забезпечення економічної безпеки підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в умовах війни за допомогою фінансових механізмів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та прикладних проблем, пов’язаних із організацією процесу забезпечення економічної безпеки підприємства за допомогою фінансових механізмів.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців в галузі теорії та практики організації процесу управління економічною безпекою підприємства. У роботі використані методи: логічного узагальнення – для узагальнення наукового досвіду з досліджуваної проблематики й викладання послідовності положень кваліфікаційної роботи; дедуктивний – для дослідження теоретичних аспектів організації та управління економічною безпекою підприємства; фінансово-економічного та статистичного аналізу, порівняння, зведення – при оцінюванні фінансового стану підприємства; критичного аналізу та узагальнення теоретичних досліджень – для теоретичного узагальнення одержаних результатів та формулювання висновків.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, фахова література, матеріали наукових конференцій та періодичних видань, дані фінансової звітності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», результати власних досліджень та проведеного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів визначається наступними основними положеннями:

– запропоновано до впровадження на підприємстві використання різноманітних засобів та інтернет-інструментів маркетингу, що дасть можливість знижувати витрати виробництва та отримувати конкурентні переваги;

– розроблено та обгрунтовано заходи щодо оптимізації складу витрат на АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»;

– запропоновано механізм впровадження комплексної системи ризик-менеджменту, що є важливою складовою загальної системи управління підприємством, яка здатна підвищити результативність його господарської діяльності в умовах невизначеності внутрішнього та зовнішнього середовища.

Значення результатів кваліфікаційної роботи магістра полягає у тому, що результати дослідження спрямовані на процеси забезпечення економічної безпеки підприємства та забезпечення підвищення ефективності його діяльності за допомогою фінансових механізмів та можуть бути впроваджені в практику інших підприємств. Результати дослідження можуть бути використані керівниками фінансових підрозділів підприємств для розробки тактичних та стратегічних рішень щодо оптимізації механізму забезпечення економічної безпеки, використання підприємством різноманітних засобів та інтернет-інструментів маркетингу, впровадження комплексної системи ризик-менеджменту, що повинно стати важливою складовою загальної системи управління підприємством, оптимізації структури витрат підприємства, що дасть можливість управляти витратами і контролювати витрати на всіх стадіях виробництва.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися й обговорювалися на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку соціально-економічних систем у контексті сучасного наукового виміру» (Запоріжжя, 23 жовтня 2025 р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 1 друковану працю – тези за матеріалами наукової конференції.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність та складові економічної безпеки підприємства

Поняття «економічна безпека», як соціальний феномен, пов'язане зі становленням суспільства та зародженням держави, коли потреба в захисті усіх життєзабезпечуючих складових частин суспільного укладу виступає майже на перший план [1].

Дослідження сутності та природи економічної безпеки розпочалося в останні 30 років минулого століття, коли підприємства зіткнулися з необхідністю урахування ризиків. Економічну безпеку в іноземній літературі називають ecosecent (economic security of enterprise). Слід відзначити, що стосовно визначення самого змісту поняття «економічна безпека підприємства» на сучасному етапі існує велика кількість думок [2].

На сучасному етапі економічного розвитку суспільства стало очевидним, що економічна безпека країни напряму залежить від її участі в зовнішній торгівлі. Досягнення значних успіхів у зовнішньоторговельних відносинах сприяє зміцненню фінансової та економічної стабільності країни. Разом із тим загрозу для національної безпеки створює зростаюча залежність країни від імпорту паливно-енергетичних і стратегічних сировинних ресурсів, продовольства, високотехнологічної продукції та зброї.

В результаті проведених досліджень варто відзначити сучасні наукові погляди вітчизняних фахівців щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства».

Забродський В.А. [3] трактує поняття економічної безпеки підприємств, як «кількісну та якісну характеристику властивості підприємства відображати здатність «самовиживання» та розвиток в умовах виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз».

Ковальов Т. і Сухорукова Т. [4], розуміють економічну безпеку підприємства, як «стан захищеності діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усувати різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності».

Дубецька С.П. [5] пропонує розглядати економічну безпеку підприємства, як «стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору його стійкості та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачуваних дій та складно прогнозованих чинників».

На думку Дерій Ж.В. та Базилевича В.М., «економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня і суб'єктом, що забезпечує виконання функцій регіоном, державою» [6].

Васильців Т.Г. та інші автори стверджують: «Орієнтація системи управління підприємством на забезпечення економічної безпеки потребує, щоб управлінські рішення, які приймаються в будь-якій сфері діяльності підприємства, повинні обов'язково розглядатися і отримувати оцінку з погляду їх впливу на економічну безпеку підприємства як в даний час, так і в перспективі» [7].

При обґрунтуванні сутності поняття «економічна безпека підприємства» як економічної категорії ряд авторів виходять з підходу, який «базується на захищеності від ризиків, ефективності функціонування, здатності до розвитку і взаємозв'язках безпеки, життєвого циклу функціонування підприємства» [8].

У роботі [9] пропонується на основі досліджених визначень узгодити ідентифікацію поняття з градацією його рівнів. Науковці відмічають, що «при ефективному використанні ресурсів та наявності здатності підприємства до постійного розвитку можна стверджувати про досягнення високого рівня економічної безпеки. Середній рівень економічної безпеки

характеризується досягненням підприємством фінансово-економічної стійкості та формування здатності до адаптації. Низький рівень економічної безпеки визначається при виявленні стабільності та безперервності виробничої діяльності на підприємстві та при здатності лише протистояти загрозам».

Козаченко Г.В., Пономарьов В.П. розглядають економічну безпеку підприємства «як гармонізацію в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [10].

Але у цьому випадку не розглядається спроможність управлінської системи підприємства ефективно управляти ресурсами з метою забезпечення певного резерву стійкості для адекватної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Яценко Н.М. та Михайлюк С.О. розглядають економічну безпеку підприємства «як підсистему національної економічної безпеки та визначають її як економічний стан підприємства, сталий по відношенню до внутрішніх і зовнішніх змін фінансово-господарської діяльності, не пов'язаної з форсмажорними обставинами» [11]. Таке визначення розглядає економічну безпеку в статиці і не враховує необхідність відповідної реакції на зміни, що відбуваються.

У великому економічному словнику є таке визначення: «економічна безпека – це стан юридичних, економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних та інтелектуальних ресурсів підприємства, при якому гарантується стабільність його функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний та соціальний розвиток» [12]. Слід зазначити, що в такому визначенні не вказана роль управлінської системи в забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Соколенко Т.М. економічну безпеку розглядає «як стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу границь адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня

адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони» [13]. В якості факторів, що впливають на економічну безпеку підприємства, автором виділяється ступінь можливого ризику прийняття управлінських рішень і стверджується необхідність потрапляння в зону допустимого ризику (коли величина можливих втрат не перевищує величину можливого прибутку).

У роботі [14] зазначено, що Олєйніков Є.О. економічну безпеку підприємства розглядає «як стан найбільш ефективного використання ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні та в майбутньому».

Ортинський В.Л. формулює визначення економічну безпеку підприємства «як захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення» [14].

Шевченко І. визначає економічну безпеку підприємства, «як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів» [14].

Левковець Н. П. у своїй роботі [14] запропонувала своє тлумачення поняття «економічна безпека підприємства» – це результат керуючого впливу керівництва підприємства на зміни в ресурсах, кадрах, техніці та інших потенціалах, який може забезпечити гармонізацію процесів виробництва та і протистояти загрозам зовнішнього середовища.

Гладух М. В. визначає економічну безпеку підприємства «як стан господарчого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику» [15].

Новікова О.Ф. трактує економічну безпеку підприємства «як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від

економічних загроз та інших загроз національній безпеці, які на них впливають» [16].

На думку Бланка І. О., «економічна безпека підприємства – це становище найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому» [17].

Васильців Т.Г. пропонує таке визначення: «економічна безпека пприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності» [7].

Рудницька О.В. розуміє це поняття, так: «економічна безпека підприємства – комплекс заходів, які сприяють підвищуванню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів» [18].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що кожне визначення економічної безпеки підприємства акцентує увагу на певних ключових положеннях та конкретній меті її забезпечення. Як бачимо, загальної думки щодо ключових положень та цілей забезпечення економічної безпеки підприємства серед науковців на теперішній час поки не існує.

На думку Шкарлета С.М., «забезпечення економічної безпеки – це системний процес, в якому поєднуються три основних компоненти: по-перше, діагностика та оцінка фінансово-економічних, операційних, та організаційних критеріїв з метою завчасної ідентифікації джерел виникнення небезпечних для діяльності підприємства проявів; по-друге, – своєчасне застосування релевантного каталогу антикризових (стабілізаційних) заходів нейтралізації внутрішніх і зовнішніх факторів; по-третє, – формування системи рекомендацій заходів щодо створення конкурентної переваги та забезпечення розвитку підприємства на усіх етапах його життєвого та операційного циклів» [19].

Отже, економічна безпека підприємства характеризує його спроможність своєчасно ідентифікувати можливі негативні тенденції як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі, а також розробляти й реалізовувати комплекс заходів щодо коригування параметрів економічного розвитку з метою нейтралізації потенційних загроз. Водночас процес забезпечення економічної безпеки передбачає формування оптимальних кількісних і якісних показників розвитку підприємства, виявлення та оцінювання негативних чинників, а також прогнозування змін зовнішнього середовища, які можуть впливати на результати його господарської діяльності.

Проаналізувавши вищенаведені суть та поняття «економічна безпека підприємства», згрупуємо підходи поняття «економічної безпеки підприємства» [20]:

1) ресурсний підхід – використання всіх наявних ресурсів, які дозволяють запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам для стабільного існування підприємства;

2) управлінський підхід – комплексне сприйняття процесу управління, яке дозволяє досягти гнучкості в прийнятті рішень та адаптуватись до змін зовнішнього і внутрішнього середовища в межах поставлених цілей та усувати загрози, небезпеки та ризики, які виникають на підприємстві;

3) концепція економічної безпеки з урахуванням гармонізації інтересів – стан захищеності інтересів (гармонізація інтересів) з пов’язаними суб’єктами зовнішнього середовища за для забезпечення прибутку підприємства;

4) концепція економічної безпеки з урахуванням цільових завдань – сукупний стан, який дозволяє реалізувати власну стратегію розвитку підприємства.

Левковець Н.П. [14] у своїй роботі представила підходи до визначення поняття «економічна безпека», а також їх переваги та недоліки підходів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Переваги та недоліки підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства»

Переваги	Недоліки
Ресурсний підхід	
– високий рівень ефективності ресурсів; – комплексний характер; – аналіз резервів і витрат; – досліджуються найважливіші фактори, що впливають на стан ресурсів підприємства; – вивчаються основні процеси, що впливають на забезпечення економічної безпеки; – проводиться аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; – розглядаються економічні індикатори; – дозволяє оцінити ефективність використання персоналу як одного з видів ресурсів; – розробляються заходи для забезпечення максимально високого рівня складових економічної безпеки підприємства; – дозволяє прослідкувати зв’язок між ефективністю використання трудових ресурсів з іншими видами ресурсів.	– не має чітких задач, на які повинно реагувати підприємство; – незрозумілі джерела виникнення загроз економічній безпеці підприємства.
Управлінський підхід	
– збереження комерційних таємниць підприємства, інтелектуальної власності і взагалі інформації як найціннішого ресурсу; – особлива увага приділяється фінансовій безпеці та обліку, які є однією з основних форм управління; – розгляд всіх елементів системи у взаємозв'язку; – розглядає підприємство як систему, елементи якої взаємозв'язані між собою; – застосування на різних рівнях підприємства; – спрямування на слабо структуровані проблеми.	– загрози економічній безпеці підприємства виникають зі сторони персоналу підприємства; – управління застосовується на рівні певної ситуації; – потребує високого професіоналізму персоналу; – використання дорогих технологій, автоматизованих систем управління; – обов’язки та критерії успішності управління мають сенс лише в контексті конкретного процесу
Концепція економічної безпеки з урахуванням гармонізації інтересів	
– підприємство розглядається як об'єкт економічної безпеки через сукупність функціональних складових або підсистем; – загрози розділяються на зовнішні і внутрішні, залежно від кожної складової	– негативний вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства; – найбільшим генератором загроз діяльності підприємства є держава.
Концепція економічної безпеки з урахуванням цільових завдань	
– здатність до ефективного функціонування в ситуації ризику; – можливість здійснювати порівняння показників ефективності управління підприємством; – дозволяє здійснювати загальну оцінку ефективності управління та доцільності витрат; – можливість коригування цілей в залежності від виконання попередніх; – проведення заходів щодо підвищення конкурентоспроможності потенціалу підприємства, виходячи з обраної тактики і стратегії.	– поняття «економічної безпеки підприємства» певною мірою ототожнюється з поняттям «адаптації»; – небезпеку складають загрози тільки зі сторони зовнішнього середовища; – загрози економічній безпеці підприємства виникають залежно від конкретного вузького профілю його діяльності.

Отже, доцільно погодитися з позицією автора [14], який обґрунтовує доцільність використання управлінського підходу до забезпечення економічної безпеки промислового підприємства. Зазначений підхід ґрунтується на цілеспрямованій діяльності керівництва щодо систематизації та узгодження всіх складових економічної безпеки, здатних ефективно протидіяти зовнішнім загрозам. Важливим елементом такого підходу є комплексна оцінка внутрішнього рівня безпеки підприємства з урахуванням макроекономічних умов, на основі якої формується стратегія розвитку, що передбачає використання чинників впливу для мінімізації зовнішніх ризиків і небезпек. Крім того, управлінський підхід передбачає встановлення граничних (порогових) значень потенційно небезпечних факторів з урахуванням макроекономічних показників, що дає змогу об’єктивно оцінити перспективні можливості підприємства та рівень його стійкості у майбутньому.

Завдання економічної безпеки підприємства полягає у формуванні такої системи управління, яка забезпечує можливість свідомого, цілеспрямованого впливу на загрози, ризики та небезпеки з урахуванням макроекономічних умов функціонування. Реалізація управлінського підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства, на думку автора [21], дає змогу чітко окреслити внутрішнє та зовнішнє середовище функціонування системи економічної безпеки, що створює передумови як для усунення джерел небезпеки, так і для організації постійного моніторингу чинників, здатних становити загрозу діяльності підприємства, а також для їх активного управління.

Крім того, застосування управлінського підходу сприяє підвищенню оперативності реагування на виникнення загроз, ризиків і небезпек, дає можливість об’єктивно оцінити реальні потенціали підприємства та здійснити прогнозування його розвитку з урахуванням макроекономічних показників. Це, своєю чергою, дозволяє оптимізувати витрати на забезпечення економічної безпеки, зменшити ймовірність фінансових втрат і мінімізувати ризик зниження прибутковості підприємства.

Економічна безпека підприємства є комплексною системою заходів і стратегічних рішень, спрямованих на захист його діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, здатних негативно впливати на стабільність функціонування та рівень конкурентоспроможності. Це багатовимірна категорія, що охоплює сукупність механізмів і інструментів, спрямованих на своєчасне виявлення та ефективну нейтралізацію загроз у фінансовій, організаційній, інформаційній і кадровій сферах діяльності підприємства [22].

Кожна складова економічної безпеки потребує поглибленого аналізу, оскільки потенційні ризики мають різну природу та характер впливу. Так, фінансові потрясіння можуть призводити до зниження рівня прибутковості та платоспроможності підприємства, інформаційні загрози у формі кібератак – порушувати цілісність даних і бізнес-процесів, а кадрові ризики, пов’язані з відтоком кваліфікованого персоналу, – істотно послаблювати його ресурсний і інтелектуальний потенціал.

Основними компонентами економічної безпеки підприємств є наступні [23-25]:

1. Фінансова безпека є базовою складовою економічної безпеки підприємства, оскільки відображає його спроможність забезпечувати стабільність фінансових потоків, зберігати платоспроможність і підтримувати належний рівень ліквідності. Вона охоплює процеси управління ризиками фінансової нестійкості, формування достатнього рівня прибутковості, ефективне використання капіталу, а також раціональне управління інвестиційною діяльністю.

Основними інструментами фінансової безпеки:

– наявність резервного фонду;

– оптимізація витрат і зниження собівартості продукції;

– управління кредитними ризиками та залученням зовнішніх інвестицій.

2. Виробнича безпека характеризує спроможність підприємства забезпечувати безперервне та ритмічне здійснення виробничих процесів,

мінімізуючи ризики зупинок, спричинених перебоями у постачанні сировини, матеріалів або технічними несправностями обладнання. Вона передбачає своєчасне виявлення та усунення виробничих загроз, що можуть негативно впливати на обсяги та якість випуску продукції.

Основними заходами для забезпечення виробничої безпеки вважаємо:

– підтримку стабільних каналів постачання;

– створення резервів сировини;

– використання резервного обладнання та технічне обслуговування.

3. Інформаційна безпека. Інформаційна безпека підприємства – це ключовий аспект, особливо в епоху цифровізації. Втрата даних або кібератаки можуть спричинити не тільки фінансові втрати, а й пошкодити репутацію підприємства. Підприємства повинні мати сучасні системи захисту даних, які можуть протидіяти зовнішнім загрозам.

Забезпечення інформаційної безпеки, на нашу думку, потребує:

– впровадження систем кіберзахисту;

– навчання працівників щодо правил інформаційної безпеки;

– регулярне оновлення програмного забезпечення та захист від вірусів і кібератак.

4. Кадрова безпека. Кадрова безпека передбачає наявність стратегії для забезпечення підприємства висококваліфікованими кадрами. Це включає не лише збереження поточного кадрового потенціалу, а й активне залучення нових спеціалістів. Особлива увага повинна приділятися мотивації працівників, їхньому розвитку та утриманню.

Підтримання кадрової безпеки на високому рівні вимагає:

– створення програм розвитку та підвищення кваліфікації персоналу.

– розробки системи мотивації для утримання ключових спеціалістів.

– формування кадрового резерву для швидкої заміни у разі втрати працівників.

5. Юридична безпека. Полягає у дотриманні законодавства та регуляторних вимог, що забезпечують правовий захист підприємства. Включає

моніторинг змін у законодавстві, а також розробку договорів, що мінімізують правові ризики. Досягається та підтримується:

– моніторингом змін у законодавстві;

– юридичним супроводом господарської діяльності підприємства;

– своєчасним врегулюванням правових спорів.

Формування економічної безпеки здійснюється через нівелювання чи недопущення загроз, які можна поділити на декілька основних категорій [26-28]:

1. Фінансові загрози:

– економічні кризи, що призводять до падіння попиту та зниження прибутків;

– коливання валютних курсів, які можуть вплинути на витрати та доходи підприємства;

– зростання рівня інфляції, що зменшує купівельну спроможність споживачів.

2. Виробничі загрози:

– технічні збої, що можуть призвести до зупинки виробництва або погіршення якості продукції;

– втрата постачальників сировини, яка може спричинити перебої у виробничому процесі;

– низький рівень автоматизації та технологічного розвитку.

3. Інформаційні загрози:

– кібератаки та несанкціонований доступ до конфіденційної інформації;

– втрати даних через технічні несправності;

– витоки інформації через недосконалу систему захисту.

4. Кадрові загрози:

– відтік ключових працівників до конкурентів;

– недостатня кваліфікація персоналу, що призводить до зниження ефективності роботи;

– відсутність програми розвитку та підвищення кваліфікації працівників.

5. Юридичні загрози:

– зміни в законодавстві, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства.

– судові позови від контрагентів або споживачів.

– порушення договірних зобов'язань через форс-мажорні обставини.

У контексті складових та загроз формуванню економічної безпеки підприємств пропонуємо запровадження заходів для її зміцнення [29]:

1. Фінансова диверсифікація:

– розподіл фінансових потоків між кількома джерелами для зниження ризиків;

– накопичення резервних фондів для покриття непередбачених витрат.

2. Управління ризиками:

– впровадження системи управління ризиками, яка дозволить виявляти загрози та мінімізувати їх вплив;

– страхування ключових активів та процесів підприємства.

3. Технологічне оновлення:

– інвестування в модернізацію виробництва та впровадження нових технологій;

– підвищення рівня автоматизації виробничих процесів.

4. Захист інформаційних ресурсів:

– використання сучасних систем кібер-захисту;

– підвищення рівня інформаційної грамотності працівників через регулярні тренінги.

5. Кадровий розвиток:

– розробка системи мотивації для утримання ключових працівників;

– впровадження програм підвищення кваліфікації персоналу.

6. Юридичний захист:

– постійний моніторинг законодавства для своєчасної адаптації до змін;

– юридичний супровід угод та врегулювання спорів.

1.2 Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Сутність поняття «економічна безпека» містить сукупність інструментів, що забезпечують конкурентоздатність та ефективність підприємства, а також дозволяють підвищити рівень достатку персоналу підприємства.

До головних цілей формування економічної безпеки підприємства належать:

– забезпечення фінансової стійкості та незалежності;

– досягнення лідерства в технологіях;

– забезпечення високого конкурентного статусу;

– підвищення ефективності менеджменту;

– оптимізація використання потенціалу підприємства;

– мінімізація руйнівного впливу зовнішнього середовища;

– забезпечення функціонування підприємства в межах правового поля;

– захист власної комерційної таємниці [30].

Сьогодні головними проблемами підприємств у сфері економічної безпеки є банкрутство неефективних підприємств, які не витримують ринкової, зокрема й недобросовісної конкуренції, брак прозорої податкової системи. Крім того, потреба в ефективній кадровій політиці є першочерговою для функціонуючих підприємств [31].

На нашу думку, під поняттям «забезпечення економічної безпеки підприємства» слід розуміти реалізацію всіх елементів економічної безпеки для уникнення ймовірних втрат та отримання найбільш оптимального рівня економічної безпеки як у певний момент, так і на майбутнє.

Умовами забезпечення економічної безпеки підприємства є легітимність усіх видів його діяльності, використання системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства та відповідне ресурсне забезпечення. А систему забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як впорядковану сукупність взаємодіючих елементів, сумарну дію яких спрямовано на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і

внутрішніх загроз. При цьому для кожного підприємства зовнішні і внутрішні загрози є індивідуальними, але з певними типовими рисами [32].

Одним із найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який є сукупністю законодавчих актів, правових норм, рушійних мотивів та стимулів, методів, заходів, сил та засобів за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та вирішення завдань [33].

Схема механізму забезпечення економічної безпеки підприємства наведена на рис. 1.1.

З рис. 1.1 видно, що механізм забезпечення економічної безпеки підприємства має свої інструменти (платіжні, депозитні, страхові та інвестиційні), методи та засоби, а також складові (фінансова, правова, технологічна, інформаційна, екологічна, кадрова, інтелектуальна та силова).

Формування необхідного рівня економічної безпеки підприємства містить етапи:

1) формування ефективних факторів виробництва (нового устаткування, кваліфікованої робочої сили і т. д.);

2) виробництво продукції з урахуванням потреб ринку, підвищення її якості та дизайну;

3) вибір надійних постачальників сировини, матеріалів, енергоносіїв;

4) проведення приватизації;

5) надійний захист власних комерційних таємниць;

6) зміна в разі необхідності керівництва підприємства [34].

Забезпечення економічної безпеки підприємства відбувається на двох рівнях: 1) оперативний рівень передбачає розв'язання повсякденних господарських проблем, які пов'язані зі встановленням оптимального рівня вживання ресурсів, якими розпоряджається підприємство;

2) стратегічний рівень передбачає приймання максимально важливих рішень, які спрямовані на довгостроковий період.

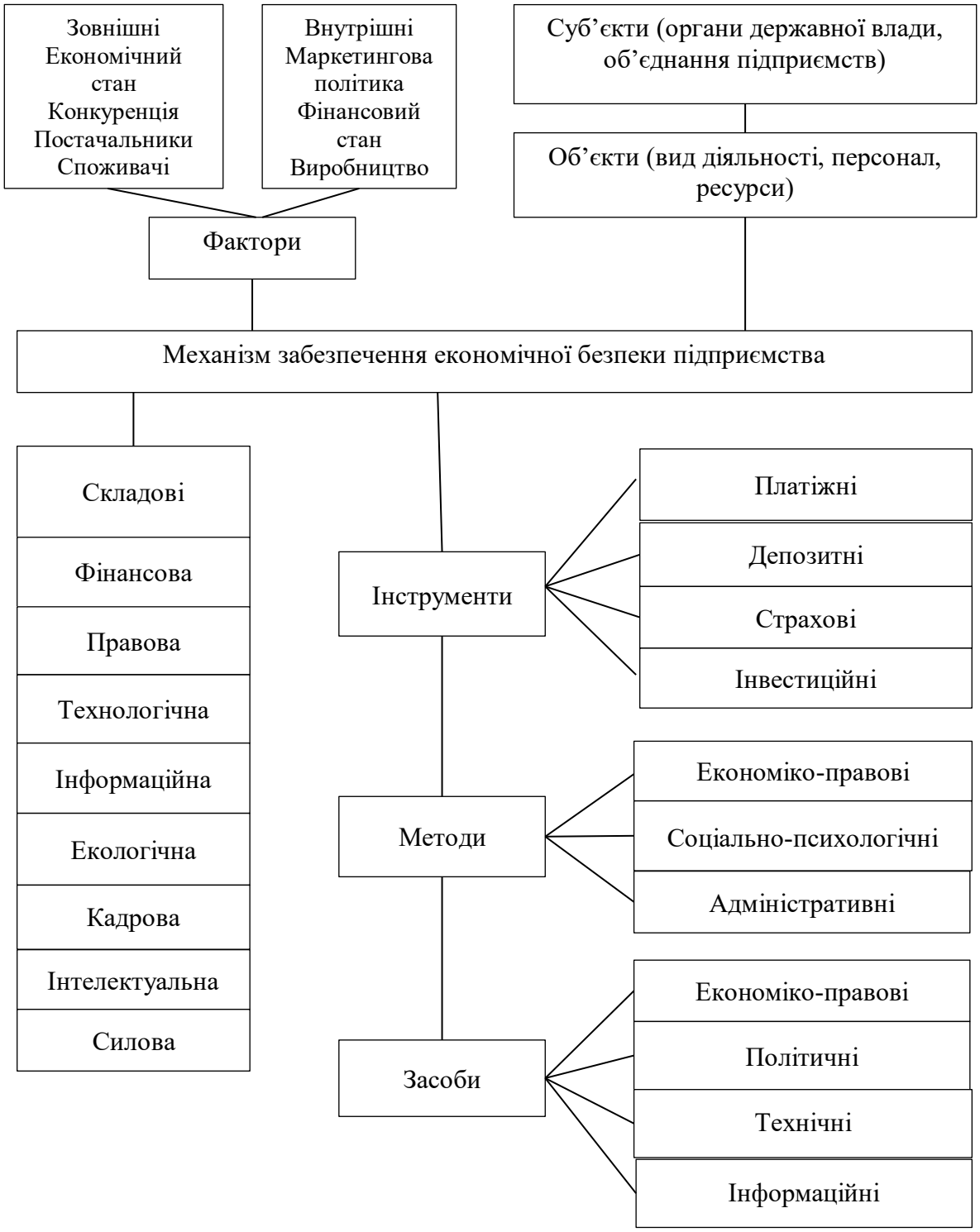

Рисунок 1.1 – Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Крім цього, для забезпечення економічної безпеки для підприємства важливо враховувати розміщення підприємства, природні ресурси, трудовий потенціал підприємства, освітньо-кваліфікаційний рівень працівників підприємства, рівень забезпечення населення тощо [35].

Мета механізму полягає у мінімізації негативного впливу загроз та небезпек з боку зовнішнього та внутрішнього середовища на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Цілі механізму можуть бути диференційовані залежно від структурного елементу та стану економічної безпеки підприємства. Залежно від стану економічної безпеки (безпека, загроза, ризик, небезпека) застосовується індивідуалізований підхід до вибору напрямів її забезпечення для кожного структурного елементу.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;

- забезпечення технічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу об'єкта господарювання;

- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності НДДКР;

- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);

- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [36].

Суб'єктом забезпечення економічної безпеки на підприємстві є як керівник і його заступники, так і керівники структурних підрозділів підприємства, де кожен із них в межах своїх компетенцій вирішує проблеми забезпечення економічної безпеки.

Об'єкти економічної безпеки визначаються виходячи із цілей та завдань її забезпечення, а також залежно від конкретних напрямів.

Об’єктом забезпечення економічної безпеки підприємства є: фінансова безпека підприємства; інтелектуально-кадрова безпека підприємства; інформаційна безпека підприємства; техніко-технологічна безпека підприємства.

Вказані напрями є основними орієнтирами у пошуку шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Наступним елементом механізму забезпечення економічної безпеки підприємства є оцінка рівня економічної безпеки. Проведені аналітичні дослідження показали, що стан структурних елементів економічної безпеки підприємства перебуває у різних станах, а саме у стані безпеки та ризику.

Проблема існує у забезпеченні інтелектуально-кадрової та інформаційної безпеки підприємства. Комплексна оцінка економічної безпеки підприємства показала, що на досліджуваному підприємства є стан безпеки за весь аналізований період. Як було вже зазначено вище, стан економічної безпеки підприємства залежить від ряду факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. тому важливим є визначення ризик-факторів забезпечення економічної безпеки підприємства.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства включає в себе такі елементи як стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства; функції, методи, принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методами забезпечення економічної безпеки підприємства доцільно визначити [37]:

– збирання та аналітичну обробку інформації щодо економічної ситуації на макросів складання прогнозів розвитку економічної ситуації на макро- та мікрорівнях;

– визначення (прогнозування) можливих загроз різних рівнів для підприємства, які можуть вплинути на його діяльність;

– прийняття рішень щодо недопущення або мінімізації впливу виявлених загроз;

– організацію діяльності щодо попередження можливих загроз;

– завчасне відпрацювання моделей (алгоритмів) протидії негативному впливу загрози на діяльність підприємства;

– проведення практичного експерименту щодо перевірки ефективності відпрацьованих моделей (алгоритмів);

– виявлення, аналіз і оцінку реальних загроз економічній безпеці, що виникли;

– ухвалення рішень і організацію діяльності з реагування на загрози, що виникли;

– застосування відпрацьованих моделей на практиці;

– моніторинг та оцінку ефективності реалізації прийнятих рішень;

– внесення коректив у систему протидії загрозам;

– постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємства повинна розроблятись виходячи зі стану економічної безпеки. Відповідність стратегії стану економічної безпеки підприємства наведено на рис. 1.2. [38].

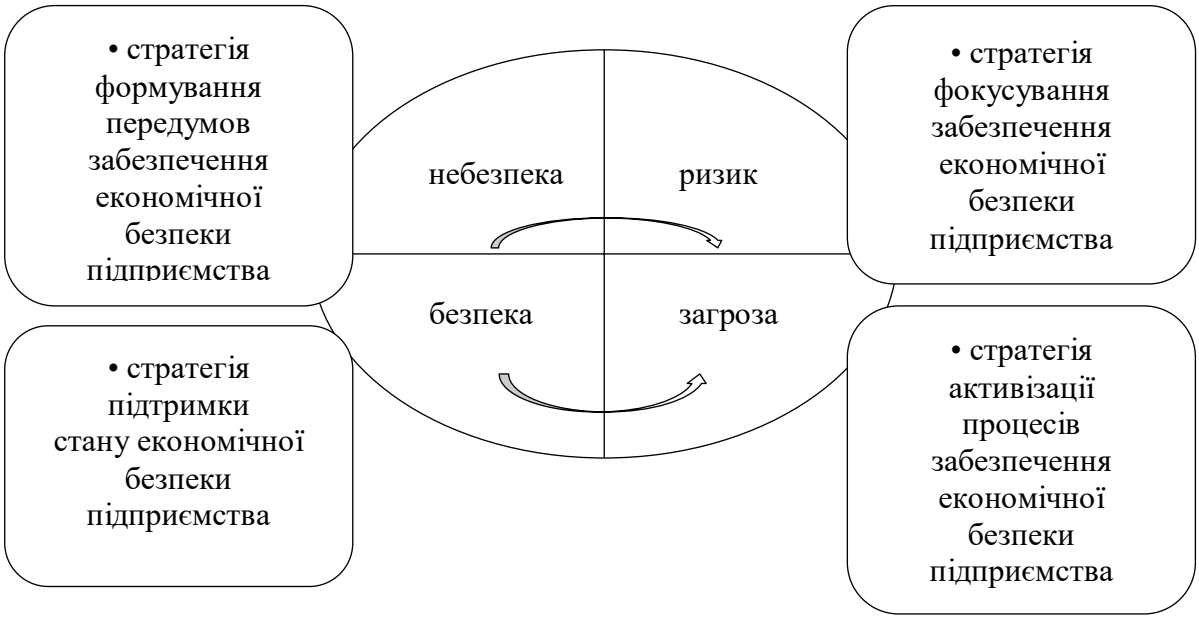

Рисунок 1.2 – Відповідність стратегії стану економічної безпеки підприємства

Таким чином, пропонується чотири типи стратегій залежно від стану економічної безпеки підприємства: стан небезпеки – стратегія формування передумов забезпечення економічної безпеки підприємства. Підприємство повинне зосередитись на формуванні різного роду передумов, таких як створення інформаційної бази, формування кадрового потенціалу, формування фінансового потенціалу, формування матеріально-технічної бази підприємства; стан ризику – стратегія фокусування. На даному етапі підприємство повинне визначитись із конкретними пріоритетами розвитку, які дозволять у найкоротший період вийти зі стану ризику та перейти у стан загрози, а згодом і у стан безпеки. Такі пріоритети є дуже важливими з точки зору їх цільового фінансування; стан загрози – стратегія активізації процесів забезпечення економічної безпеки підприємства. На даному етапі слід активізувати розвиток тих видів діяльності, які дають змогу забезпечити стійке функціонування підприємства та забезпечити його економічну безпеку; стан безпеки – стратегія підтримки статусу. Керівництво підприємства повинне зосередити зусилля та ресурси на підтримці позитивних тенденцій його розвитку задля підтримання стану економічної безпеки.

Функціями забезпечення економічної безпеки підприємства є [39]:

– планування, яка спрямована на розробку планових заходів та стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства;

– організація, яка спрямована на створення мережі внутрішніх організаційних відносин між усіма структурними підрозділами, посадовими особами та працівниками, діяльність яких спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства;

– мотивація, суть якої полягає у створенні належної системи стимулювання персоналу до забезпечення високих показників результативності;

– контроль, основне завдання якого – співставлення фактично досягнутих показників діяльності підприємства із пороговими

(нормативними) значеннями, виявлення відхилень, які дають змогу оцінити стан економічної безпеки підприємства.

Принципами забезпечення економічної безпеки підприємства є [40]:

– системність – усі структурні елементи економічної безпеки підприємства повинні бути пов'язані та взаємоузгоджені між собою та формувати цілісну економічну систему;

– безперервність – здійснення безперервної та циклічної роботи по забезпеченню економічної безпеки підприємства;

– гнучкість та адаптивність – здатність підприємства швидко реагувати на зміни та виклики зовнішнього та внутрішнього середовищ, пристосовуватись на наявних та потенційних загроз;

– інноваційна спрямованість – застосування інноваційних методів, технологій, засобів тощо по управлінню та забезпеченню економічної безпеки підприємства;

– ефективність та раціональність – формування економічно обґрунтованих витрат на фінансування заходів по забезпеченню економічної безпеки підприємства;

– стратегічна орієнтація – розробка планових рішень та заходів щодо забезпечення економічної безпеки у різних часових періодах.

Інструментами забезпечення економічної безпеки підприємства є оподаткування (пільгове), кредитування, страхування, ціноутворення, митне регулювання, ліцензування, квотування, реструктуризація, прогнозування та інші, дія яких спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства.

Таким чином, розроблений механізм спрямований на забезпечення економічної безпеки підприємства шляхом прийняття превентивних заходів задля уникнення загроз та небезпек зовнішнього та внутрішнього середовищ.

На нашу думку, основними напрямами забезпечення економічної безпеки підприємства є захист прав робітників на підприємстві, охорона матеріально-фінансових ресурсів підприємства, безпека у сфері інформатизації та інтелектуальної власності підприємства. Дотримання таких напрямів дасть

змогу підприємству не лише забезпечити достатній рівень економічної безпеки, а й покращити своє ринкове становище, збільшити рівень прибутковості та конкурентоспроможності.

1.3 Роль економічної безпеки в системі сталого функціонування підприємства

На розвиток підприємства впливають такі чинники, як нестабільна політична та соціально-економічна ситуація в країні, міжнаціональні, регіональні, територіальні конфлікти, недосконаліть законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція.

В сучасних умовах проблема економічної безпеки є актуальною, оскільки підприємства працюють в умовах різних зовнішніх та внутрішніх ризиків, а конкурентне середовище приховує численні погрози. Ця обставина вимагає від суб'єктів управління підприємством побудови комплексної системи, спрямованої на підвищення рівня економічної безпеки. Сучасна кризова ситуація та процеси модернізації країни обумовлюють ведення цілеспрямованої діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств [41].

Для оцінювання стану економічної безпеки застосовується система показників, за пороговим значенням яких визначають стан економічної безпеки розглянутого об'єкта. За невідповідності допустимим значенням відбувається формування негативних, руйнівних тенденцій щодо економічної безпеки.

Поняття «безпека підприємства» нерозривно пов'язане з поняттями «стійкість», «розвиток», «вразливість», «керованість».

Економічна безпека підприємства – це його спроможність розвиватися та працювати в умовах постійно мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища, що характеризує її стійкість [42]. Інакше кажучи, під терміном «економічна безпека підприємства» розуміється стан захищеності його

важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз для забезпечення стабільності та прогресування в сьогоденні та майбутньому.

Економічна безпека підприємства – це стан захищеності від різних загроз, типи яких наведені на рис. 1.3.

Рисунок 1.3 – Типи загроз [43]

Всі фактори ризику, небезпеки та загрози можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками. Найбільшого поширення в науці отримало виділення небезпек і загроз залежно від сфери їх виникнення. За цією ознакою розрізняють внутрішні та зовнішні загрози.

Зовнішні небезпеки та загрози виникають за межами підприємства. Вони не пов’язані з його виробничою діяльністю, як правило, є такою зміною навколишнього середовища, яка потенційно може принести підприємству збитки. До цих загроз, на нашу думку, необхідно віднести [44]:

– недостатню розвиненість законодавчої та нормативно-правової бази, що дає змогу ефективно протидіяти недобросовісній конкуренції;

– екологічні загрози;

– загрози інформаційного характеру;

– неефективну роботу відповідних державних структур щодо створення сприятливих умов для проведення науково-технічних і техніко-технологічних досліджень;

– залучення кримінальних структур для впливу на конкурентів;

– відсутність детальної та об'єктивної інформації про суб'єктів економічної діяльності та їх фінансове становище;

– низький рівень культури ведення бізнесу в ринковому середовищі;

– брендові (іміджеві) загрози.

Внутрішніми загрозами є:

– дії або бездіяльності (зокрема, навмисні і ненавмисні) персоналу підприємства (установи), що суперечать інтересам його місії та комерційної діяльності, наслідком яких може бути нанесення непередбачених витрат;

– витік або втрата інформаційних ресурсів (зокрема, відомостей, що становлять комерційну таємницю та/або конфіденційну інформацію);

– підрив його ділового іміджу в очах бізнес-партнерів;

– виникнення проблем у взаєминах з реальними та потенційними партнерами і можливість втрати та/або неукладення (пролонгації) подальших важливих договорів (контрактів);

– конфліктні ситуації з конкурентами, загроза життю та здоров'ю персоналу тощо.

Для економічної безпеки підприємства характерна сукупність якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки підприємства – це оцінка стану використання корпоративних ресурсів за критеріями рівня економічної безпеки підприємства.

З метою досягнення її найбільш високого рівня підприємство повинно провести роботу із забезпечення максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Чинники, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові чинники, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме [45]:

1. Безпосередні чинники виробництва – основні чинники, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. До них належать: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, доступність використання та якісні показники; наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; наявна виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально-економічна інфраструктура і рівень матеріального достатку населення.

2. Стабільний попит на продукцію – чинник, який також відіграє важливу роль у рівномірному пропозиційному розвитку виробництва. Він охоплює: укладені довготермінові контракти на реалізацію продукції з її споживачами; рівень конкурентоспроможності продукції, що виробляється; якісно-гарантійні показники виробів; обґрунтовані прогнози щодо стабільності ринку певного виду продукції; державне та регіональне замовлення на виготовлену продукцію.

3. Надійність постачальників, передусім тих, що забезпечують постачання основної сировини і матеріалів. Для цього потрібно: мати довготермінові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни постачання та їхні якісні показники; знати можливості постачальників і не допускати монопольності в їх поставках; для цього, як правило, потрібно мати 3-4 і більше постачальників сировини і матеріалів, щоб була гарантія стабільної цінової політики щодо сировини, матеріалів та інших комплектуючих.

4. Зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт. Ця продукція має: відповідати міжнародним стандартам; за якісними показниками і сервісним обслуговуванням бути конкурентоспроможною; мати обґрунтовану та прогнозовану перспективу; бути конкурентоспроможною щодо продукції, яка імпортується в нашу країну, з метою скорочення ввезення в Україну продукції, яку можуть виготовляти вітчизняні підприємства.

5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства, яке полягає: у захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва; регулюванні державної податкової політики; сприянні виробництву, враховуючи економічні, територіальні та інші аспекти; сприянні виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державному замовленні на товари, які фінансуються за рахунок бюджету, і скороченні імпорту на ці товари.

6. Надійний захист комерційної таємниці. Держава має гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розроблення нових технологій, інтелектуальну власність, ноу-хау, у тому числі й комерційні таємниці. Економічна безпека підприємства.

7. Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, – це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри; система їх підготовки і форми навчання; створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов).

Є й інші чинники економічної безпеки підприємства, які не пов’язані з безпосередньою виробничою діяльністю, але істотно впливають на стан виробництва. Вони пов’язані з поведінкою окремих людей, їх мораллю, духовністю.

Необхідно відзначити, що нині не всі керівники підприємств готові повною мірою оцінити потребу створення надійної системи економічної безпеки. Складність полягає в особливості визначення конкретних дій,

необхідних для захисту тих чи інших важливих ресурсів. Внаслідок цього багато керівників обмежуються створенням на підприємстві охоронних структур, майже повністю виключаючи з переліку організаційно-технічні та правові методи, засоби та способи захисту інформації тощо [46].

У зв'язку з цим система забезпечення економічної безпеки підприємств є єдиним організаційно-технічним комплексом, під час формування якого розробляється концепція забезпечення безпеки об'єкта чи політика безпеки. Її основу складає перелік обов'язкових заходів, вжиття яких спрямоване на вироблення алгоритму дій щодо захисту заявленого об'єкта, таких як визначення складу служби безпеки, її місця в організаційній структурі підприємства; сфера її компетенції, прав і повноважень; варіанти дій у різних ситуаціях уникнення конфліктів між внутрішніми та зовнішніми структурними підрозділами [47].

Політика економічної безпеки визначає правильний з точки зору підприємства спосіб використання комунікаційних та обчислювальних ресурсів, правила доступу на об'єкт, правила обігу з конфіденційною інформацією, а також процедури запобігання порушень режиму безпеки та реагування на них.

На нашу думку, економічна безпека – це не тільки захищеність національних інтересів, але й готовність і здатність відповідних інститутів влади створювати механізми реалізації та захисту національних інтересів розвитку вітчизняної економіки, насамперед малого та середнього бізнесу, задля підтримки соціально-політичної стабільності суспільства.

Таким чином, умови ринкової економіки вимагають від керівників підприємств не тільки розроблення ринкової стратегії та тактики, але й концепції безпеки, яка обов'язково включає спеціальні програми (плани) щодо захисту інформаційної, інтелектуальної власності та економічної безпеки.

Відповідно, роль служб безпеки, які відповідають за проведення цієї роботи на підприємстві та виконують функції дотримання правил політики безпеки й плану захисту, менеджменту засобами захисту, контролю та

моніторингу за правильністю їх експлуатації, виявлення спроб та фактів порушень і вжиття заходів щодо їх нейтралізації, також виходить на перший план. Ослаблення практично будь-якої складової інфраструктури підприємства адекватно відбивається на його безпеці, що може вплинути на ефективний процес управління підприємством, яке перебуває в тісному взаємозв'язку з питаннями економічної безпеки [48].

Забезпечення функціонування підприємства в перспективі вимагає розгляду кризового стану як об'єкта управління. Завданням антикризового управління є вплив на проблеми, а також окремі чинники, що приводять до появи кризових явищ та процесів. Будь-яке управління має бути антикризовим. Процеси та технології антикризового управління характеризуються такими ознаками:

– мобільність та динамічність використання ресурсів;

– використання програмно-цільового підходу у розробленні та реалізації управлінських рішень;

– посилення чинників часу в процесі управління;

– оцінювання наслідків за кожним з можливих до прийняття управлінських рішень тощо [49].

Побудову структури механізму управління в системі економічної безпеки підприємства доцільно здійснювати на основі функціонально-ресурсного підходу що дасть змогу:

– розпізнавати загрози;

– визначати, коли, за яких обставин та за якими напрямами необхідно здійснювати агресивний наступ (реалізовувати контрзагрози), використовувати еволюційний підхід (метод ретельної методичної підготовки та поступового розширення життєвого простору), застосовувати метод адаптації або вичікування.

Ефективність сучасних підприємств визначається стратегіями, спрямованими на активне використання внутрішнього потенціалу для зміни зовнішнього середовища, а не тільки до пристосування. При цьому активна

адаптація є процесом, який створює приріст вартості піприємства.

Висновки до розділу 1

Отже, економічна безпека підприємства має подвійний характер. З одного боку, вона забезпечує можливість стабільного та безперервного функціонування самого підприємства, а з іншого — виступає складовою економічної безпеки систем вищого рівня, зокрема регіону та держави, сприяючи виконанню ними відповідних соціально-економічних функцій. Проведене дослідження сутності економічної безпеки підприємства свідчить про відсутність єдиного підходу до її трактування в економічній теорії та практиці. Узагальнення наукових позицій вітчизняних дослідників дозволяє визначити економічну безпеку підприємства як комплексну характеристику, що відображає рівень захищеності всіх видів його потенціалу від внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечує стабільне функціонування й ефективний розвиток за умови активного управління з боку керівництва.

У зв’язку з цим особливої актуальності набуває обґрунтування можливостей упровадження сучасних підходів, методів і управлінських інструментів у систему економічної безпеки підприємства з метою підвищення результативності та ефективності його діяльності. Структура економічної безпеки проявляється через рівень забезпеченості підприємства якісними ресурсами та оптимальними їх запасами з урахуванням ризиків господарської діяльності. Водночас усі наявні ресурси мають бути раціонально й ефективно залучені до рентабельного виробництва з метою отримання прибутку та підтримання належного рівня ліквідності, що створює передумови для досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства у сфері економічної безпеки.

Надійне забезпечення економічної безпеки підприємства можливе лише за умови застосування комплексного та системного підходу, який поєднує стратегічне планування з розробленням тактичних і оперативних заходів.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ПІВДЕННИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»

2.1 Загальна економічна характеристика діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Південний гірничо-збагачувальний комбінат – перше підприємство серед країн Східної Європи з видобутку відкритим способом і збагачення магнетитових кварцитів з низьким вмістом заліза з отриманням залізорудного концентрату та доменного агломерату.

Комбінат побудували в дуже стислі терміни. У 1952 році затвердили проектне завдання, а вже 27 липня 1955 року виробили першу тону концентрату (через 2 місяці - першу тону агломерату).

Річна продуктивність першої черги комбінату по сирій руді склала 9 млн тон, концентрату - 4 млн 446 тис. тон і агломерату – 2 млн 625 тис. тон. У 1961 році ввели в експлуатацію другу чергу комбінату.

Трудовому колективу Південного гірничо-збагачувального комбінату довелося стати першовідкривачем в масштабах всієї гірничорудної галузі країни. Своєю працею та завзятістю доводити життєздатність багатьох наукових розробок, освоювати технології та випробувати нове гірничо-збагачувальне устаткування, яке ще вчора жило в умах інженерів і проектувальників.

Аналогічних підприємств в Східній Європі не існувало. Так що Південний гірничо-збагачувальний комбінат став експериментальним промисловим майданчиком, де з ювелірною точністю відточувалися майстерність буровибухових робіт і технології збагачення руди. Через роки досвід Південного гірничо-збагачувального комбінату став незамінним при введенні в експлуатацію споріднених підприємств по всій країні.

Саме на Південному гірничо-збагачувальному комбінаті вперше в СРСР стали застосовувати в кар'єрі верстати вогневого та шарошечного буріння, впровадили короткоуповільнене підривання при проведенні масових вибухів, освоїли багатостадійну схему збагачення магнетитових кварцитів, провели перші промислові випробування збагачення окислених руд, відпрацювали принципову схему виробництва залізорудних окатишів.

Південний гірничо-збагачувальний комбінат став справжньою кузнею висококваліфікованих кадрів. Фахівці підприємства згодом «піднімали» криворізькі гірничо-збагачувальні комбінати, що будували в 60-і роки, займали керівні пости на інших промислових підприємствах і в держапараті країни.

За минулі шість десятків років югоківцям довелося пережити різні часи – від рекордних виробничих показників в 80-х роках, до колосального спаду виробництва в 90-х та його стабілізації в 2000-х [50].

Сьогодні у підприємства знову період підйому. Реалізується довгострокова інвестиційна програма, впроваджуються соціальні проекти, які дають привід говорити про Південний гірничо-збагачувальний комбінат як про успішне, сучасне, соціально орієнтоване підприємство. В тому числі, завдяки соціальним інвестиціям підприємства житловий масив Південного гірничо-збагачувального комбінату нині – один із найзатишніших і мальовничих куточків Кривого Рогу.

Сировинна база Південного гірничо-збагачувального комбінату представлена Скелюватським родовищем магнетитових залізистих кварцитів. На підприємстві використовується циклічно-потокова технологія видобутку руди з використанням автомобільного, залізничного та конвеєрного транспорту.

До складу комбінату входить 23 структурних підрозділів, в тому числі 5 основних. Сумарна виробнича потужність фабрик складає 13,5 млн тон концентрату на рік. Станом на 31 грудня 2024 р. чисельність персоналу підприємства становила 4480 особи.

Аналіз фінансового стану підприємства за даними активу розпочинають з його загальної оцінки на основі вивчення структури і динаміки майна підприємства (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз майна АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис грн.

Показники	2022	2023	2024	Темп приросту (зниження),%	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Нематеріальні активи	105744	94894	85998	-10,26	-9,37
Незавершені капітальні інвестиції	2820610	1880591	1475945	-33,33	-21,52
Основні засоби	13043925	12405124	11664278	-4,89	-5,97
Довгострокова дебіторська заборгованість	3950882	10271926	6321045	+159,99	-38,46
Відстрочені податкові активи	231484	1231347	1769807	+431,94	+43,73
1. Необоротні активи – всього	20152645	25883882	21317073	+28,44	-17,64
Запаси	854849	721382	726467	-15,61	+0,70
Виробничі запаси	411035	362482	390293	-11,81	+7,67
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-
Готова продукція	443022	358055	335300	-19,18	-6,36
Товари	792	845	874	+6,69	+3,43
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13521171	4919495	10173893	-63,62	+106,81
Дебіторська заборгованість за розрахунками: авансами	641470	557562	117397	-13,08	-78,94
з бюджетом	639610	382434	405775	-40,21	+6,10
Інша поточна дебіторська заборгованість	169824	344308	179832	+102,74	-47,77
Гроші та їх еквіваленти	758406	455117	5393	-39,99	-98,82
Витрати майбутніх періодів	114400	85712	201315	-25,08	+134,87
2. Оборотні активи – всього	16699730	7466010	11810072	-55,29	+58,18
Разом активи	36852375	33349892	33127145	-9,50	-0,67

Результати горизонтального аналізу майна АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», наведені у табл. 2.1, свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. До негативних характеристик майнового стану досліджуваного підприємства належать такі:

– у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась величина основних засобів на 4,89% , у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– грошові кошти мають значне зменшення на 39,99% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 98,82% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що створює умови для зниження рівня платоспроможності підприємства;

– необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась на 4,89%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– серед видів оборотних активів високий темп зниження має дебіторська заборгованість за авансами – 78,94% у 2024 р. порівняно з 2023 р.; найбільший темп зростання – дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 106,81%;

– темп зниження виробничих запасів у 2023 р. порівняно з 2022 р. склав 11,81%, тобто перевищив темп зниження майна в цілому, що свідчить про певне зменшення частки виробничих запасів у майні підприємства. Така тенденція свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства;

– вартість майна дещо зменшилась – на 9,50% у 2023 р. порівняно з 2022 р., та на 0,67% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що свідчить про зменшення майнового потенціалу підприємства.

Водночас є і позитивні тенденції майнового стану підприємства, а саме:

– збільшилась величина оборотних активів на 58,18% у 2024 р. порівняно з 2023 р.;

– вартість необоротних активів збільшилась на 28,44% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і зменшилась на 17,64% у 2024 р. порівняно з 2023 р., при зменшенні вартості оборотних активів, що свідчить про зниження показника

співвідношення оборотних і необоротних активів, а також про створення умов для сповільнення оборотності активів;

– серед фондів обігу дещо зменшилась дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – на 63,62% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і збільшення на 106,81% у 2024 р. порівняно з 2023 р., інша поточна дебіторська заборгованість зросла на 102,74% у 2023 р. порівняно з 2022 р., що свідчить про значне погіршення стану розрахунків підприємства з дебіторами.

На рис. 2.1 зображено динаміку необоротних та оборотних активів підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат». Рис. 2.1 ілюструє стрібкоподібну тенденцію зміни вартості оборотних активів (з 16699730 тис. грн. у 2022 р. до 7466010 тис. грн. у 2023 і 11810072 тис. грн. у 2024 р.), що є негативною тенденцією, лінія тренду, зображеная на рисунку, свідчить про загальну тенденцію зменшення вартості оборотних активів за період, що досліджується і поступове збільшення вартості необоротних активів (з 20152645 тис. грн. у 2022 р. до 21317073 тис. грн. у 2024 р.

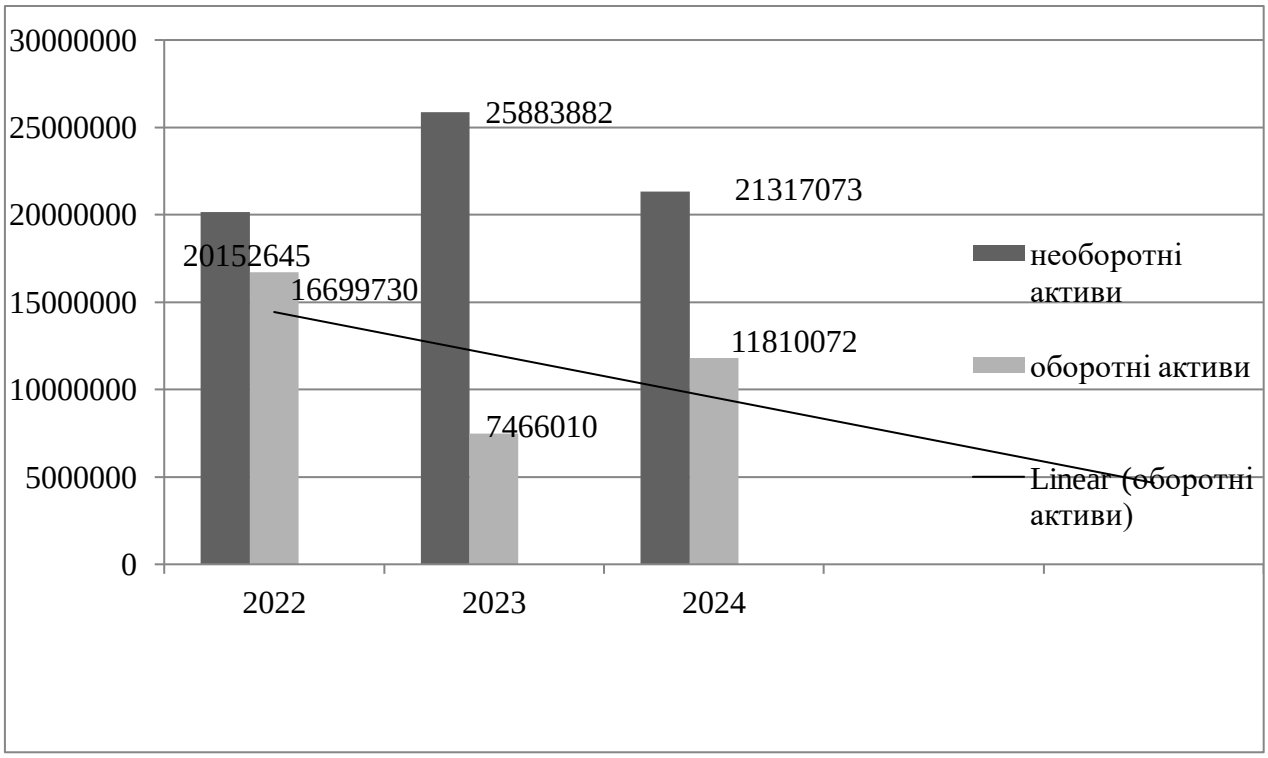

Рисунок 2.1 – Динаміка активів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2020-2022 рр., тис. грн.

За допомогою вертикального аналізу дослідимо структурні зміни в активах підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Вертикальний аналіз майна АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.,%

Показники	2022	2023	2024	Відхилення (+,-), %	
				2023 р. від 2022 р.	2024 р. від 2023 р.
1. Необоротні активи	54,68	77,61	64,35	+22,93	-13,26
Нематеріальні активи	0,29	0,28	0,26	-0,01	-0,02
Незавершені капітальні інвестиції	7,65	5,64	4,46	-2,01	-1,18
Основні засоби	35,40	37,20	35,21	+1,80	-1,99
Довгострокова дебіторська заборгованість	10,72	30,80	19,08	+20,08	-11,72
Відстрочені податкові активи	0,63	3,69	5,34	+3,06	+1,65
2. Оборотні активи	45,32	22,39	35,65	-22,93	+13,26
Запаси	2,32	2,16	2,19	-0,16	+0,03
Виробничі запаси	1,11	1,09	1,18	-0,02	+0,09
Незавершене виробництво	-	-	-	-	-
Готова продукція	1,20	1,07	1,01	-0,13	-0,06
Товари	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	36,69	14,75	30,71	-21,94	+15,96
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1,74	1,67	0,35	-0,07	-1,32
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1,74	1,15	1,22	-0,59	+0,07
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,46	1,03	0,54	+0,57	-0,49
Гроші та їх еквіваленти	2,06	1,36	0,02	-0,70	-1,34
Витрати майбутніх періодів	0,31	0,26	0,61	-0,05	+0,35
Разом активи	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

За даними табл. 2.2 можемо спостерігати такі зміни в структурі активів підприємства:

– частка необоротних активів за досліджуваний період змінювалась стрибкоподібно (збільшилась на 22,93% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і зменшилась на 13,26% у 2024 р. порівняно з 2023 р.); частка необоротних активів у 2022 р. склала 54,68%; у 2023 р. – 77,61%; у 2024 р. – 64,35%;

– у структурі необоротних активів найбільшу питому вагу займають основні засоби (35,40% у 2022 р.; 37,20% у 2023 р.; 35,21% у 2024 р.); найменшу – нематеріальні активи (0,29% у 2022 р.; 0,28% у 2023; 0,26% у 2024 р.);

– частка оборотних активів у 2022 р. склала 45,32%; у 2023 р. – 22,39%; у 2024 р. – 35,65%;

– у структурі оборотних активів найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (36,69% у 2022 р.; 14,75% у 2023 р.; 30,71% у 2024 р.), найменшу – товари (0,01%; 0,01%; 0,01% відповідно по роках).

На рис. 2.2 наочно зображено структурні зміни в активах підприємства (рис. 2.2).

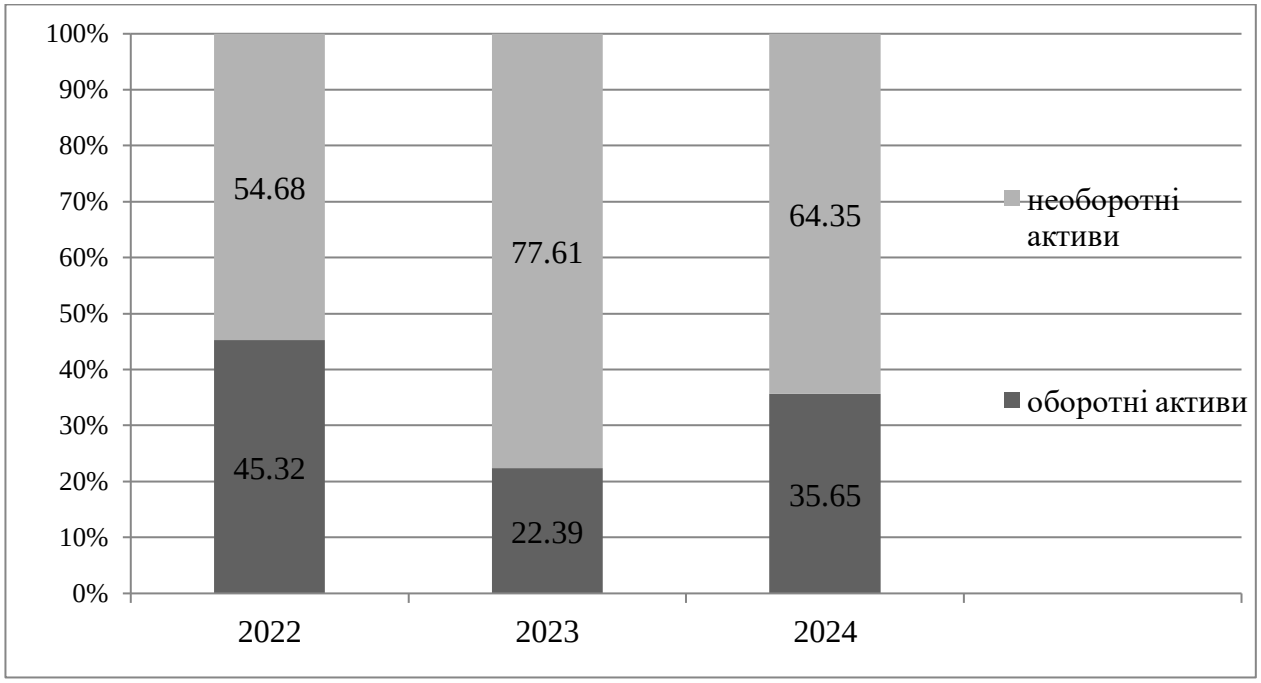

Рисунок 2.2 – Структура майна АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат за 2022-2024 рр., %

Дані, наведені на рис. 2.2 свідчать, що за досліджуваний період відбулись певні зміни у структурі майна підприємства. Зменшення частки оборотних активів підприємства – з 45,32% у 2022 р. до 35,65% у 2024 р. можна вважати негативною тенденцією.

Результати горизонтального та вертикального аналізу майна підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» свідчать про наявність як позитивних так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. До основних характеристик майнового стану належать такі:

– у звітному 2024 р. порівняно з попереднім 2023 р. вартість майна зменшилась на 0,67%, у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась на 9,50%, що свідчить про негативні зміни у майновому потенціалі підприємства;

– необоротні активи підприємства зросли на 28,44% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і зменшились на 17,64% у 2024 р. порівняно з 2023 р., проте, оборотні активи значно знизились у 2023 р. порівяно з 2022 р. на 55,29%;

– темп падіння оборотних активів перевищив темп зростання необоротних активів за період, що аналізується, в результаті чого частка необоротних активів поступово збільшилась з 54,68% у 2022 р. до 64,35% у 2024 р., відповідно зменшилась частка оборотних активів – з 45,32% до 35,65% відповідно. Така динаміка вказує на зменшення коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів, та створення умов для уповільнення оборотності активів;

– необоротні активи підприємства представлені насамперед основними засобами, вартість яких у 2023 р. зменшилась на 4,89% або на 638801 тис. грн. порівняно з 2022 р., та на 5,97% або на 740846 тис. грн. у 2024 р. порівняно з 2023 р. Темп зниження вартості основних засобів перевищив темп падіння вартості майна підприємства у 2024 р., тому можна стверджувати про створення певних умов для скорочення обсягів основної діяльності підприємства.

Проведемо горизонтальний аналіз фінансових ресурсів підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Горизонтальний аналіз фінансових ресурсів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022 – 2024 рр., тис. грн.

Показники	2022	2023	2024	Темп приросту (зниження),%	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	437448	437448	437448	0,00	0,00
Капітал у дооцінках	2424740	2257878	1717826	-6,88	-23,92
Резервний капітал	40626	40626	40626	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	29759883	26434142	24516033	-11,18	-7,26
Вилучений капітал	-	-	-	-	-
Усього за розділом 1. Власний капітал	32662697	29170094	26711933	-10,69	-8,43
Відстрочені податкові зобов’язання	282393	-	-	-	-
Пенсійні зобов’язання	1228756	943555	1212415	-23,21	+28,49
Інші довгострокові зобов’язання	168	193	222	+14,88	+15,03
Довгострокові забезпечення	23820	6417	23687	-73,06	+269,13
Цільове фінансування	8	8	0,00	0,00	-
Усього за розділом 2. Довгострокові зобов’язання і забезпечення	1535145	950173	1236324	-38,11	+30,12
Поточна кредиторська заборгованість за:					
товари, роботи, послуги	867645	1125611	1288715	+29,73	+14,49
розрахунками з бюджетом	710847	1233366	1613794	+73,51	+30,84
розрахунками зі страхування	50253	48122	13175	-4,24	-72,62
розрахунками з оплати праці	48952	39643	47201	-19,02	+19,07
одержаними авансами	527	531	523	+0,76	-1,51
розрахунками з учасниками	147698	142724	141200	-3,37	-1,07
Поточні забезпечення	152345	169368	193900	+11,17	+14,48
Інші поточні зобов’язання	676266	470260	1880380	-30,46	+299,86
Усього за розділом 3. Поточні зобов’язання і забезпечення	2654533	3229625	5178888	+21,66	+60,36
Разом пасиви	36852375	33349892	33127145	-9,50	-0,67

Результати горизонтального аналізу джерел формування капіталу АТ

«Південний гірничо-збагачувальний комбінат» свідчать про наявність як позитивних, так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією пасиву балансу, а саме:

– у 2023 р. порівняно з 2022 рр. вартість джерел формування капіталу дещо знизилась – на 9,5%. Власний капітал підприємства зменшився у 2023 р. порівняно з 2022 р. на 10,69% і на 8,43% у 2024 р. порівняно з 2023 р. Проте, значно знизились довгострокові зобов'язання підприємства – на 38,11% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і зросли на 30,12% у 2024 р. порівняно з 2023 р. Отже, у підприємства значно понизився рівень фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом;

– збільшилась залежність підприємства від довгострокових зобов'язань (на 30,12% у 2024 р. порівняно з 2023 р.), значно зросла залежність від поточних зобов'язань (на 21,66% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 60,36% у 2024 р. порівняно з 2023 р. відповідно);

– серед джерел формування капіталу зміни кредиторської заборгованості такі: збільшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 14,49% у 2024 р. порівняно з 2023 р., збільшення за розрахунки з бюджетом на 30,84%; зменшення на 72,62% розрахунки зі страхування; зменшення на 1,51% розрахунки за одержаними авансами; зменшення на 1,07% розрахунки з учасниками.

– немає рівноваги між сумами і динамікою дебіторської (табл. 2.1) і кредиторської заборгованості. Так, зменшення дебіторської заборгованості у 2023 р. порівняно з 2022 р. становило 58,56%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – зростання на 75,33%; збільшення кредиторської заборгованості становило 41,85% і на 19,87% відповідно по роках. Отже, шляхи зміцнення майнового стану підприємства мають бути пов'язані насамперед з удосконаленням управління дебіторською і кредиторською заборгованістю.

У підприємства можуть бути непередбачені зобов'язання, які вимагають витрачання ресурсів (але повної впевненості щодо цього зобов'язання немає) в сумі очікуваних збитків або вартості прийнятих на себе зобов'язань за

договорами поруки [51].

На рис. 2.3 зображено динаміку фінансових зобов’язань підприємства.

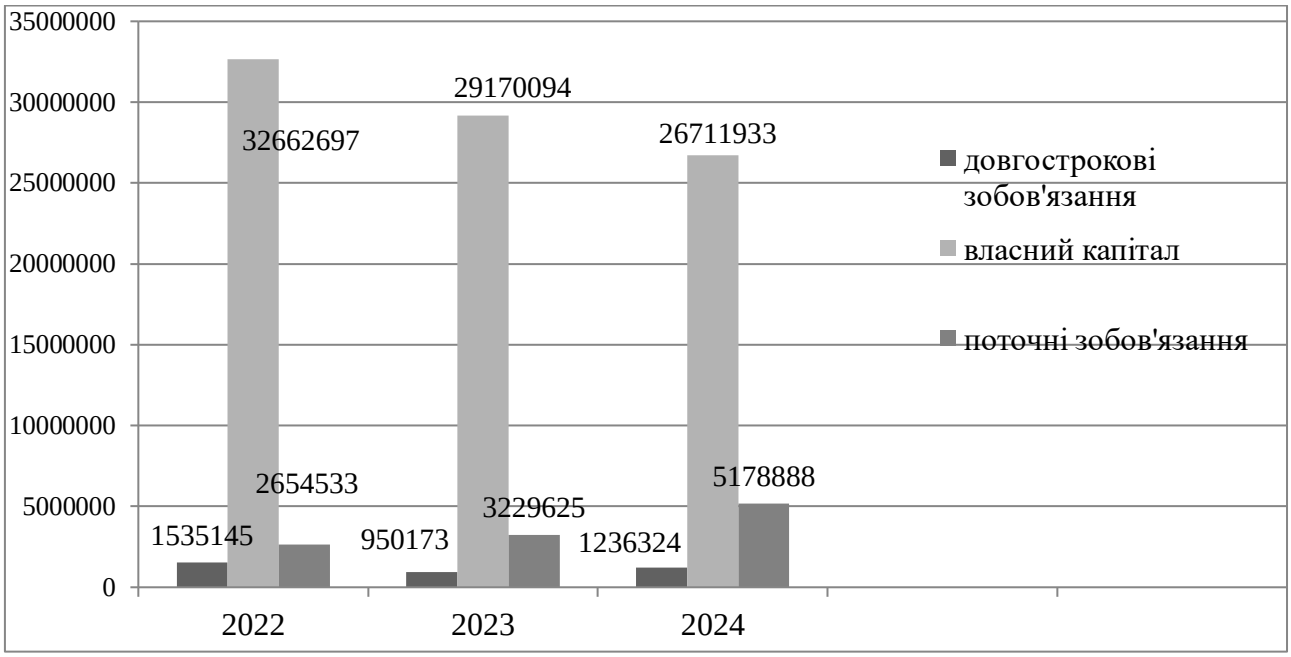

Рисунок 2.3 – Динаміка фінансових ресурсів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн.

За наведеними даними спостерігається така тенденція: поступове зменшення показників власного капіталу; у 2023 р. показник має значення у розмірі 29170094 тис. грн., що на 10,69% менше 2022 р., у 2024 р. відбулось подальше зменшення цього показника до значення у розмірі 26711933 тис. грн., що на 8,43% менше порівняно з 2023 р.

Водночас відбувається значне зменшення довгострокових зобов’язань підприємства – з 1535145 тис. грн. у 2022 р. до 950173 тис. грн. у 2023 р., тобто на 38,11% і значне збільшення на 30,12% у 2024 р. порівняно з 2023 р.

Величина поточних зобов’язань підприємства значно збільшується з 2654533 тис. грн. у 2022 р. до 5178888 тис. грн. у 2024 р., тобто на 95,09%.

Дану тенденцію можна вважати негативною, оскільки відбувається зменшення величини власного капіталу, з одночасним збільшенням величини позикового капіталу підприємства.

Вертикальний аналіз забезпечує дослідження капіталу за структурою

окремих розділів і статей пасиву балансу. За допомогою цього методу досліджуються зміни в якості капіталу щодо співвідношення його елементів Наприклад, висока частка власного капіталу свідчить про низькі фінансові ризики, але також про неповне використання підприємством свого потенціалу. Проте, якщо є можливість підвищити присутність на ринку – важливо залучати додаткові позикові кошти для інтенсифікації власної діяльності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Вертикальний аналіз фінансових ресурсів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022–2024 рр.,%

Показники	2022	2023	2024	Відхилення,%	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	1,19	1,31	1,32	+0,12	+0,01
Капітал у дооцінках	6,58	6,77	5,19	+0,19	-1,58
Резервний капітал	0,11	0,12	0,12	+0,01	0,00
Нерозподілений прибуток	80,75	79,26	74,00	-1,49	-5,26
1. Власний капітал - всього	88,63	87,47	80,63	-1,16	-6,84
Відстрочені податкові зобов’язання	0,77	-	-	-	-
Пенсійні зобов’язання	3,33	2,83	3,66	-0,50	+0,83
Інші довгострокові зобов’язання	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Довгострокові забезпечення	0,06	0,02	0,07	-0,04	+0,05
2. Довгострокові зобов’язання і забезпечення - всього	4,17	2,85	3,73	-1,32	+0,88
Поточна кредиторська заборгованість за:					
товари, роботи, послуги	2,35	3,38	3,89	+1,03	+0,51
розрахунками з бюджетом	1,93	3,70	4,87	+1,77	+1,17
розрахунками зі страхування	0,14	0,14	0,04	0,00	-0,10
розрахунками з оплати праці	0,13	0,12	0,14	-0,01	+0,02
одержаними авансами	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
розрахунками з учасниками	0,40	0,43	0,43	+0,03	0,00
Поточні забезпечення	0,41	0,51	0,58	+0,10	+0,07
Інші поточні зобов’язання	1,84	1,41	5,69	-0,43	+4,28
3. Поточні зобов’язання і забезпечення - всього	7,20	9,68	15,64	+2,48	+5,96
Разом пасиви	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

За даними табл. 2.4, у структурі пасивів підприємства зменшилась частка

власного капіталу і склала у 2024 р. 80,63%, незначно зменшилась частка довгострокових зобов'язань – з 4,17% у 2022 р. до 3,73% у 2024 р., частка поточних зобов'язань невисока і становить 7,20% у 2022 р. та збільшилась удвічі до 15,64% у 2024 р. На рис. 2.4 зображено структуру фінансових ресурсів підприємства за основними складовими.

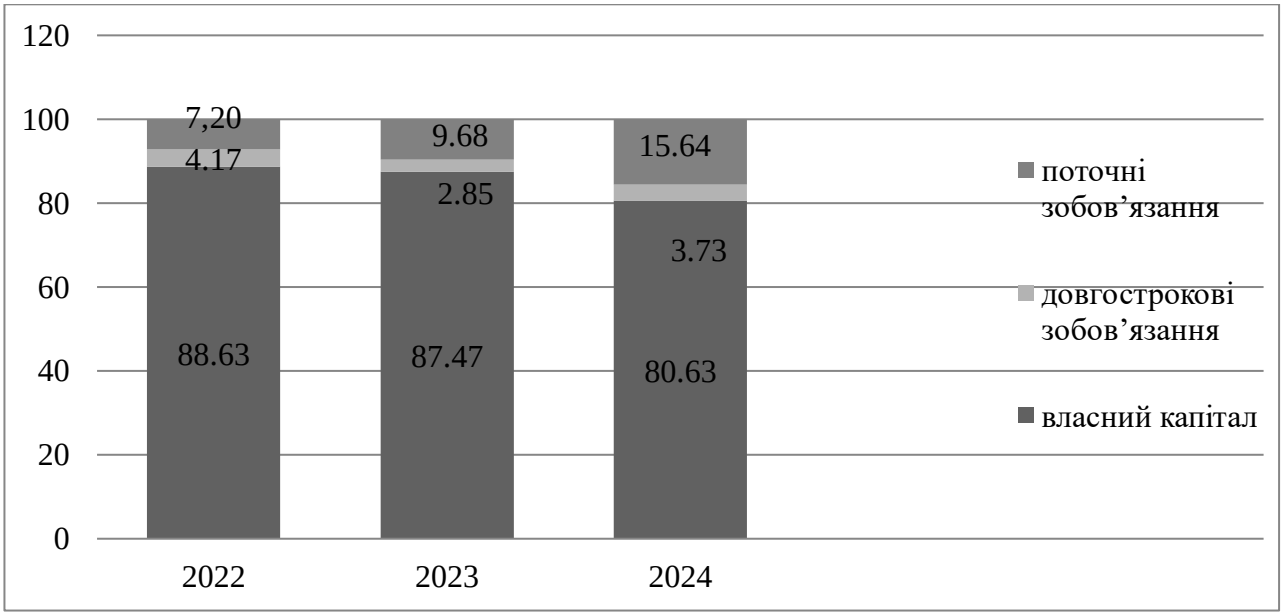

Рисунок 2.4 – Структура фінансових ресурсів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., %

Результати горизонтального та вертикального аналізу джерел формування капіталу підприємства свідчать про наявність негативних тенденцій у майновому стані підприємства. У структурі фінансових ресурсів питома вага власного капіталу займає 88,63% у 2022 р.; 87,47% у 2023 р. і 80,63% у 2024 р., тобто, має тенденцію до зменшення.

Питома вага поточних зобов'язань підприємства невисока – 7,20% у 2022 р.; 9,68% у 2023 р. і 15,64% у 2024 р.; довгострокових зобов'язань – 4,17%; 2,85%; 3,73% відповідно. За 2022-2024 рр. у структурі фінансових ресурсів підприємства змінилось співвідношення власного капіталу на користь його зменшення, довгострокових та поточних зобов'язань на користь збільшення. Збільшення частки заборгованості підприємства свідчить про зменшення його фінансової стійкості та про погіршення стану розрахунків з кредиторами.

2.2 Аналіз фінансово-економічних результатів діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

З метою аналізу фінансового стану підприємства та оцінки ефективності діяльності підприємства необхідно зробити аналіз виробничо-господарської діяльності за основними техніко-економічними показниками (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка показників виробничо-господарської діяльності підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн

Показники	2022	2023	2024	Відношення,%	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робот, послуг)	9252212	6640997	19233528	71,78	289,62
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робот, послуг)	7505694	9785566	17026203	130,38	173,99
Валовий прибуток/збиток	1746518	-3144569	2207325	х	х
Інші операційні доходи	6350634	980584	4898112	15,44	499,51
Адміністративні витрати	178763	205320	218238	114,86	106,29
Витрати на збут	1523995	1265690	3106063	83,05	245,40
Інші операційні витрати	6922943	4412102	554953	63,73	12,58
Фінансовий результат від операційної діяльності - прибуток	-	-	3226183	-	-
збиток	528549	8047097	-	1522,49	-
Інші фінансові доходи	18748	28376	192	151,35	0,68
Інші доходи	2097	3111	32737	148,35	1052,30
Фінансові витрати	184607	209139	208090	113,29	99,50
Інші витрати	89083	281648	89028	316,16	31,61
Фінансовий результат до оподаткування -прибуток	-	-	2961994	-	-
збиток	781394	8506397	-	1088,62	-
Витрати (дохід) з податку на прибуток	140182	1532648	-536468	1093,33	х
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	-	-	-	-	-
Чистий прибуток	-	-	2425526	-	-
Збиток	641212	6973749	-	1087,59	-

Дані табл. 2.5 свідчать про стрибкоподібні зміни показників чистого доходу від реалізації продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшення на 28,22%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – збільшення на 189,62%), собівартості реалізованої продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшення на 30,38%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. збільшення на 73,99%), валового прибутку (у 2022 р. та 2024 р. відповідно показник склав 1746518 тис грн.; 2207325 тис. грн. У 2323 р. підприємство отримало валовий збиток у розмірі 3144569 тис. грн. внаслідок перевищення показника собівартості продукції над показником чистого доходу від реалізації продукції.

Як наслідок, фінансовий результат від операційної діяльності підприємства у 2022 р. – збиток у розмірі 528549 тис. грн., у 2023 р. – 8047097 тис. грн., що на 1422,59% більше попереднього року, у 2024 р. прибуток склав 3226183 тис. грн. Показник фінансових витрат за період, що аналізується, дещо зріс і становить у 2022 р. – 184607 тис. грн., у 2023 р. – 209139 тис. грн., у 2024 р. – 208090 тис. грн.

Фінансовим результатом діяльності підприємства до оподаткування у 2022 і 2023 рр. є збиток – 781394 тис. грн. і 8506397 тис. грн. відповідно. У 2024 р. прибуток становить 2961994 тис. грн.

Чистий прибуток підприємство має у 2024 р. – 2425526 тис. грн. У 2022 р. збиток становить 641212 тис. грн., 2023 р. – 6973749 тис. грн., це відбулось внаслідок перевищення витрат над доходами підприємства через активні військові дії на території нашої держави.

На рис. 2.5 зображено динаміку основних показників діяльності підприємства – чистого доходу від реалізації продукції, собівартості реалізованої продукції, валового прибутку, результат від операційної діяльності. Як свідчать дані, АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» протягом досліджуваного періоду має стійку тенденцію до різкого зменшення всіх наведених показників у 2023 р. порівняно з 2022 р., причому у 2022 р. зниження доходу відбувалось більш швидкими темпами, ніж зменшення витрат і в результаті підприємство отримало збиток у розмірі 641212 тис. грн.

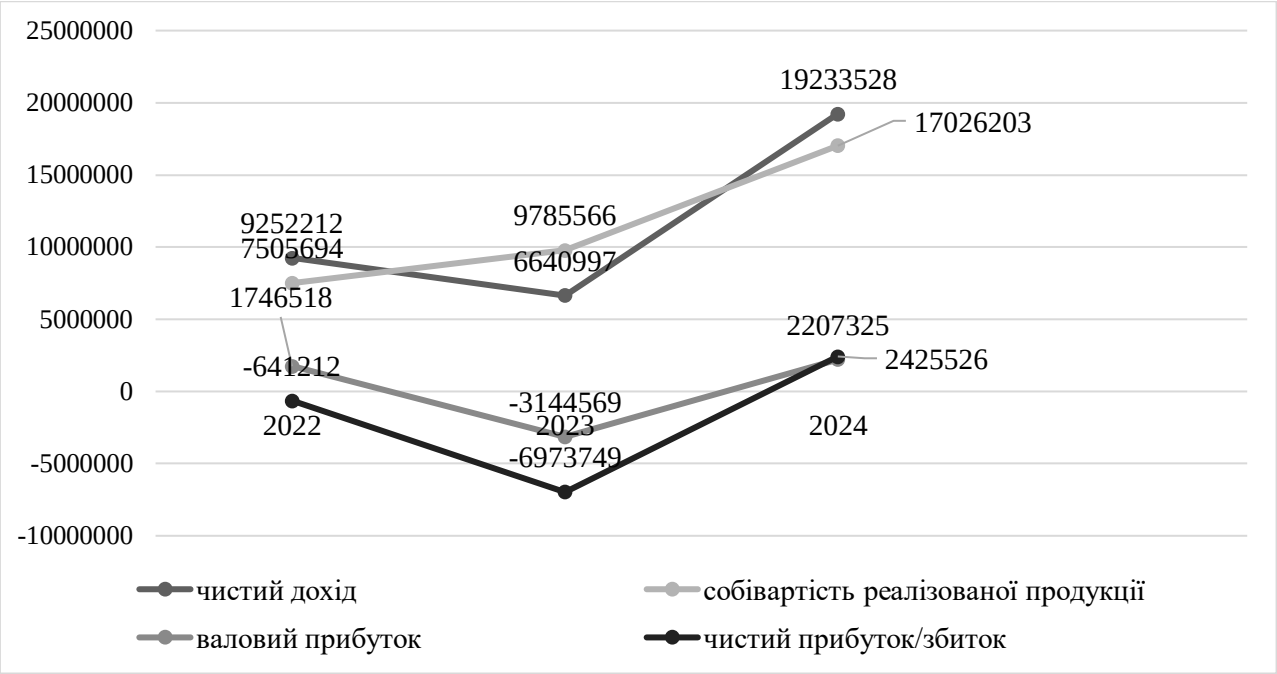

Рисунок 2.5 – Динаміка основних показників діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн.

У ринковій економіці, коли можлива ліквідація підприємства внаслідок його банкрутства, дуже важливими характеристиками фінансового стану є ліквідність і платоспроможність.

В залежності від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові засоби, активи підприємства поділяються на такі групи [52,53]:

Перша група ($А_1$) – абсолютно ліквідні активи – грошові засоби підприємства і короткострокові фінансові вкладення (цінні папери);

Друга група ($А_2$) – швидко ліквідні активи – поточна дебіторська заборгованість;

Третя група ($А_3$) – повільно ліквідні активи – запаси і витрати, інші оборотні активи;

Четверта група ($А_4$) – умовні ліквідні активи – необоротні активи.

Для оцінки платоспроможності фінансові ресурси підприємства групуються таким чином:

Перша група ($З_1$) – поточні зобов’язання (найбільш строкові

зобов'язання), які слід погасити протягом поточного місяця (кредиторська заборгованість і суми кредитів банків, терміни повернення яких наступили);

Друга група ($З_2$) – короткострокові зобов'язання з терміном погашення до одного року (суми кредитів банків, поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, забезпечень наступних витрат і платежів та векселів виданих, терміни повернення яких настануть у майбутньому, протягом року);

Третя група ($З_3$) – довгострокові зобов'язання з терміном погашення більше одного року (довгострокові кредити банків і позики);

Четверта група ($З_4$) – постійні зобов'язання, що формуються фінансовими ресурсами з елементів власного капіталу.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо при порівнянні абсолютних величин його активів і фінансових ресурсів виконуються такі умови:

$$А_1 \geq З_1 ; А_2 \geq З_2; А_3 \geq З_3 ; А_4 \leq З_4 \quad (2.1)$$

Якщо на підприємстві виконуються перші три умови, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то обов'язково виконується й остання умова, оскільки це свідчить про наявність у підприємства власних оборотних активів, які забезпечують його фінансову стійкість. Невиконання однієї з перших трьох умов указує на те, що фактична платоспроможність відрізняється від нормативної.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів активу, які згруповані за ступенем зменшення ліквідності, з короткостроковими зобов'язаннями з пасиву, які групуються за ступенем терміновості їхнього погашення.

Розрахунок оцінки ліквідності підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» шляхом порівняння його активів і пасивів наведемо в табл. 2.6. та рис. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз ліквідності балансу АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн.

Активи	2022	2023	2024	Пасиви	2022	2023	2024	Платіжний надлишок (+), нестача (-)		
								2022	2023	2024
А1	872806	455117	5393	31	1825922	2589997	3104608	-953116	-2134880	-3099215
А2	14972075	6289511	11078212	32	828611	639628	2074280	+14143464	+5649883	+9003932
А3	854849	721382	726467	33	1535145	950173	1236324	-680296	-228791	-509857
А4	20152645	25883882	21317073	34	32662697	29170094	26711933	-12510052	-3286212	-5394860
Баланс	36852375	33349892	33127145	Баланс	36852375	33349892	33127145	0,00	0,00	0,00

Аналізуючи дані табл. 2.6, бачимо, що баланс АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» не можна вважати ліквідним, оскільки за період, що аналізується, перше та третє співвідношення груп активів і пасивів не відповідають умовам ліквідності. Дослідження співвідношень активів і зобов’язань свідчить про те, що підприємство не виконує нормативні умови платоспроможності. При цьому нестача платіжних засобів по одній групі компенсується їх надлишком по іншій групі лише вартісною величиною. Однак менш ліквідні платіжні засоби не можуть замінити більш ліквідні.

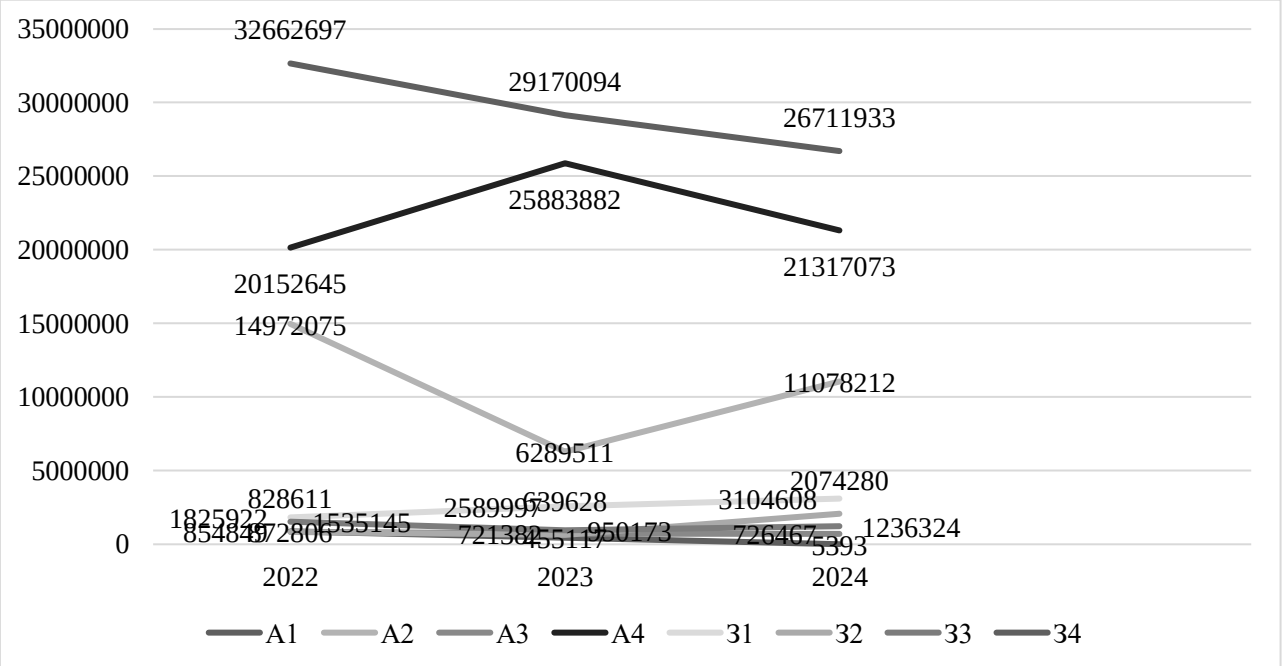

Рисунок 2.6 – Показники ліквідності балансу АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн.

Ліквідність підприємства – це здатність підприємства вчасно і в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання за рахунок наявних або легко реалізованих активів. Іншими словами, ліквідність відображає, наскільки швидко активи підприємства можуть бути перетворені на грошові кошти для покриття боргів [54].

Поряд з абсолютними показниками для оцінювання платоспроможності розраховують відносні показники (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Відносні показники оцінювання ліквідності і платоспроможності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.

Показники	2022	2023	2024	Нормативне значення	Відхилення, (+,-)	
					2023 р. від 2022 р.	2024 р. від 2023 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,29	0,14	0,01	≥0,2-0,3	-0,15	-0,13
Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,97	2,09	2,14	≥0,7	-3,88	-0,05
Коефіцієнт загальної ліквідності	6,29	2,31	2,28	≥1,5	-3,98	-0,03
Коефіцієнт платоспроможності	0,29	0,14	0,01	≥0,1	-0,15	-0,13
Коефіцієнт критичної ліквідності	6,14	2,19	2,21	≥0,8	-3,95	-0,02
Коефіцієнт покриття запасів	17,45	6,76	11,98	≥1,0	-10,69	+5,22

Аналіз табл. 2.7 показав, що більшість показників ліквідності підприємства мають значення більше нормативного за весь період дослідження. Це означає, що підприємство має можливість розраховуватись за своїми поточними зобов’язаннями.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2022 р. становило 0,29, у 2024 р. зменшилось до 0,01. Це означає, що рівень покриття поточних зобов’язань високоліквідними оборотними активами у 2022 р. становив 29%, а у 2024 р. знизився до 1%. Порівняння цього показника з нормативним значенням свідчить про недостатню грошову платоспроможність підприємства.

Фактичні значення коефіцієнта швидкої ліквідності та коефіцієнта загальної ліквідності знизились, але відповідають нормативному значенню, що свідчить про достатній рівень, але негативну динаміку розрахункової та майнової платоспроможності підприємства. Так, станом на 2022 р. оборотні активи перевищували поточні зобов'язання лише у 6,29 рази, у 2023 р. – у 2,31 рази; у 2022 р. – у 2,28 рази.

Серед допоміжних відносних показників оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства, всі з показників відповідають нормативному значенню, але мають тенденцію до зниження, що підтверджує попередній висновок про недостатню забезпеченість підприємства грошовими коштами.

На рис. 2.7 зображено динаміку основних показників ліквідності та платоспроможності підприємства.

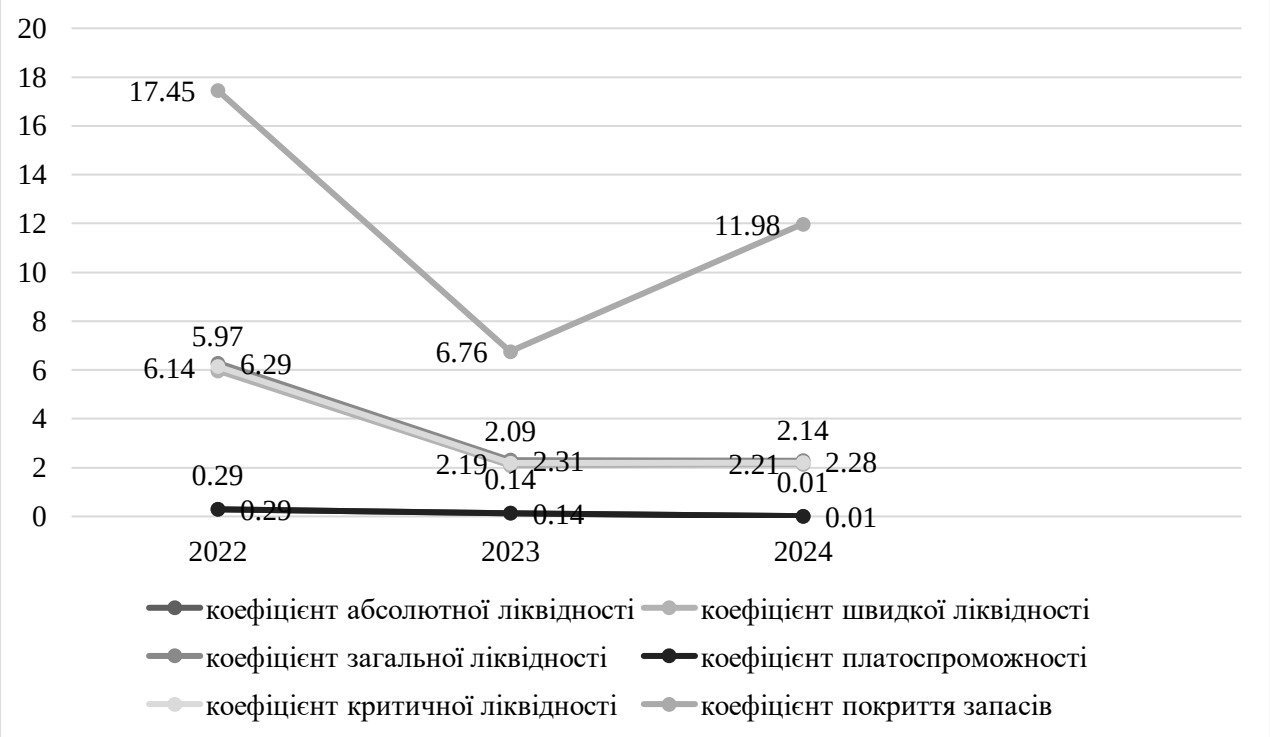

Рисунок 2.7 – Відносні показники оцінювання ліквідності і платоспроможності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022 – 2024 рр.

Поняття фінансової стійкості підприємства є багатостороннім. Воно характеризується фінансовою незалежністю, здатністю маневрувати власними

коштами, достатньою фінансовою забезпеченістю, безперервністю основних видів діяльності. Щоб оцінити все це і зробити висновок про стан і використання фінансових ресурсів підприємства, необхідно проаналізувати відносні показники фінансової стійкості [55]. Оцінку фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати поетапно (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Показники фінансової стійкості АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022 – 2024 рр.

Показники	2022	2023	2024	Нормативне значення	Відхилення, (+,-)	
					2023 р. від 2022 р.	2024 р. від 2023 р.
Коефіцієнт автономії	0,89	0,87	0,81	>0,5	-0,02	-0,06
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,11	0,13	0,19	<0,5	+0,02	+0,06
Коефіцієнт фінансового ризику	0,13	0,14	0,24	<1,0	+0,01	+0,10
Коефіцієнт фінансової стабільності	7,79	7,14	4,17	>1,0	-0,65	-2,97
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,04	0,03	0,04	зниження	-0,01	+0,01
Коефіцієнт довгостроков зобов’язань	0,37	0,23	0,19	зниження	-0,14	-0,04
Коефіцієнт поточних зобов’язань	0,63	0,77	0,81	підвищення	+0,14	+0,04
Коефіцієнтзабезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,75	0,44	0,46	>0,1	-0,31	+0,02
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,38	0,11	0,20	≥0,50	-0,27	+0,09
Коефіцієнт страхування бізнесу	0,0011	0,0012	0,0012	підвищення	+0,0001	0,00

За даними табл. 2.8, коефіцієнт автономії має значення значно більше нормативного – 0,89 у 2022 р., 0,87 у 2023 р., 0,81 – 2024 р. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу значно менше нормативне значення – 0,11 у 2022 р., 0,13 у 2023 р., 0,19 – у 2024 р. Отримані значення показників автономії і концентрації залученого капіталу свідчать про те, що дане підприємство має невисоку залежність від зовнішніх джерел фінансування, тобто має можливість

працювати на власному капіталі, майже не здійснює залучення позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансового ризику означає, скільки позикових коштів припадає на одну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства. У 2022 р. на одну гривню власних коштів припадало 0,13 грн. позикових, у 2023 р. – 0,14 грн., у 2024 р. – 0,24 грн. Збільшення цього показника в динаміці свідчить про значне збільшення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів.

На рис. 2.8 наочно зображено динаміку показників фінансової стійкості АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат».

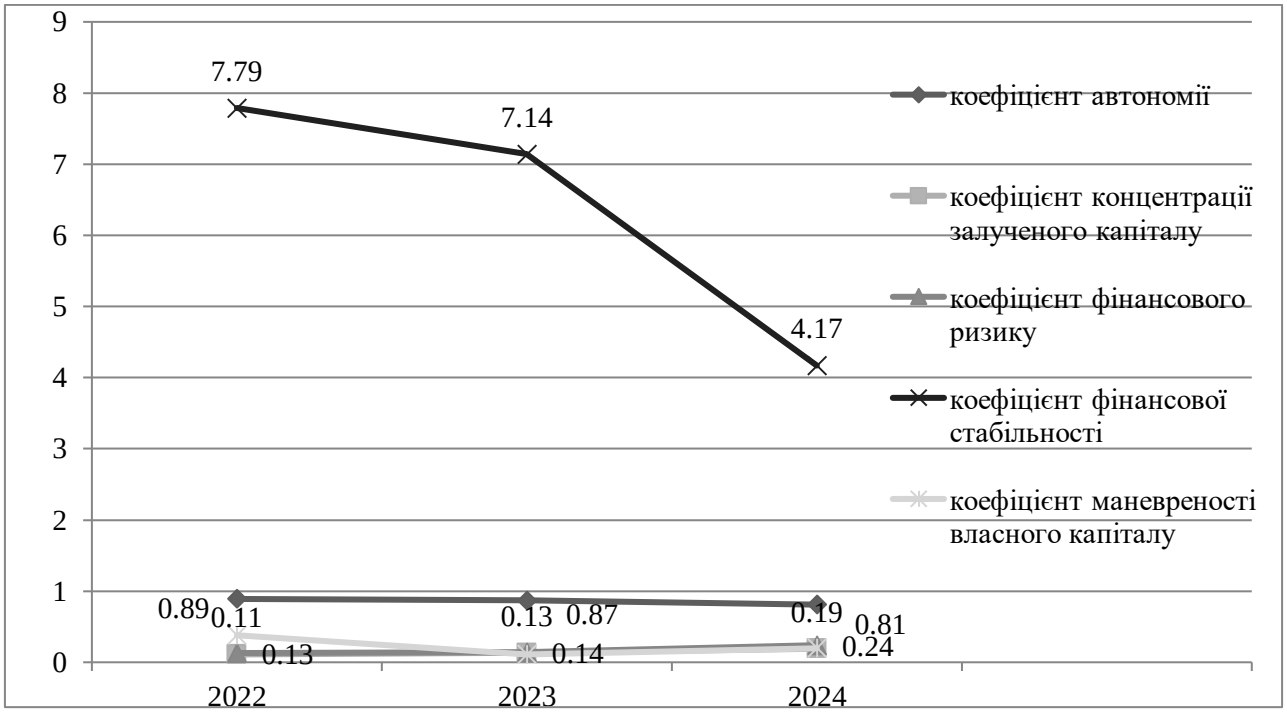

Рисунок 2.8 – Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Коефіцієнт фінансової стабільності, який показує співвідношення власних і залучених коштів і характеризує здатність підприємства залучати зовнішні джерела фінансування значно більший нормативного значення і свідчить про високу стабільність підприємства підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними

коштами має позитивне значення у 2022-2024 рр. і свідчить про можливість покриття оборотних активів власними джерелами підприємства.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів свідчить про невисоку залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і становить у 2022 р. 0,04, у 2023 р. – 0,03, у 2024 р. – 0,04, при нормативному значенні 0,4.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу визначає частку власного капіталу, вкладену в оборотні активи і характеризує зниження ступеня мобільності власного капіталу підприємства у 2023-2024 рр.

Ділова активність підприємства – це характеристика його здатності ефективно використовувати ресурси для досягнення поставлених цілей, підтримання стійких темпів розвитку та отримання доходів. Вона показує, наскільки успішно підприємство реалізує свій потенціал у процесі господарської діяльності. Ділова активність підприємства охоплює різні аспекти діяльності, такі, як місце на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна діяльність, та конкурентоспроможність.

Ділова активність може бути оцінена як з кількісної, так і з якісної точки зору. До кількісних показників належать обсяги продажів, прибуток, частка ринку, обсяг виробництва, а до якісних - репутація, інноваційність, соціальна відповідальність, а також ефективність використання ресурсів [56].

Ділова активність підприємства тісно пов'язана з його фінансовим станом, інвестиційною привабливістю та платоспроможністю. Вона характеризує здатність підприємства реалізовувати стратегічні плани, досягати поставлених цілей та ефективно використовувати наявні ресурси.

Оцінка ділової активності дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, визначити напрямки для вдосконалення та розробити стратегію розвитку. Вона є важливим інструментом для управління підприємством та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

До показників ділової активності належать різні коефіцієнти оборотності та показники тривалості обороту в днях (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Показники ділової активності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.

Показники	Алгоритм розрахунку	2022	2023	2024	Відхилення, (+,-)	
					2023 р. від 2022	2024 р. від 2023
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Активи	0,25	0,20	0,58	-0,05	+0,38
Тривалість одного обороту активів, днів	360 / Коефіцієнт оборотності активів	1434	1808	620	+374	-1188
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Чистий дохід від реалізації продукції / Оборотні активи	0,55	0,89	1,63	+0,34	+0,74
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	360 / Коефіцієнт оборотності оборотних активів	655	405	221	-250	-184
Коефіцієнт оборотності запасів	Собівартість реалізованої продукції / Запаси	8,78	13,57	23,44	+4,79	+9,87
Тривалість одного обороту запасів, днів	360 / Коефіцієнт оборотності запасів	41	26	15	-15	-11
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції / Власний капітал	0,28	0,23	0,72	-0,05	+0,49
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	360 / Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1271	1581	500	+310	-1080
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції / Дебіторська заборгованість	0,62	1,07	1,77	+0,45	+0,70

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6	7
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	360 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	583	336	204	-247	-132
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Собівартість реалізованої продукції / Кредиторська заборгованість	4,11	3,78	5,48	-0,33	+1,70
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	360 / Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	88	95	66	+7	-29

Аналізуючи показники, наведені в табл. 2.9, можна стверджувати наступне. У 2024 р. оборотність активів збільшилась, порівняно з минулими роками спостерігається срибкоподібна тенденція до змін. Відповідно відбувається то зменшення то збільшення тривалості обороту активів. Оборотність всіх активів головним чином залежить від оборотності поточних активів. Оборотність останніх прискорилась, що характеризується позитивно.

Сповільнення оборотності власного капіталу негативно відображається на динаміці його рентабельності. Відповідно відбулось зменшення тривалості обороту власного капіталу на 1080 днів у порівнянні 2024 р. з 2023 р. Тривалість обороту запасів також знизилась, достатньо суттєво – на 15 днів у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 11 днів у 2024 р. порівняно з 2023 р.

Значення коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості свідчить про те, що дебітори в середньому 2 рази на рік повертають свої борги. Що стосується оборотності кредиторської заборгованості, то термін її погашення зменшився і становить у 2024 р. – 66 днів, що на 29 днів менше, ніж у 2023 р.

Аналіз показників оборотності свідчить про те, що рівень ділової активності підприємства має тенденцію до зростання у 2024 р. порівняно з 2022-2023 рр. На рис. 2.9 зображено динаміку показників ділової активності підприємства.

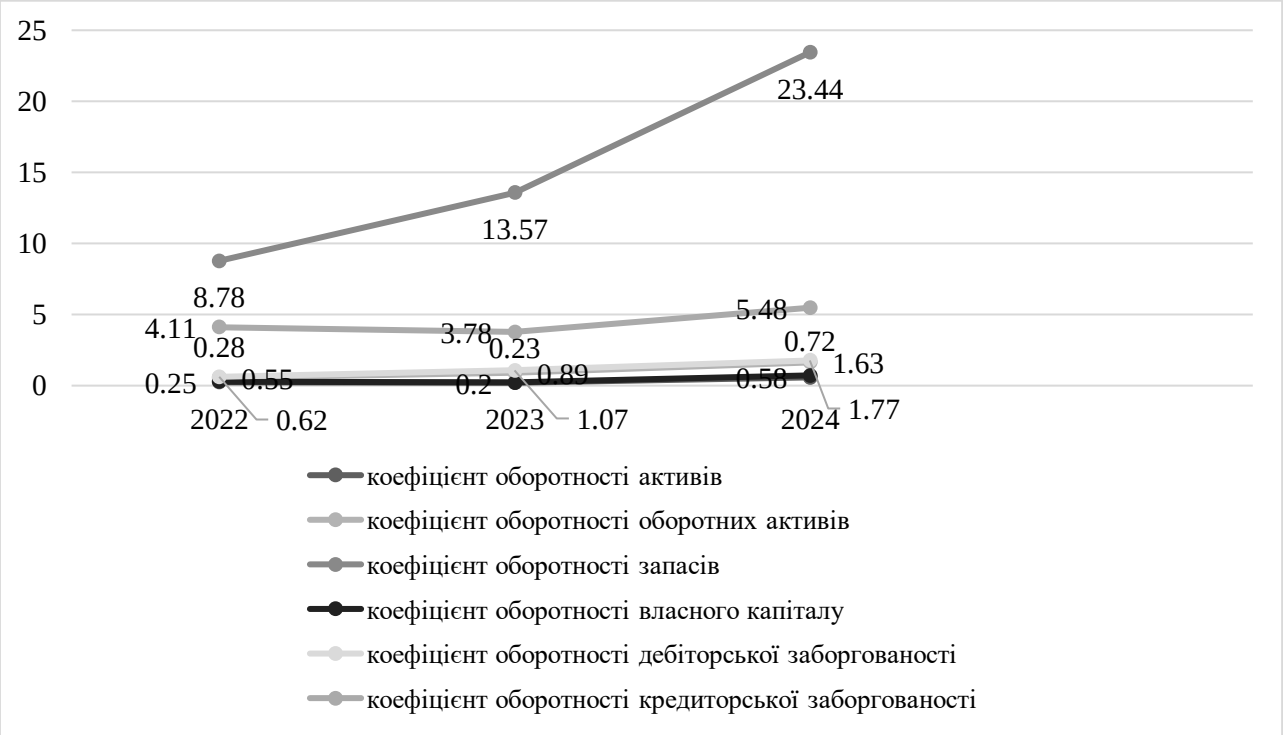

Рисунок 2.9 – Динаміка показників ділової активності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Ринкова активність підприємства - це показник, що характеризує його взаємодію із зовнішнім середовищем і проявляється у зміні інтенсивності цієї взаємодії з часом. Вона відображає, як підприємство діє на ринку, впливає на нього та як його сприймають споживачі та конкуренти. Ринкова активність є важливою характеристикою, що дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність. Зростання ринкової активності є важливим завданням кожного суб'єкта підприємницької діяльності та його власників. Головне, у чому зацікавлені власники, – це прибуток на вкладений ними капітал для забезпечення ефективної діяльності підприємства, а також те, яка частка прибутку спрямовується на виплату дивідендів і яка – на реінвестування в активи [57]. Залежно від поставленої мети та визначених завдань аналізу, може використовуватись різна вихідна інформація для розрахунку відповідних показників оцінки ринкової активності підприємства (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Показники оцінювання ринкової активності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.

Показники	2022	2023	2024	Відхилення (+,-)	
				2023 р.від 2022 р.	2024 р. від 2023 р
Показники, що характеризують ефективність використання капіталу власників					
Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн	437448	437448	437448	0,00	0,00
Капітал у дооцінках, тис. грн	2424740	2257878	1717826	-166862	-540052
Резервний капітал, тис. грн	40626	40626	40626	0,00	0,00
Нерозподілений прибуток, тис. грн	29759883	26434142	24516033	-3325741	-1918109
Рентабельність зареєстрованого (пайового) капіталу, %	-146,58	-1594,19	554,47	-1447,61	+2148,66
Вартість коштів зареєстрованого (пайового) капіталу (балансової вартості акцій), грн	74,67	66,68	61,06	-7,99	-5,62
Прибуток, тис. грн	-641212	-6973749	2425526	-6332537	+9399275
Рентабельність власного капіталу, %	-1,96	-23,91	9,08	-21,95	+32,99
Показники, що відображають положення підприємства на фондовому ринку					
Номінальна вартість однієї акції, грн	0,27	0,27	0,27	0,00	0,00
Балансова вартість однієї акції, грн	20,53	18,34	16,79	-2,19	-1,55
Чистий фінансовий результат, який припадає на одну акцію, грн	-0,40	-4,38	1,52	-3,98	+5,90

Аналіз даних табл. 2.10 свідчить, що величина пайового та резервного капіталів досліджуваного підприємства за період 2022-2024 рр. залишилась незмінною. Проте, дещо змінилась величина нерозподіленого прибутку підприємства, яка знизилась з 29759883 тис. грн. у 2022 р. до 24516033 тис. грн. у 2024 р. Зріс показник рентабельності пайового капіталу з -146,58% у 2022 р. до 554,47% у 2024 р., тобто на 701,05 процентних пункта.

Внаслідок того, що підприємство протягом 2022-2023 рр. отримувало збиток, збитковість власного капіталу має тенденцію до збільшення – з мінус 1,96% у 2022 р. до мінус 23,91% у 2023 р.

2.3 Аналіз доходів та витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Основним критерієм успішної роботи підприємства є його прибутковість. Підприємство зобов'язано одержувати такі доходи, які не тільки покривають витрати, але й у достатній мірі їх перевищують (табл. 2.11, рис. 2.10).

Таблиця 2.11 – Аналіз складу та динаміки доходів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн

Вид доходів	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-)	
				2023р. від 2022 р.	2024 р. від 2023 р.
Доходи від основної операційної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг)	9252212	6640997	19233528	-2611215	+12592531
Доходи від іншої операційної діяльності	6350634	980584	4898112	-5370050	+3917528
Доходи від операційної діяльності - разом	15602846	7621581	24131640	-7981265	+16510059
Доходи від фінансової діяльності (дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи)	18748	28376	192	+9628	-28184
Інші доходи	2097	3111	32737	+1014	+29626
Всього доходів	15623691	7653068	24164569	-7970623	+16511501

За даними табл. 2.11 підприємство АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» формує більшу частину доходів в процесі здійснення операційної діяльності. Так, у 2023 р. цей показник склав 7621581 тис. грн., що на 7981265 тис. грн. менше 2022 р., у 2024 р. отримано 24131640 тис. грн, що на 16510059 тис. грн. більше 2023 р. Доходи від іншої операційної діяльності (доходи від оприбуткування запасів, від реалізації надлишкових запасів, пені та штрафи отримані, повернення надмірно сплаченого ввізного мита, доходи від операційних курсових різниць та інше) мають тенденцію до збільшення у 2024 р. У 2024 р. доходи від фінансової діяльності значно скоротились і склали 192 тис. грн., що на 28184 тис. грн. менше 2023 р. За результатами від інвестиційної

діяльності підприємство має доходи, які мають тенденцію до збільшення за весь період, що аналізується. У 2023 р. цей показник становив 3111 тис. грн, що на 1014 тис. грн більше 2022 р., у 2024 р. на 29626 тис. грн більше 2023 р.

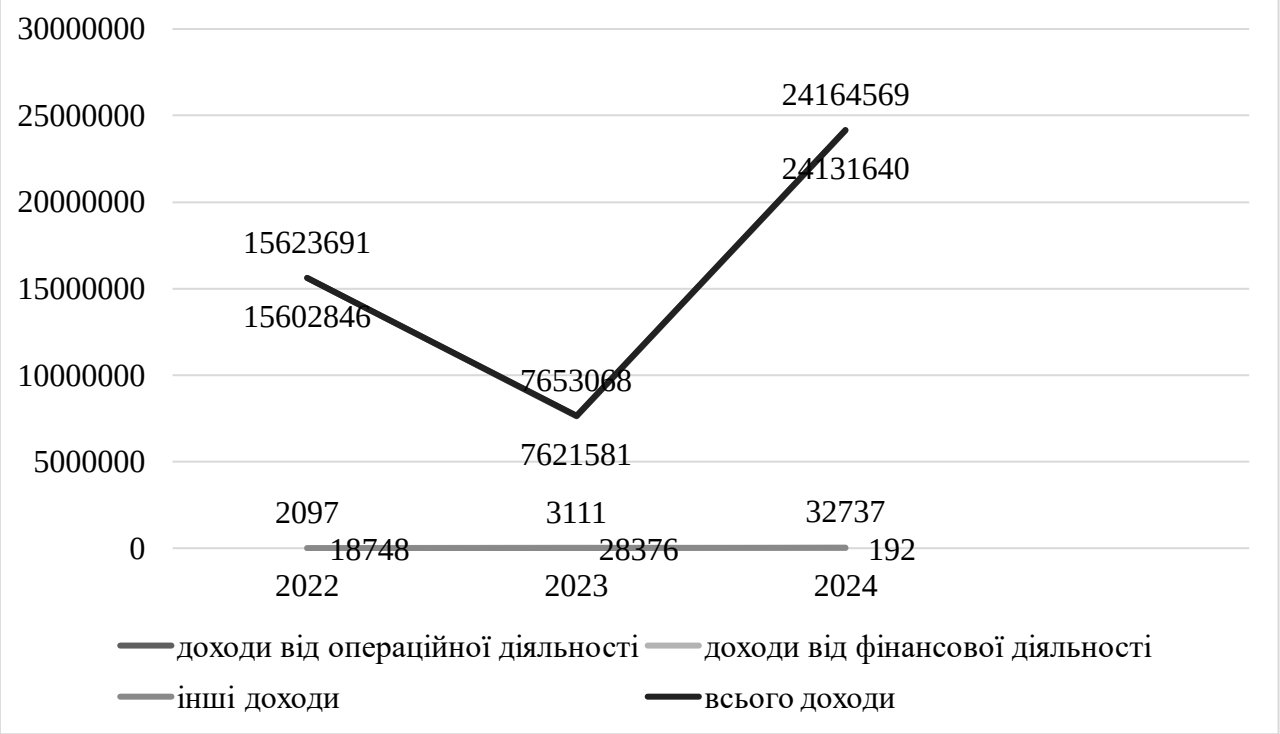

Рисунок 2.10 – Динаміка доходів АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн.

Підприємство будь-якої форми власності під час своєї діяльності здійснює певні витрати (матеріальних, нематеріальних, грошових і трудових ресурсів), пов’язані з простим і розширеним відтворенням основних та оборотних засобів, виробництвом і реалізацією продукції, наданням послуг, виконанням робіт, соціальним розвитком колективу тощо. Розрізняють витрати, пов’язані з операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства [53-55]. Одні групи витрат безпосередньо пов’язані зі здійсненням конкретної операції (із конкретним об’єктом витрат), інші – мають загальний характер і необхідні для забезпечення функціонування підприємства в цілому. Усі витрати – і матеріальні, і трудові, і фінансові – підприємство здійснює для забезпечення своєї виробничої діяльності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Аналіз складу та структури витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.

Елементи витрат	2022		2023		2024		Темп приросту (зниження) % 2024 р. до	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2022 р.	2023 р.
Собівартість реалізованої продукції	7505694	45,75	7985566	55,61	17026203	80,30	+126,84	+113,21
Адміністративні витрати	178763	1,09	205320	1,43	218238	1,03	+22,08	+6,29
Витрати на збут	1523995	9,29	1265690	8,81	3106063	14,65	+103,81	+145,40
Інші операційні витрати	6922943	42,20	4412102	30,73	554953	2,62	-91,98	-87,42
Фінансові витрати	184607	1,13	209139	1,46	208090	0,98	+12,72	-0,50
Інші витрати	89083	0,54	281648	1,96	89028	0,42	-0,06	-68,39
Всього	16405085	100,00	14359465	100,00	21202575	100,00	+29,24	+47,66

За даними табл. 2.12, динаміка витрат підприємства характеризується тенденцією до збільшення. Величина витрат підприємства у 2022 р. склала 16405085 тис. грн, у 2023 р. – 14359465 тис. грн, у 2024 р. – 21202575 тис. грн, що на 29,24% більше 2022 р. і на 47,66% більше 2023 р. Більш наочно дану тенденцію ілюструє рис. 2. 11.

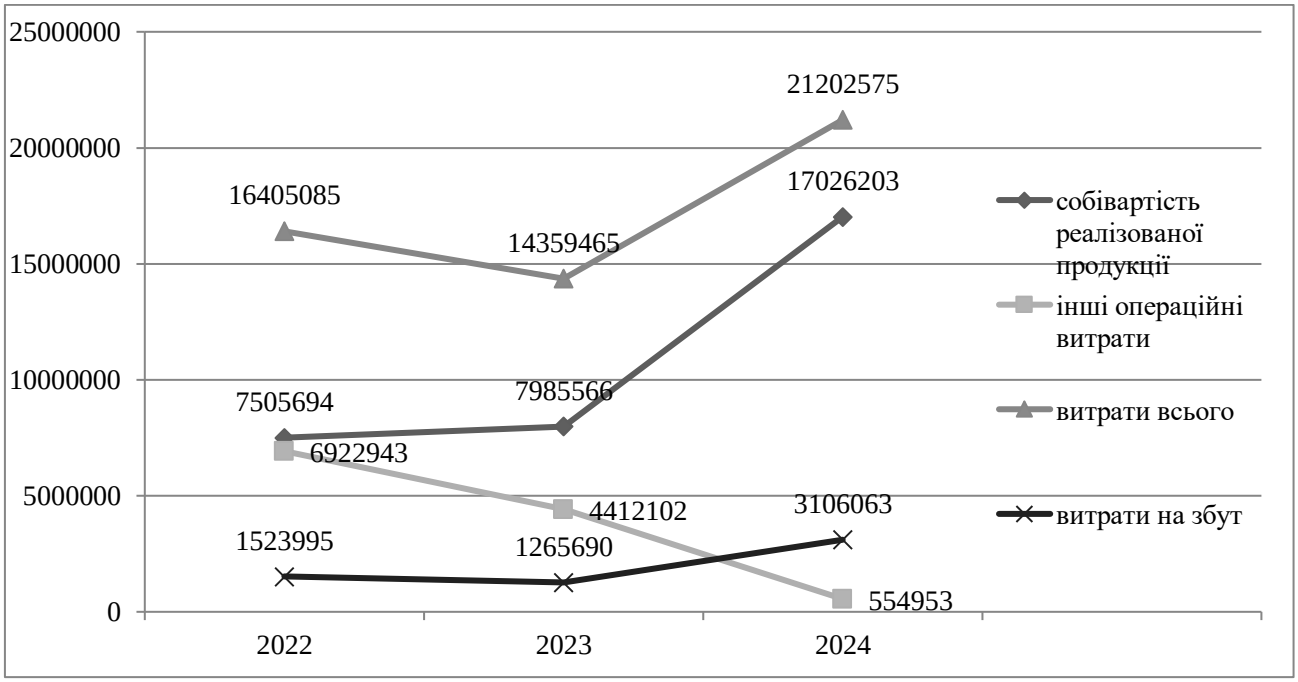

Рисунок 2.11 – Динаміка витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., тис. грн.

У структурі витрат підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» переважає собівартість реалізованої продукції, питома вага якої у 2022 р. складає 45,75%, у 2023 р. – 55,61%, у 2024 р. – 80,30%. Далі – інші операційні витрати, питома вага яких складає у 2022 р. – 42,20%, у 2023 р. – 30,73%, у 2024 р. – 2,62%.

Найменшу питому вагу у структурі витрат підприємства займають інші витрати – 0,54%, 1,96%, 0,42% по роках відповідно.

У 2024 р. суттєво змінилась структура витрат: майже наполовину зросла питома вага собівартості реалізованої продукції, значно збільшилась питома вага витрат на збут.

У 2024 р. порівняно з попередніми роками збільшилась величина всіх видів витрат, а загальна сума витрат у 2024 р. становить 21202575 тис грн., що на 29,24% більше від 2022 р. та на 47,66% від 2023 р.

Дану тенденцію більш наочно ілюструє рис. 2.12.

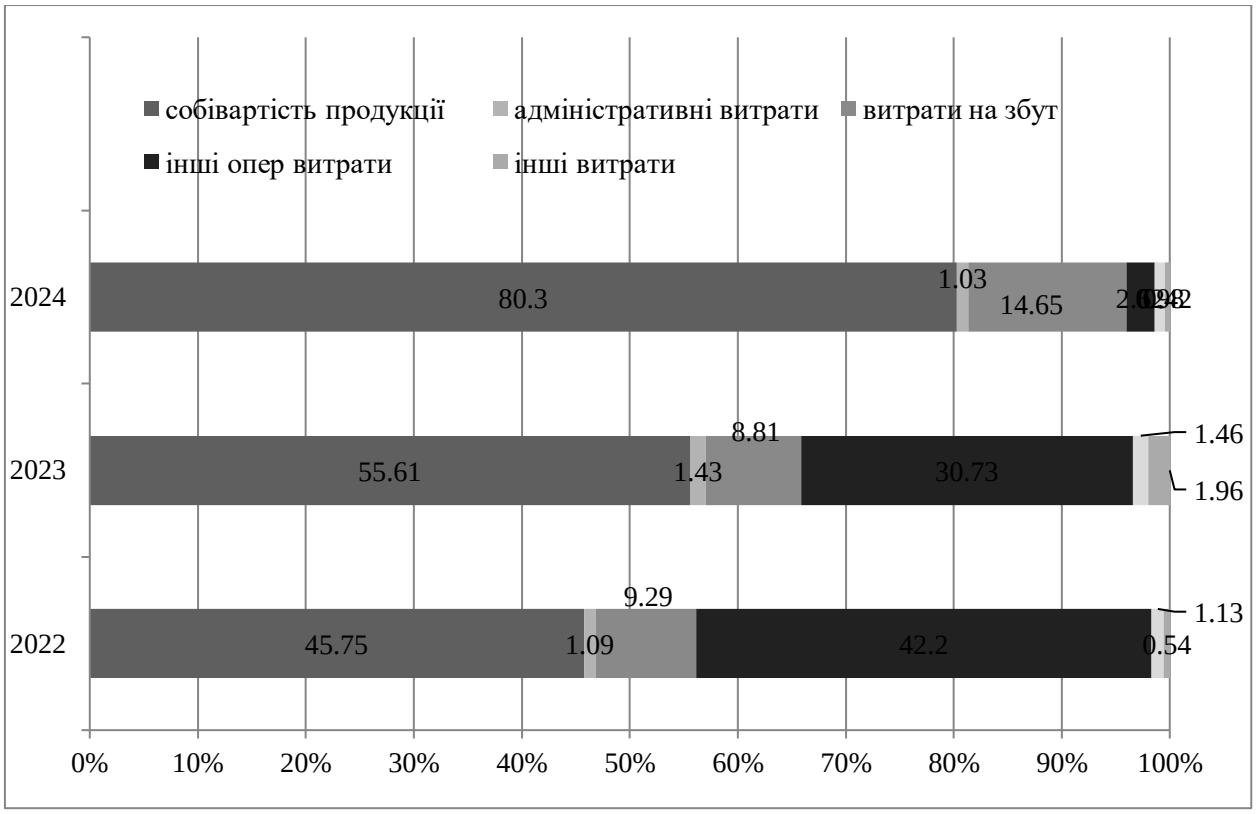

Рисунок 2.12 – Структура витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., %

Операційні витрати є основною складовою витрат підприємства. До них входять виробнича собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати. До виробничої собівартості включають: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати [51-53].

До складу прямих матеріальних витрат входять вартість сировини та основних матеріалів, що є основою продукції, яку виробляють, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об’єкта витрат. Прямі витрати на оплату праці – це заробітна плата та інші виплати робітникам, які займаються виробництвом продукції, виконанням робіт або наданням послуг.

До складу інших прямих витрат входять усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об’єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація виробничих основних засобів тощо (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Аналіз складу, структури та динаміки операційних витрат за елементами АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Елементи витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Темп приросту (зниження), % 2024 р. до	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2022	2023
Матеріальні витрати	3057475	25,15	5136808	32,62	10801270	52,39	+253,27	+110,27
Витрати на оплату праці	1056168	8,69	1123674	7,13	1428942	6,93	+35,29	+27,17
Відрахування на соціальні заходи	226145	1,86	235793	1,50	306233	1,49	+35,41	+29,87
Амортизація	2357994	19,40	2064454	13,11	1841875	8,93	-21,89	-10,78
Інші операційні витрати	5455400	44,90	7188684	45,64	6238951	30,26	+14,36	-13,21
Всього	12153182	100,00	15749413	100,00	20617271	100,00	+69,65	+30,91

Дані табл. 2.13 свідчать, що динаміка операційних витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» має тенденцію до збільшення. Так, у 2022 р.

величина операційних витрат підприємства становила 12153182 тис. грн, у 2023 р. – 15749413 тис. грн., у 2024 р. – 20617271 тис. грн., що на 69,65% більше 2022 р. і на 30,91% більше 2023 р. Така тенденція пояснюється активними військовими діями на території, на якій знаходиться підприємство. Дану тенденцію більш наочно демонструє рис. 2.13.

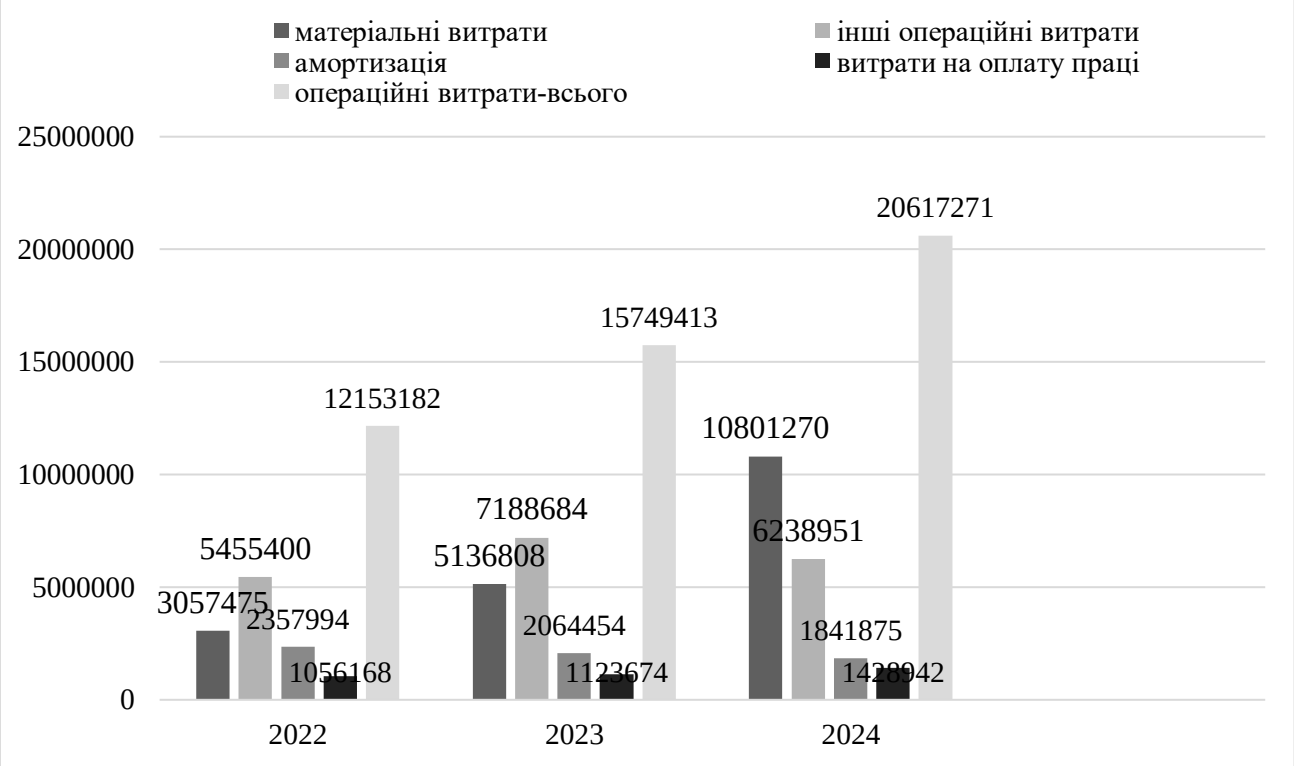

Рисунок 2.13 – Динаміка операційних витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр.

У структурі операційних витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати – 25,15%, 32,62%, 52,39% за період дослідження відповідно по роках, далі інші операційні витрати– 44,90%, 45,64%, 30,26% відповідно. Найменшу питому вагу займають відрахування на соціальні заходи – 1,86%, 1,50%, 1,49% за роками (рис. 2.14). Майже за всіма елементами витрат спостерігається тенденція до збільшення. Так, темп зростання матеріальних витрат у 2024 р. порівняно з 2022 р. становив 253,27%, з 2022 р. – 110,27%; загальної величини витрат – 69,65% і 30,91% відповідно.

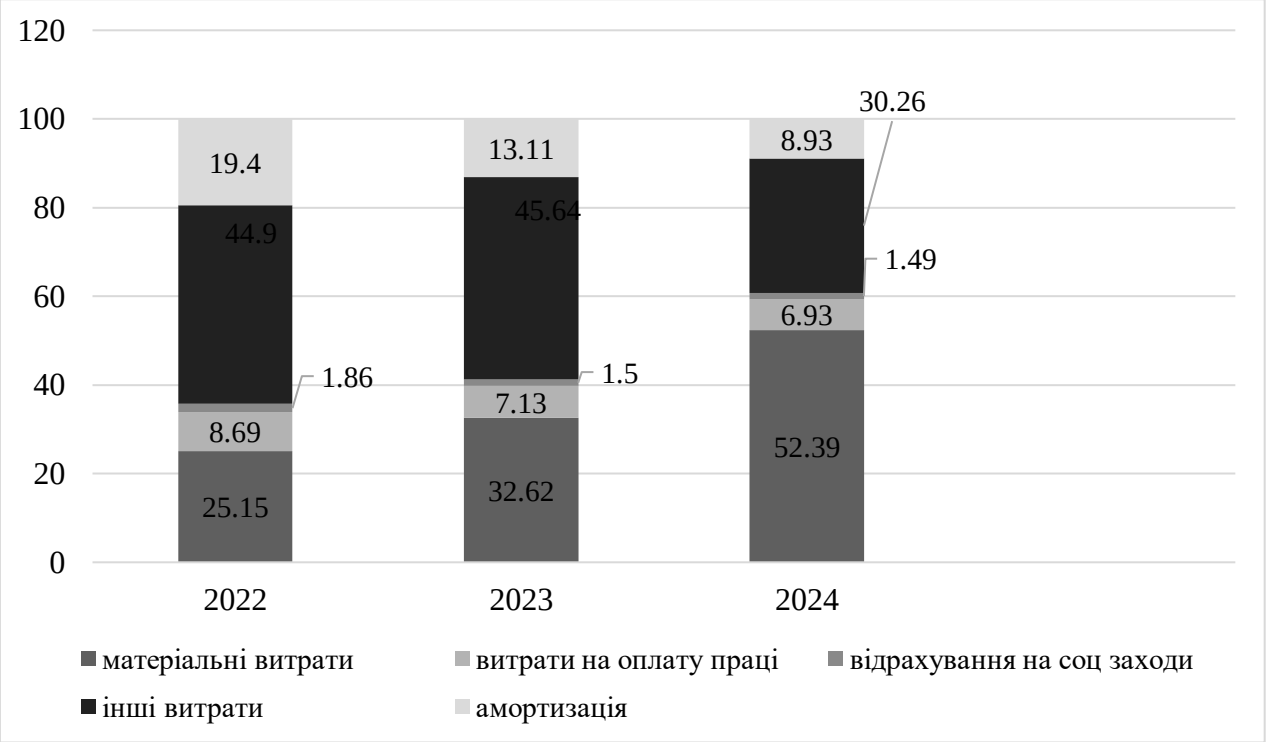

Рисунок 2.14 – Структура операційних витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» у 2022-2024 р.,%

Ділова активність підприємства при формуванні витрат визначається їх рівнем на створення 1 грн. чистого доходу який характеризує окупність використаних ресурсів (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Рівень операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу за обсягами товарних об'єктів діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., грн.

Елементи витрат	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+,-) 2024 р. від	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%	2022 р.	2023 р.
Матеріальні витрати	0,33	25,38	0,77	32,49	0,56	52,83	+0,23	-0,21
Витрати на оплату праці	0,11	8,46	0,17	7,17	0,07	6,60	-0,04	-0,10
Відрахування на соціальні заходи	0,02	1,53	0,04	1,69	0,02	1,89	0,00	-0,02
Амортизація	0,25	19,23	0,31	13,08	0,09	8,49	-0,16	-0,22
Інші операційні витрати	0,59	45,40	1,08	45,57	0,32	30,19	-0,27	-0,76
Всього	1,30	100,00	2,37	100,00	1,06	100,00	-0,24	-1,31

Із табл. 2.14 видно, що підприємство АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» має негативну тенденцію до збільшення витратомісткості чистого доходу. Рівень операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу становить у 2022 р. 1,30 грн.; у 2023 р. – 2,37 грн.; у 2024 р. – 1,06 грн. В розрахунку на 1 грн. чистого доходу, у 2024 р. порівняно з попереднім роком, матеріальні витрати зменшились на 0,21 грн., витрати на оплату праці – на 0,10 грн. Суттєво змінилася структура витрат: значно зменшилась частка витрат на амортизацію – з 19,23% у 2022 р. до 8,49% у 2024 р., а частка матеріальних витрат збільшилась – з 25,38% у 2022 р. до 52,83% у 2024 р., частка витрат на оплату праці зменшилась з 8,46% у 2022 р. до 6,60% у 2024 р. На рис. 2.15 наочно зображено зміни у структурі операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу за обсягами товарних об’єктів діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат».

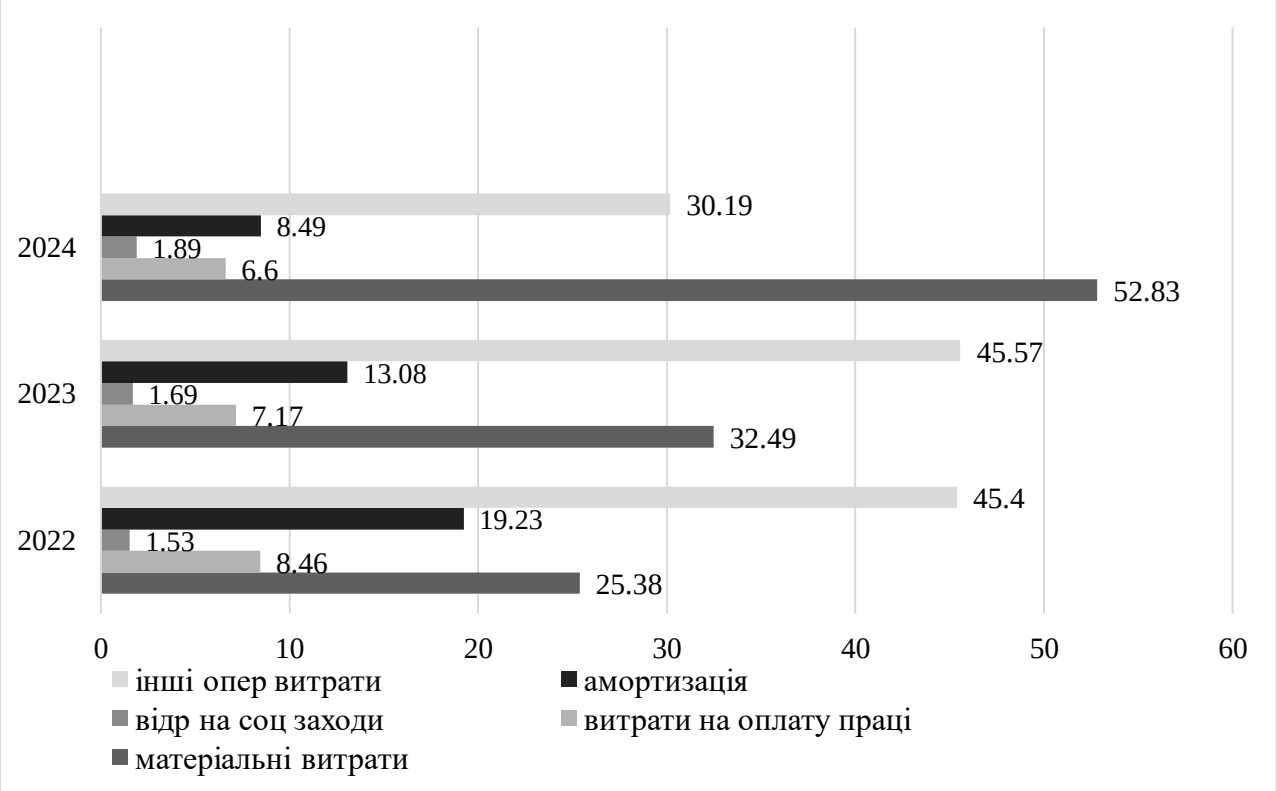

Рисунок 2.15 – Структура операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу за обсягами товарних об’єктів діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., %

Для оцінки ефективності господарської діяльності використовують показники рентабельності – прибутковості чи дохідності капіталу, ресурсів, продукції. Рентабельність – це інтегральний показник, що відображає ефективність роботи підприємства, що націлене на отримання прибутку у короткостроковій перспективі і який вказує на якість управлінських рішень, що стосуються фінансової, операційної та інвестиційної діяльності підприємства (табл. 2.15 та рис. 2.16).

Таблиця 2.15 – Аналіз основних показників рентабельності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., %

Показники	Алгоритм	2022	2023	2024
Рентабельність продукції	Валовий прибуток / Собівартість продукції	23,27	-32,13	12,96
Рентабельність продажу	Чистий прибуток / Чистий дохід від реалізації	-6,93	-105,00	12,61
Рентабельність активів підприємства	Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів	-1,74	-20,91	7,32
Рентабельність матеріальних активів	Чистий прибуток / Матеріальні активи	-4,61	-53,13	19,58
Рентабельність фондів	Чистий прибуток / Основні засоби+Виробничі запаси	-4,77	-54,62	20,12
Рентабельність основних засобів	Чистий прибуток / Основні засоби	-4,92	-56,22	20,79
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	-1,96	-23,91	9,08
Рентабельність операційної діяльності	Прибуток від операційної діяльності / Витрати операційної діяльності	-6,13	-51,09	15,65
Рентабельність інвестиційної діяльності	Прибуток від інвестиційної діяльності / Витрати інвестиційної діяльності	-97,65	-98,90	-63,23
Рентабельність фінансової діяльності	Прибуток від фінансової діяльності / Витрати фінансової діяльності	-89,84	-86,43	-99,91

Дані табл. 2.15 свідчать, що у 2024 р. підприємство має рентабельність за всіма показниками за виключенням показників рентабельності інвестиційної та фінансової діяльності. За 2022-2023 рр., оскільки у підприємства показник чистого прибутку мав від'ємне значення, підприємство мало збитковість. Слід відзначити, що показники збитковості підприємства у 2023 р. порівняно з 2022 р. мають тенденцію до збільшення. Можна стверджувати про наявність стійкої негативної тенденції до зниження показників рентабельності підприємства у 2022-2023 рр. і про значне покращення ситуації у 2024 р. На рис. 2.16 зображено динаміку основних показників рентабельності підприємства.

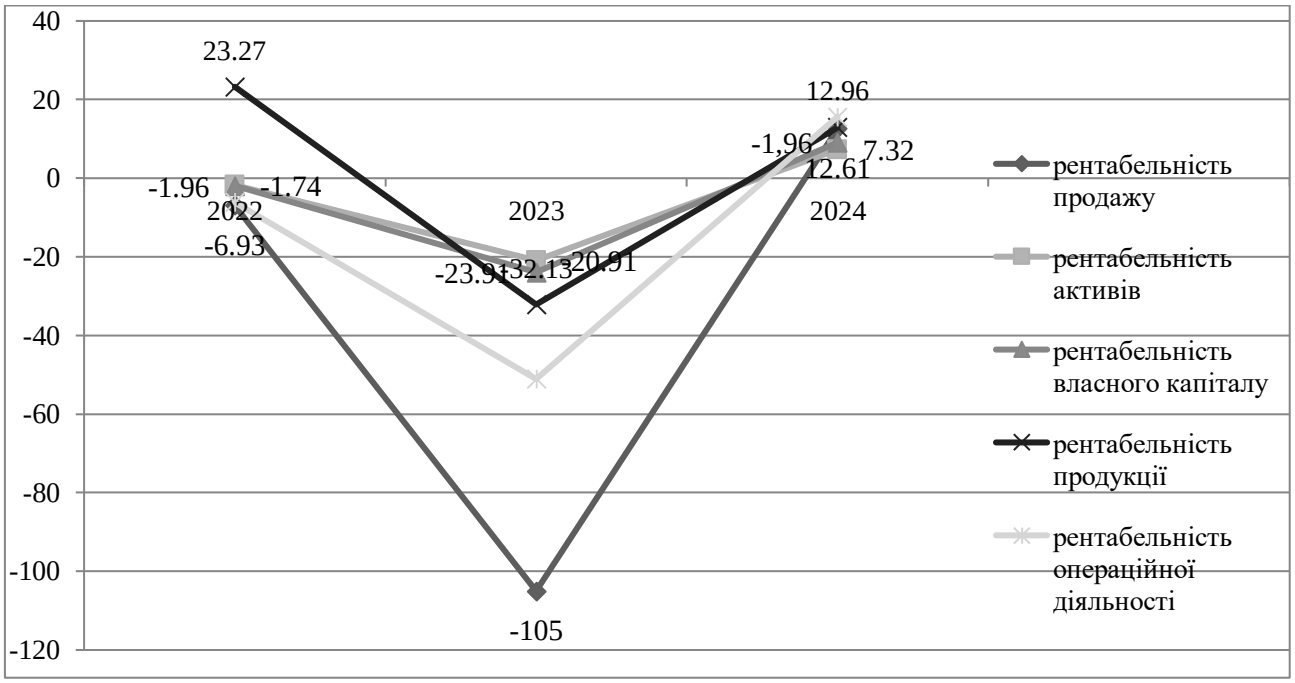

Рисунок 2.16 – Динаміка показників рентабельності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр., %

Дані рис. 2.16 ілюструють, що у 2024 р. відбулось значне збільшення всіх представлених на рисунку показників рентабельності: рентабельність продажу зросла з -6,93% у 2022 р. до 12,61% у 2024 р.; рентабельність активів підприємства – з -1,74% до 7,32% відповідно; рентабельність власного капіталу - з -1,96% у 2022 р. до 9,08% у 2024 р.; рентабельність операційної діяльності з -6,13% у 2022 р. до 15,65% у 2024 р.

Висновки до розділу 2

У даному розділі здійснено аналіз результатів фінансового-господарської діяльності підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат». Зокрема, визначено динаміку показників виробничо-господарської діяльності підприємства, проведено горизонтальний та вертикальний аналіз активів та фінансових ресурсів підприємства, аналіз ефективності використання власного капіталу та позикових коштів підприємства, проаналізовано показники ділової та ринкової активності підприємства, ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності тощо.

Аналіз проведений на основі фінансової звітності підприємства за 2022-2024 роки. У процесі аналізу показники порівнювалися з нормативними значеннями та значеннями попередніх років, за результатами якого визначалося наскільки ефективно підприємство здійснює господарську діяльність та використовує власні можливості.

Проведений аналіз результатів господарської діяльності підприємства дозволяє виділити наступне:

– у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась величина основних засобів на 4,89% , у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– грошові кошти мають значне зменшення на 39,99% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 98,82% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що створює умови для зниження рівня платоспроможності підприємства;

– необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась на 4,89%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– серед видів оборотних активів високий темп зниження має дебіторська заборгованість за авансами – 78,94% у 2024 р. порівняно з 2023 р.; найбільший темп зростання – дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 106,81%;

– темп зниження виробничих запасів у 2023 р. порівняно з 2022 р. склав 11,81%, тобто перевищив темп зниження майна в цілому, що свідчить про певне зменшення частки виробничих запасів у майні підприємства. Така тенденція свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства;

– вартість майна дещо зменшилась – на 9,50% у 2023 р. порівняно з 2022 р., та на 0,67% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що свідчить про зменшення майнового потенціалу підприємства;

– збільшилась залежність підприємства від довгострокових зобов'язань (на 30,12% у 2024 р. порівняно з 2023 р.), значно зросла залежність від поточних зобов'язань (на 21,66% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 60,36% у 2024 р. порівняно з 2023 р. відповідно);

– серед джерел формування капіталу зміни кредиторської заборгованості такі: збільшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 14,49% у 2024 р. порівняно з 2023 р., збільшення за розрахунки з бюджетом на 30,84%; зменшення на 72,62% розрахунки зі страхування; зменшення на 1,51% розрахунки за одержаними авансами; зменшення на 1,07% розрахунки з учасниками;

– немає рівноваги між сумами і динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості. Так, зменшення дебіторської заборгованості у 2023 р. порівняно з 2022 р. становило 58,56%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – зростання на 75,33%; збільшення кредиторської заборгованості становило 41,85% і на 19,87% відповідно по роках. Отже, шляхи зміцнення майнового стану підприємства мають бути пов'язані насамперед з удосконаленням управління дебіторською і кредиторською заборгованістю;

– дані свідчать про стрибкоподібні зміни показників чистого доходу від реалізації продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшення на 28,22%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – збільшення на 189,62%), собівартості реалізованої продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшення на 30,38%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. збільшення на 73,99%), валового прибутку (у 2022 р. та 2024 р. відповідно показник склав 1746518 тис грн.; 2207325 тис. грн. У 2323 р.

підприємство отримало валовий збиток у розмірі 3144569 тис. грн. внаслідок перевищення показника собівартості продукції над показником чистого доходу від реалізації продукції;

– фінансовий результат від операційної діяльності підприємства у 2022 р. – збиток у розмірі 528549 тис. грн., у 2023 р. – 8047097 тис. грн., що на 1422,59% більше попереднього року, у 2024 р. прибуток склав 3226183 тис. грн. Показник фінансових витрат за період, що аналізується, дещо зріс і становить у 2022 р. – 184607 тис. грн., у 2023 р. – 209139 тис. грн., у 2024 р. – 208090 тис. грн.;

– фінансовим результатом діяльності підприємства до оподаткування у 2022 і 2023 рр. є збиток – 781394 тис. грн. і 8506397 тис. грн. відповідно. У 2024 р. прибуток становить 2961994 тис. грн.;

– чистий прибуток підприємство має у 2024 р. – 2425526 тис. грн. У 2022 р. збиток становить 641212 тис. грн., 2023 р. – 6973749 тис. грн., це відбулось внаслідок перевищення витрат над доходами підприємства;

– більшість показників ліквідності підприємства мають значення більше нормативного за весь період дослідження. Це означає, що підприємство має можливість розраховуватись за своїми поточними зобов’язаннями;

– значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2022 р. становило 0,29, у 2024 р. зменшилось до 0,01. Це означає, що рівень покриття поточних зобов’язань високоліквідними оборотними активами у 2022 р. становив 29%, а у 2024 р. знизився до 1%. Порівняння цього показника з нормативним значенням свідчить про недостатню грошову платоспроможність підприємства;

– фактичні значення коефіцієнта швидкої ліквідності та коефіцієнта загальної ліквідності знизились, але відповідають нормативному значенню, що свідчить про достатній рівень, але негативну динаміку розрахункової та майнової платоспроможності підприємства. Так, станом на 2022 р. оборотні активи перевищували поточні зобов’язання лише у 6,29 рази, у 2023 р. – у 2,31 рази; у 2022 р. – у 2,28 рази;

– серед допоміжних відносних показників оцінювання ліквідності та

платоспроможності підприємства, всі з показників відповідають нормативному значенню, але мають тенденцію до зниження, що підтверджує попередній висновок про недостатню забезпеченість підприємства грошовими коштами;

– коефіцієнт автономії має значення значно більше нормативного – 0,89 у 2022 р., 0,87 у 2023 р., 0,81 – 2024 р. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу значно менше нормативне значення – 0,11 у 2022 р., 0,13 у 2023 р., 0,19 – у 2024 р. Отримані значення показників автономії і концентрації залученого капіталу свідчать про те, що дане підприємство має невисоку залежність від зовнішніх джерел фінансування, тобто має можливість працювати на власному капіталі, майже не здійснює залучення позикового капіталу;

– коефіцієнт фінансового ризику означає, скільки позикових коштів припадає на одну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства. У 2022 р. на одну гривню власних коштів припадало 0,13 грн. позикових, у 2023 р. – 0,14 грн., у 2024 р. – 0,24 грн. Збільшення цього показника в динаміці свідчить про значне збільшення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів;

– коефіцієнт фінансової стабільності, який показує співвідношення власних і залучених коштів і характеризує здатність підприємства залучати зовнішні джерела фінансування значно більший нормативного значення і свідчить про високу стабільність підприємства підприємства;

– коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами має позитивне значення у 2022-2024 рр. і свідчить про можливість покриття оборотних активів власними джерелами підприємства;

– коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів свідчить про невисоку залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і становить у 2022 р. 0,04, у 2023 р. – 0,03, у 2024 р. – 0,04, при нормативному значенні 0,4;

– коефіцієнт маневреності власного капіталу визначає частку власного капіталу, вкладену в оборотні активи і характеризує зниження ступеня

мобільності власного капіталу підприємства у 2023-2024 рр.;

– підприємство АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» має негативну тенденцію до збільшення витратомісткості чистого доходу. Рівень операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу становить у 2022 р. 1,30 грн.; у 2023 р. – 2,37 грн.; у 2024 р. – 1,06 грн. В розрахунку на 1 грн. чистого доходу, у 2024 р. порівняно з попереднім роком, матеріальні витрати зменшились на 0,21 грн., витрати на оплату праці – на 0,10 грн. Суттєво змінилася структура витрат: значно зменшилась частка витрат на амортизацію – з 19,23% у 2022 р. до 8,49% у 2024 р., а частка матеріальних витрат збільшилась – з 25,38% у 2022 р. до 52,83% у 2024 р., частка витрат на оплату праці зменшилась з 8,46% у 2022 р. до 6,60% у 2024 р.;

– у 2024 р. підприємство має рентабельність за всіма показниками за виключенням показників рентабельності інвестиційної та фінансової діяльності. За 2022-2023 рр., оскільки у підприємства показник чистого прибутку мав від'ємне значення, підприємство мало збитковість. Слід відзначити, що показники збитковості підприємства у 2023 р. порівняно з 2022 р. мають тенденцію до збільшення. Можна стверджувати про наявність стійкої негативної тенденції до зниження показників рентабельності підприємства у 2022-2023 рр. і про значне покращення ситуації у 2024 р. – рентабельність продажу зросла з -6,93% у 2022 р. до 12,61% у 2024 р.; рентабельність активів підприємства – з -1,74% до 7,32% відповідно; рентабельність власного капіталу - з -1,96% у 2022 р. до 9,08% у 2024 р.; рентабельність операційної діяльності з -6,13% у 2022 р. до 15,65% у 2024 р.

3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТ «ПІВДЕННИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»

3.1 Підвищення економічної безпеки АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на основі технологій маркетингу

Економічну безпеку підприємства можна визначити як стан підприємства, який характеризується ефективним використанням його ресурсів, захищеністю економічної системи підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати сталий і ефективний розвиток підприємства в умовах конкуренції та підприємницького ризику [58].

В сучасних умовах господарювання актуальність питань забезпечення економічної безпеки на підприємствах обумовлена: посиленням конкурентної боротьби; нестабільністю економічних процесів; катастрофічним станом виробничого обладнання; застосуванням морально застарілих та енергоємних технологій; низьким рівнем виконання договірних зобов'язань суб'єктів господарської діяльності тощо.

Система економічної безпеки повинна включати певні види забезпечення, для реалізації цільових завдань [59]: економічне забезпечення (використання різних форм досліджень та аналізу діяльності підприємства); управлінське забезпечення (нормативні документи, що визначають статус підприємства, інструкції, посади, вимоги, які є обов'язковими для поточної діяльності); організаційне забезпечення (реалізація захисних методів, що здійснюються певними структурами (охорона)); технічне забезпечення (регулярне проведення технічних оглядів і регламенту устаткування, постійна підтримка технічних засобів в справному стані та ін.); інформаційне забезпечення (захист комп'ютерних мереж, обмеження доступу до службової і комерційної інформації); нормативне забезпечення (норми і

закони країни, що забезпечують діяльність підприємства з позицій вимог безпеки).

У забезпеченні ефективності використання ресурсів та відповідності діяльності підприємства потребам ринку вирішальну роль відіграє маркетинг. Саме служба маркетингу: надає інформацію про потреби покупців; оцінює конкуруючі вироби за різними параметрами; готує обґрунтовані рішення щодо випуску продукції (яку доцільно зняти з виробництва, яку модифікувати, яку включити у номенклатуру продукції, що випускається); прогнозує можливі обсяги збуту продукції, ціну реалізації; розробляє рекомендації щодо передпродажного та після продажного сервісного обслуговування тощо.

Враховуючи це, перелік видів забезпечення системи економічної безпеки підприємства можна вважати неповним без маркетингового забезпечення, яке як зазначається у [60], представляє собою сукупність всіх видів ресурсів (як матеріальних, так і нематеріальних), які комплексно забезпечують підтримку адекватності системи та процесу маркетингу.

Роль маркетингового забезпечення в системі економічної безпеки підприємства визначають такі положення. Маркетингова діяльність [61]: є основою забезпечення ухвалення управлінських рішень; сприяє вдосконаленню діяльності підприємства загалом; передбачає й ініціює пошук і впровадження інновацій у всі сфери діяльності підприємства; сприяє координації взаємодії між підрозділами підприємства; забезпечує взаємодію підприємства із зовнішнім середовищем; забезпечує збереження і збільшення частки підприємства на ринку; спрямована на зростання прибутковості діяльності всього підприємства; спрямована на задоволення потреб як споживачів товарів підприємства і його клієнтів, так і самого підприємства.

Використання системи сучасних маркетингових інструментів дозволяє підприємству не тільки успішно функціонувати в мінливих умовах ринку, але

і вчасно вживати оперативні коригувальні заходи з метою недопущення небезпечної ситуації або заходи для зниження наслідків можливого ризику, пов'язаного з цією ситуацією. Ця проблема постає набагато гостріше для підприємств, які перебувають у кризовому стані, оскільки недостатньо обґрунтовані маркетингові рішення можуть не лише поглибити кризу, але й сформувати умови, де єдиним варіантом залишається ліквідація підприємства.

Одним з ключових трендів роботи зі споживачем є все більша орієнтація комунікаційної активності підприємств на віртуальне середовище – мережу Інтернет. Інтернет-технології стали очевидною рушійною силою розвитку бізнесу з позицій підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємств, передусім, завдяки новим можливостям розгортання маркетингових комунікацій.

Із розвитком сучасних інформаційних технологій очевидним стає зв'язок маркетингової діяльності підприємства з проблемами економічної безпеки.

Маркетингові інструменти прямо чи опосередковано впливають на всі напрями діяльності підприємства. Сьогодні підприємства активно використовують комплекс інструментів та технологій маркетингу як засіб конкурентної боротьби, стабільності та стійкої позиції на національних і світових ринках. Більшість інструментів традиційного маркетингу набуває свого розвитку в Інтернеті, який суттєво змінив характеристики суб'єктів економічної діяльності та механізми їх взаємодії. А отже, вони є життєво необхідними джерелами існування економічної системи підприємства.

Визначимо особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у віртуальному середовищі Інтернет:

– віртуальне середовище надає користувачам якісно новий рівень контролю і вибору інформаційних потоків;

– як нове комунікаційне середовище, Інтернет значно перевершує традиційні канали комунікацій за можливістю взаємодії з цільовими аудиторіями;

– у порівнянні з іншими каналами комунікацій, інформаційне поле в мережі Інтернет характеризується більшою доступністю, високою частотою і оперативністю оновлення, відсутністю обмежень за обсягом, високою насиченістю медіа-контентом;

– комунікаційна активність в Інтернет дозволяє посилити ступінь інтерактивності маркетингових послань підприємства у порівнянні з традиційними, «оффлайн» інструментами комунікацій, за рахунок швидкості реакції і можливості надання цільовим аудиторіям великих обсягів інформації;

– у віртуальному середовищі присутня комунікативна модель «багато – багатьом», відповідно до якої кожен користувач отримує можливість комунікувати з іншими користувачами, отримуючи зворотній зв'язок;

– для Інтернету характерна активна роль користувачів, пов'язана з можливостю пошуку інформації за допомогою різних пошукових ресурсів та інструментів;

– віртуальне середовище характеризується гіпертекстовим характером взаємодії, можливістю самостійного визначення користувачем способу освоєння, а також створенням і коригуванням матеріалів з урахуванням особистих здібностей, життєвого досвіду, інтересів, знань і кваліфікації.

На основі проведених досліджень визначена сукупність сучасних маркетингових інтернеттехнологій, що сприятимуть підвищенню та підтриманню на належному рівні економічної безпеки підприємств (табл. 3.1).

Зазначений інструментарій за спектром дії та рівнем інтерактивності постійно удосконалюється й розвивається. Його доцільно використовувати при просуванні в Інтернеті як самих підприємств, так і їх товарів та послуг, а також при виході підприємств на нові ринки чи просуванні нової групи товарів. Перерозподіл рекламних бюджетів на користь Інтернету зумовлюється [62]: скороченням рекламних бюджетів рекламодавців; порівняно низькою вартістю одного контакту зі споживачами; оптимізацією бюджетів за рахунок зміни традиційних медіа-каналів; високою соціальною активністю

інтернет-користувачів; зростанням точності таргетингу за цільовою аудиторією; прозорістю результатів цих комунікацій та можливостями їх точної оцінки

Таблиця 3.1 – Інтернет-технології маркетингу для підвищення економічної безпеки підприємств [58]

Інтернет-технології	Особливості та переваги застосування
Створення власного веб-сайту	– використання сайту пов'язано з наданням основних та додаткових відомостей про підприємство, з необхідністю постійної підтримки користувачів; – сайт може служити торговим майданчиком або посередником при реалізації продукції; – дає можливість реалізації всіх інструментів маркетингових комунікацій; – за допомогою нього можна покращити економічні показники, наприклад, збільшити кількість продажів, удосконалити пошук цільової аудиторії, тобто потенційних покупців та ін.
Просування сайту у пошукових системах	– здійснення комплексу дій, пов'язаних з розміщенням даних про підприємство або продукт в пошукових системах (Google і т.д.) і підвищенням позицій комерційного сайту в результатах видачі пошукових систем за певними запитами користувачів; – сприяє залученню на сайт цільових відвідувачів, які зацікавлені в придбанні товарів і послуг підприємства, і подальшому збільшенню доходів підприємства при порівняно невисокій вартості послуг просування сайту.
Використання контекстної реклами	– розміщення реклами на сайдбарах, придбання реклами в Google Ads (раніше відомий як AdWords), розміщення реклами на власному сайті.
Використання популярного відеохостингу YouTube	– знімання і розміщення якісного відео про власне підприємство, його заходи, відео про користувачів товарів або послуг підприємства; – створення каналу з вирішення професійних питань тощо.
Розсилання рекламної інформації електронною поштою	– цілеспрямоване розсилання інформації лише зацікавленим споживачам, оскільки більшість Інтернет-користувачів вважають розсилку спамом.
Реєстрація та просування в соціальних мережах	– передбачає створення у соціальних мережах своєї тематичної групи та її подальше просування; – сприяє залученню нових учасників, підтримці інтересу до групи через розміщення контенту, запрошення до різних подій учасників мережі; – дає можливість інформувати учасників про події підприємства, проводити конкурси, опитування, створювати цікаві пости та ін.
Оптимізація сайту під соціальні мережі	– здійснення комплексу технічних заходів, спрямованих на залучення аудиторії із соціальних мереж на інтернет-ресурс; – передбачає трансформацію сайту з метою його оптимальної

	відповідності технічним механізмам, що використовуються у соціальних медіа та релевантності розташованого на ньому контенту для користувачів із різних соціальних мереж; – є найефективнішим методом просування сайту в Інтернеті, оскільки поєднує в собі такі інструменти, як пошукова оптимізація (SEO) та контекстна реклама.
Привернення уваги споживачів завдяки оригінальним фото	– реєстрація, наприклад, у Pinterest чи Instagram.
Онлайн-опитування на власних сайтах або у соцмережах	– дає можливість одержати правдиву інформацію про ставлення споживачів до підприємства або його товарів/послуг, якість обслуговування та ін.
Використання підкастингу	– створення і поширення звукових або відеофайлів (підкастів) у стилі радіо- і телепередач в Інтернеті.
Використання крос-брендінгу (кобрендінгу)	– передбачає об'єднання у рекламному полі двох або більше брендів з метою підвищення продажів кожного з них, підвищення пізнаваності серед аудиторію іншого бренду та розширення власної аудиторії.
Використання реклами на віджетах	– віджет представляє собою контент-модуль, що заснований на веб-технологіях і вбудовується у веб-сторінку або у браузер; – віджет призначений виконувати певну функцію або функції; – розробляється з розрахунком на те, що блогери, власники сайтів, учасники соціальних мереж будуть вбудовувати віджет в свої сторінки, тим самим забезпечуючи його творця додатковою рекламою.
Використання елементів афілійованого (партнерського) маркетингу	– застосування моделі, в якій підприємство виплачує компенсацію або винагороду стороннім фірмам за генерування трафіку, який веде до продуктів і послуг підприємства, за залучення нових клієнтів, реєстрацію користувачів або продажі, що відбулися завдяки цьому залученню.
Використання елементів вірусного маркетингу	– розповсюдження комунікаційного повідомлення в мережі Інтернет, при якому головними розповсюджувачами інформації стають безпосередні одержувачі інформації внаслідок власної зацікавленості вірусним повідомленням; – процес характеризується створенням і розміщенням в Інтернеті цікавого та привабливого контенту, який може приймати різноманітні форми (відео, фото, флеш, текст); – ефект досягається використанням у медіа вірусі яскравої, креативної, незвичайної ідеї або довірчого послання; – даний метод дає можливість впливу на цільову аудиторію, коли аудиторія сама, свідомо чи несвідомо, просуває бренд, товар або послугу підприємства; – ефективності даного методу сприяє розповсюдження контенту в соціальних мережах за допомогою таких функцій як «поділитися» (share) або «мені подобається» (like).
Використання елементів прихованого маркетингу	– застосування комплексу заходів, спрямованих на формування стійкого позитивного іміджу бренду, товару, послуги або підприємства серед всіх цільових аудиторій; – може застосовуватися як окремий метод просування, а також в комплексі з іншими інструментами реклами, PR, вірусного маркетингу.

Невід'ємною частиною сучасного комплексу маркетингових комунікацій стає цифровий маркетинг (Digital Marketing), інструменти якого покликані залучити всі можливі форми цифрових каналів для просування марки/бренду.

Основними інструментами цифрового маркетингу можна вважати [63]: оптимізацію сайту в пошукових системах (Search Engine Optimization, SEO); пошуковий маркетинг (Search Engine Marketing, SEM); клієнто-орієнтовану стратегію розвитку підприємства в Інтернет (e-Customer Relationship Management, ECRM); контекстну рекламу; соціальний медіа-маркетинг (Social Media Marketing, SMM); технологію Big Data; торги в реальному часі (Real Time Bidding, RTB); вірусний маркетинг (Word of Mouth Marketing, WOM); створення іміджу підприємства в Інтернет (Public Relations, PR 2.0); маркетинг відеосистем (Video Search Marketing, VSM); партнерський маркетинг (Affiliate Marketing, AM); ретаргетинг.

Інструменти цифрового маркетингу дають змогу розширити діяльність підприємства з локального ринку на національний і міжнародний ринки. При цьому як великі підприємства, так і малі мають більш-менш однакові шанси в боротьбі за ринок. Важливим моментом є те, що, на відміну від традиційних маркетингових методів просування, цифровий маркетинг дає чітку статистичну картину ефективності маркетингової кампанії. Він завойовує все більшу популярність не тільки в бізнесу, а й у звичайних користувачів.

Інформаційно-комунікаційні технології в Інтернет продовжують розвиватися: з'являються нові способи доставки контенту споживачеві; зростає мобільна реклама; ЗМІ переходять в Інтернет, спираючись на доставку контента через смартфони, планшети, ноутбуки, комп'ютери, smartTV; зростає популярність і вплив соціальних мереж та інтернет-спільнот, а це нові ринки і нові цільові аудиторії. Загалом тенденції у сфері інформаційно-комунікаційних технологій в найближчі роки будуть спрямовані на створення нових видів взаємодії з аудиторією.

Отже, в сучасних умовах склалися передумови для використання підприємствами різноманітних засобів та інтернет-інструментів маркетингу. Підприємства, які активно використовують нові комп'ютерні технології і мережу Інтернет, отримують значні переваги перед конкурентами.

Використання сучасних інтернет-технологій маркетингу надасть підприємствам можливість більш ефективно вести бізнес, знижувати витрати виробництва, отримувати конкурентні переваги, здійснювати ефективні маркетингові дослідження та проводити аналіз ринку, автоматизувати процеси купівлі-продажу та інформування клієнтів, відстежувати поведінку клієнтів і рівня послуг, що надаються, здійснювати вихід на нові ринки з товарами і послугами, підвищувати ефективність взаємодії з клієнтами, постачальниками, партнерами, співробітниками, поліпшити роботу служби підтримки за рахунок інтерактивності обробки запитів споживачів, що в підсумку сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки підприємств.

Для підвищення ефективності забезпечення економічної безпеки дуже важливо: вкладати кошти в нові цифрові канали спілкування з наявними й потенційними клієнтами; створювати нові типи відносин для відкриття нових можливостей; застосовувати відчутні бонуси для залучення прихильників; створювати автономні й мережеві спільноти для зміцнення підприємства, бренду.

Ефективне поєднання різних засобів та інтернет-технологій маркетингу сприятиме успішному вирішенню завдань забезпечення економічної безпеки. Для подальшого розвитку інтернет-технологій маркетингу і підвищення на їх основі економічної безпеки сучасних підприємств, необхідно: вдосконалити вітчизняне законодавство в сфері електронної комерції; створити на державному рівні умови для стимуляції та розвитку Digital-маркетингу; використовувати накопичений міжнародний досвід щодо поширення сучасних інструментів маркетингу; активно використовувати

сучасні маркетингові інструменти в практиці вітчизняних підприємств.

3.2 Оптимізація складу витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» задля забезпечення його економічної безпеки

Управління витратами є процесом, орієнтованим на підвищення ефективності підприємства, шляхом впливу на структуру витрат, їх склад та поведінку на всіх етапах. Це включає оптимізацію витрат для зменшення собівартості продукції, зменшення частки непродуктивних витрат і покращення фінансових результатів. Головною метою є досягнення оптимального використання ресурсів, що підтримує конкурентоспроможність на ринку, і забезпечує реалізацію стратегічних та тактичних цілей підприємства [64].

Оптимізація витрат є невід'ємною частиною процесу оптимізації діяльності підприємства, який включає в себе систематичне планування, облік, аналіз витрат та прийняття управлінських рішень на основі цих даних. Це дозволяє досягти максимального ефекту при мінімальних витратах. Важливим аспектом є стратегічне планування витрат з метою забезпечення ефективної роботи підприємства та досягнення бажаних фінансових результатів. Крім того, інструменти мотивації працівників на різних рівнях організаційної структури стають важливим елементом у досягненні цих цілей, стимулюючи співробітників до досягнення ефективних результатів [65].

Управлінський облік є ключовим елементом інформаційної системи управління витратами, оскільки він забезпечує керівників підприємства необхідною інформацією для ефективного прийняття управлінських рішень. Це включає збір, обробку та передачу даних про витрати, які використовуються для оптимізації процесів на всіх рівнях управління. Завдяки функціям управлінського обліку, керівники можуть аналізувати витрати, визначати їх структуру та вплив на фінансові результати, а також здійснювати контроль за виконанням витратних норм та стандартів. Таким чином, управлінський облік

стає основним інструментом для досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства в умовах ринку [66].

Під час проведення аналізу витрат підприємства варто враховувати обсяги та структуру випуску продукції, ефективність використання персоналу підприємства та основних засобів, а також рівень собівартості продукції, що дозволить чітко встановити джерела покриття та ефективність використання грошових коштів підприємства і визначити основні заходи для їх оптимізації.

Для того, щоб визначити структуру та облік витрат, їх розподіляють на дві основні групи: перша група витрат включається до собівартості реалізованої продукції, а друга – обліковується відокремлено. До першої групи відносять витрати на оплату праці, витрати на придбання сировини і матеріалів, відрахування на соціальні заходи, амортизацію та інші операційні витрати. До другої ж відносяться витрати на збут, адміністративні витрати та інші операційні витрати [67].

Системний підхід до аналізу витрат передбачає [68]:

– виявлення місця та ролі показників в оцінці досягнутої ефективності виробництва;

– розроблення принципової схеми аналізу на основі класифікації факторів та резервів раціоналізації витрат;

– визначення методів вимірювання та резервів раціоналізації витрат;

– виявлення резервів раціонального використання виробничих ресурсів у поточному та перспективному плануванні собівартості.

Не менш важливим за процес аналізу витрат є процес їх прогнозування. Особливу роль відіграють чинники, пов’язані із точністю інформаційних ресурсів та повнотою забезпеченості інформацією. Наслідком процесу прогнозування витрат підприємства є процес їх планування, основною метою якого є визначення загальної суми витрат обігу, потрібної для забезпечення нормальної роботи підприємства, з урахуванням наявних резервів зниження витрат на придбання, доставку, зберігання товарів та їх реалізацію. Здебільшого розрахунок планових витрат проводять згідно із

запланованими заходами щодо розширення обсягів діяльності підприємства, обсягів товарообороту чи запровадження певних інноваційних рішень. Планування витрат, як складова частина системи управління витратами підприємства, є важливим, з точки зору можливості розрахунку майбутніх показників їх ефективності, що особливо важливо при запровадженні різного роду інноваційних рішень [69].

Так, оптимізація витрат є критично важливим елементом управлінської стратегії підприємства, оскільки це дозволяє знизити собівартість продукції та підвищити її конкурентоспроможність на ринку. Зниження операційних витрат, особливо на етапах виробництва та збуту, може суттєво вплинути на фінансові результати підприємства.

Раціональним підходом є фокус на зменшенні витрат, які складають більшу частину загальних витрат, без шкоди для якості продукції та обслуговування клієнтів. Це може включати оптимізацію виробничих процесів, зниження витрат на логістику, удосконалення процесів збуту та управління запасами, а також застосування технологічних інновацій для зниження енергетичних витрат та поліпшення ефективності роботи підприємства.Для оптимізації операційних витрат, на підприємствах переробної галузі, використовують [70]:

– пошук надійних постачальників виробничих ресурсів;

– удосконалення асортименту продукції, що випускається;

– вдосконалення організації праці та збутової діяльності;

– підвищення продуктивності праці;

– максимальне залучення додаткових доходів від вільних активів (оренда площ, які не використовуються в даний момент суб’єктом господарювання, що принесе додатковий дохід й, таким чином, зменшить затрати на утримання цих приміщень чи обладнання);

– перманентний контроль за витратами підприємства;

– підвищення ефективності внутрішнього управління витратами на основі своєчасного та якісно проведеного аналізу.

Оптимізація матеріальних витрат є важливим елементом управлінського контролю на підприємстві. Для цього необхідно ретельно аналізувати етапи, на яких виникають найбільші витрати, і націлюватися на зниження цих витрат без шкоди для якості продукції.

Підходи до оптимізації матеріальних витрат можуть включати:

1. Зменшення витрат на стадії проєктування та розробки продукції – це включає використання більш дешевих матеріалів, удосконалення конструкції продукту для зменшення витрат сировини та підвищення ефективності виробництва.

2. Оптимізація використання сировини – це застосування методів точного обліку витрат на сировину, зокрема, вдосконалення планування закупівель, покращення технологічних процесів для мінімізації втрат, запровадження політики повторного використання матеріалів та управління запасами, що знижує нераціональне використання ресурсів.

Для досягнення максимального ефекту необхідно провести контроль і аналіз витрат на всіх етапах виробничого процесу, від закупівлі сировини до остаточного виготовлення продукції. Це дасть можливість ідентифікувати неефективні елементи виробничої діяльності та впровадити заходи для їх оптимізації, що позитивно вплине на фінансові результати підприємства [71].

Оскільки прибуток – мета господарської діяльності кожного підприємства, то в подальшому важливо зберегти його на тому ж рівні або навіть наростити його обсяг. Саме для цього постає необхідним знайти резерви зростання прибутку.

Резерви зростання прибутку – це кількісно вимірні можливості його збільшення за рахунок зростання обсягу реалізації продукції, зменшення витрат на її виробництво та реалізацію, недопущення реалізаційних збитків, вдосконалення структури вироблюваної продукції.

Вимірювання величини резервів може бути визначено шляхом порівняння досягнутого рівня витрат з їх потенційною величиною.

Важливим напрямом пошуку резервів зростання прибутку є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, наприклад, сировини, матеріалів, палива, енергії, амортизації основних фондів та інших витрат.

Тому, постає завдання проаналізувати структуру витрат операційної діяльності підприємств за досліджуваний період, та виділити в їх складі ті статті витрат, які, виходячи із існуючих тенденцій діяльності підприємства, можуть бути скорочені, тобто оптимізовані до певного рівня.

Для того, щоб привести витрати за статтями до порівняльного вигляду, перерахуємо їх на 1 грн. реалізованої продукції (чистого доходу від реалізації), та знайдемо таким чином мінімальний рівень витрат періоду (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Розрахунок рівня витрат на 1 грн. чистого доходу АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»

Стаття	2022		2023		2024		Мінімальний рівень витрат
	тис. грн	рівень витрат на 1 грн. ЧД	тис. грн	рівень витрат на 1грн. ЧД	тис. грн	рівень витрат на 1 грн. ЧД	
Чистий дохід від реалізації продукції	9252212	-	6640997	-	19233528	-	-
Собівартість реалізованої продукції	7505694	0,80	9785566	1,47	17026203	0,87	0,80
Адміністративні витрати	178763	0,02	205320	0,03	218238	0,01	0,01
Витрати на збут	1523995	0,16	1265690	0,19	3106063	0,17	0,16
Інші операційні витрати	6922943	0,76	4412102	0,66	554953	0,03	0,03
Разом витрат	16131395	1,74	15668678	2,35	20905457	1,08	1,00
Операційні витрати							
Матеріальні витрати	3057475	0,33	5136808	0,77	10801270	0,56	0,33
Витрати на оплату праці	1056168	0,11	1123674	0,17	1428942	0,07	0,07
Відрахування на соціальні заходи	226145	0,02	235793	0,04	306233	0,02	0,02
Амортизація	2357994	0,25	2064454	0,31	1841875	0,09	0,09
Інші операційні витрати	5455400	0,59	7188684	1,08	6238951	0,32	0,32
Разом витрат	12153182	1,30	15749413	2,37	20617271	1,06	0,83

Розрахований мінімальний рівень витрат має слугувати підприємству тією відправною точкою, в якій постає можливим зменшення рівня витрат на 1 грн. чистого доходу при плануванні витрат у 2025 р. Таким чином, по даним витратам операційної діяльності підприємства існують резерви їх зниження за рахунок зменшення адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат. Тобто, ці статті витрат у розрахунку на 1 грн. чистого доходу у 2024 р. значно перевищували рівень попередніх періодів, відповідно, можна говорити про їх перевитрачання (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Прогнозування витрат АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на 2025 р. та визначення їх оптимального рівня для 2024 р., тис. грн.

Стаття	2022 р.	2023 р.	2024 р. (факт)	2024 р. (оптимал)	Економія	Прогноз 2025 р.
Собівартість реалізованої продукції	7505694	9785566	17026203	15386822	-1639381	22185208
Адміністративні витрати	178763	205320	218238	192335	-25903	277315
Витрати на збут	1523995	1265690	3106063	3077364	-28699	4437042
Інші операційні витрати	6922943	4412102	554953	577007	22054	831945
Разом витрат	16131395	15668678	20905457	19233528	-1671929	27731510
Операційні витрати						
Матеріальні витрати	3057475	5136808	10801270	6347064	-4454206	9151398
Витрати на оплату праці	1056168	1123674	1428942	1346347	-82595	1941206
Відрахування на соціальні заходи	226145	235793	306233	384670	+78437	554630
Амортизація	2357994	2064454	1841875	1731018	-110857	2495836
Інші операційні витрати	5455400	7188684	6238951	6154729	-84222	8874083
Разом витрат	12153182	15749413	20617271	15963828	-4653443	23017153

Спрогнозуємо оптимальний рівень витрат на 2025 р., знаючи їх мінімальний рівень на 1 грн. чистого доходу та плановий рівень чистого доходу із врахуванням його середнього коефіцієнту зростання за аналізований період, який складає 1,2302 пунктів: 19233528 * 1,4418 = 27731509,88 тис. грн.

Отже, очікуваний чистий дохід на 2025 рік становить близько 27731510 тис. грн. Таким чином, виходячи із планового чистого доходу, який зростає, має відбутися й зростання собівартості продукції на 5159005 тис. грн. Прогнозний обсяг собівартості в загальній сумі дорівнюватиме 27731510 тис. грн.

Зауважимо, що у 2025 р. за прогнозами має відбутися лише зростання витрат за собівартістю реалізованої продукції, оскільки вони напряму пов'язані зі зміною доходу від реалізації, а в нашому випадку очікується збільшення виручки у 2025 р. Інші статті витрат на 2025 рік ми оптимізуємо за критерієм мінімального рівня витрат у чистому доході. Зокрема, у 2025 р. скоротилися матеріальні витрати порівняно із 2024 р.

Варто відмітити, що керівництву підприємства потрібно приділити особливу увагу статті інші операційні витрати, оскільки за останній рік їх сума значно зросла. Це може бути наслідком знецінення запасів, псування цінностей, списання та уцінки активів, сума фінансових санкцій тощо.

В результаті проведених оптимізаційних заходів, все це призведе до підвищення фінансового результату від операційної діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в плановому 2025 р. порівняно з 2024 р. на 8497982 тис. грн.

Отже, як висновок, АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» буде доцільно на 2025 р. здійснити витрати на запланованому рівні, що дасть змогу підприємству отримати їх економію, наростити обсяги діяльності та згенерувати додаткові фінансові ресурси, які потім можуть бути використані з більш ефективною віддачею.

Пропонований підхід до оптимізації витрат дає можливість управляти витратами і контролювати витрати на всіх стадіях виробництва. Фінансова стійкість надає підприємству можливість розвитку і залучення капіталу в разі нестачі власних коштів. Разом з тим можливість залучення позикового капіталу обмежується певними рамками, наприклад, вимогами до рівня фінансового важеля. Збільшення прибутку, який є найбільшою складовою мобільного власного капіталу, створює умови як для самофінансування

діяльності, так і для розширення залучених позикових джерел. При цьому прямий вплив на величину прибутку надає рівень витрат.

3.3 Застосування інструментів ризик-менеджменту задля забезпечення економічної безпеки підприємства

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного розвитку науки і техніки, підприємства зіштовхуються з постійно зростаючим числом ризиків. Управління ризиками стає ключовим елементом стратегічного управління підприємством. Ризик-менеджмент як система управління ризиками має на меті виявлення, оцінку, моніторинг та мінімізацію ризиків, а також використання їх можливостей для досягнення цілей підприємства.

Ризик-менеджмент має на меті забезпечити ефективне управління ризиками, що виникають в процесі господарської діяльності підприємства. Важливим елементом ризик-менеджменту є процес ідентифікації ризиків, який передбачає виявлення потенційних дже-рел ризику та їх оцінку [72].

Управління ризиками стало неодмінною складовою у будь-якій сучасній підприєм-ницькій системі, гарантуючи її безперебійне функціонування та високу результативність. Стратегічні цілі такої системи включають забезпечення сталого зростання прибутку, підтримку фінансової стійкості, створення можливостей для розвитку підприємства на основі підвищення продуктивності та конку-рентоспроможності, а також виконання соці-альних функцій [73].

Варто зауважити, що навіть невеликі підприємства стикаються з труднощами у виявленні та оцінці ризиків, і приймають рішення, виходячи з інтуїтив-них підходів щодо їх впливу на бізнес. У той же час, у великих підприємств існує добре налагоджена система управління ризиками, що органічно вплетена в управлінську практику всіх підрозділів. Проте, розміри цього кола залишаються обмеженими через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин.У практичній діяльності підприємств управління ризиками (ризик-

менеджмент) має велике значення для забезпечення їх стабільного та ефективного функціонування. Визначення ризик-менеджменту формується та видозмінюється відповідно до цілей організацій та виду господарської діяльності.

Виявлення та швидка протидія ризикам є досить складним процесом, оскільки залежить від стадії життєвого циклу підприємства, його матеріально-технічного та технологічного оснащення, існуючого масиву знань, нормативно-правового поля в системі управління підприємством, умінь та навичок менеджменту підприємства. Система ризик-менеджменту вимагає серйозного усвідомлення головних принципів її впровадження та їх інтеграцію у будь-які бізнес-процеси підприємства. Тобто має бути не тільки поверхневе використання існуючих принципів, підходів, але й розроблення практичних рекомендацій створення дієвої системи ризик-менеджменту, яка здатна виявляти ризики та загрози ще до їх появи, зменшуючи негативний вплив від настання несприятливої ситуації [74].

Управління ризиком – багатоетапний процес, мета якого зменшити чи компенсувати збитки для об'єкта при настанні несприятли-вих подій. Крім того, управління ризиком – це процес впливу на суб'єкт господарювання, при якому забезпечується максимально широкий діапазон охоплення можливих ризи-ків, їх обґрунтоване прийняття та зведення ступеня їх впливу до мінімальних меж, а також розробка стратегії поведінки даного суб'єкта в разі реалізації конкретних видів ризику [75].

Основна мета ризик-менеджменту – це зменшення або ліквідація можливих втрат від ризику, тому визначення принципів та функцій управління ризиком мають суттєве значення для застосування ризик-менеджменту на підприємстві.

Успішність та фінансова стабільність підприємства у сучасних умовах можлива за рахунок чіткого та правильного аналізу й уміння управляти ризиками. Основні структурні елементи процесу ризик-менеджменту подано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Основні структурні елементи процесу ризик-менеджменту на підприємстві [72]

№	Стадія	Характеристика
1	Визначення концепції ризик-менеджменту	Необхідно визначити зовнішні характеристики бізнес-середовища, внутрішні параметри підприємства, а також параметри ризик-менеджменту, в яких буде реалізовуватися процес. Повинні бути визначені вимоги до діяльності, на основі яких буде виявлено критерії ризиків, а також структура і методи їх аналізу.
2	Розроблення і прийняття схеми управління ризиком	Визначаються ризиковані бізнес-операції. Проводиться їх ранжування за рівнем імовірного ризику. Визначаються функціональні елементи, які є складниками процесу управління ризиками.
3	Участь вищого керівництва в ризик-менеджмент	Вище керівництво створює органи управління ризик-менеджментом, установлює взаємозв'язок між управлінськими підрозділами, розробляє стратегічні нормативи щодо ризику основних бізнес-процесів.
4	Встановлення відповідальних за впровадження і організація ризик-менеджменту на підприємстві	Відповідальні фахівці здійснюють ідентифікацію, аналіз і діагностику основних чинників, які впливають на формування ризиків. Проводять координацію в ризик-менеджменті всіх ланок системи управління ризиком, апарату управління і фахівців. Розробляють і здійснюють заходи щодо стимулювання фінансових менеджерів та інших фахівців до зацікавленості в результатах своєї праці, спрямовані на зменшення ризику на основі визначених правил та процедур.
5	Ідентифікація ризиків	Необхідно визначити, де, коли, чому і як ризикові ситуації можуть заважати, послабити, стримати чи сприяти досягненню запланованитх результатів (цілей).
6	Аналіз ризиків	Необхідно визначити наслідки, ймовірність виникнення і, отже, рівень ризику, а також причини і чинники виникнення ризикових ситуацій. При цьому необхідно враховувати масштаб потенційних наслідків і можливі напрями їх виникнення, а також виявляти й оцінювати наявні інструменти (моделі і методи) контролю ризиків.
7	Оцінка ризиків	Здійснюється порівняння рівня ризику з раніше встановленими критеріями. Згідно з отриманими даними і параметрами моделі ризик-менеджменту визначається баланс між потенційними вигодами і негативними наслідками, що дає змогу приймати рішення про масштаб і характер ризиків, управлінського впливу на них, а також установлювати пріоритетні напрями діяльності, пов’язані з ризик-менеджментом.
8	Прийняття і реалізація ризикованого рішення	Проводиться розроблення й упровадження спеціалізованих економічно доцільних стратегій і планів заходів, мета яких – скорочення витрат, які виникають унаслідок ризикованих ситуацій, і збільшення вигоди.
9	Моніторинг процесу ризик-менеджменту	Необхідно проводити моніторинг показників процесу ризик-менеджменту, що слугує основою для аналізу і підвищення ефективності даного процесу на усіх етапах управління ризиками для постійного поліпшення діяльності.

Управління ризиками на підприємстві являє собою динамічний процес, який повинен забезпечити своєчасне реагування на настання певних подій чи формування обставин в умовах невизначеності та дозволити сформувати ряд альтернативних варіантів реагування щодо здійснення операції, проєкту чи певного виду діяльності залежно від поставлених цілей.

Сучасний менеджмент передбачає різні підходи до управління ризиками підприємства, які повинні регулярно переглядатися й адаптуватися залежно від мінливих умов, що забезпечить відповідність саме вимогам динамічності та гнучкості прийняття бізнес-рішень (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Основні підходи до управління ризиками підприємства

Підхід	Характеристика
Залежно від часу реагування	
Реактивний	Передбачає реагування на ризик у момент його появи
Проактивний	Системна робота з потенційно можливими ризиками
Залежно від стилю управління	
Консервативний	Передбачає максимальне ухилення від ризиків з метою мінімізації негативних наслідків настання несприятливих подій у процесі здійснення господарської діяльності та відмова від високоризикових операцій
Агресивний	Формується на основі прийняття ризику та передбачає максимізацію прибутку, навіть за умов, що можливі ймовірні збитки від настання ризиків повністю не компенсуються відповідним приростом доходу
Поміркований	Передбачає, що підвищення рівня ризиків окремої операції, проєкту чи діяльності компенсується адекватною зміною прибутку

Організація процесу ризик-менеджменту на підприємстві повинна передбачати постійний внутрішній аналіз та контроль. Шлях досягнення цілісного моніторингу передбачає більш детальний процес внутрішнього контролю, що може значно зменшити необхідність у додаткових зовнішніх перевірках. Вибір ефективної стратегії запобігання та зменшення ризиків є ключовим елементом в управлінні ризиками підприємства. Недостатня увага до схильності підприємства до ризиків може вести до непередбачуваних наслідків, криз та фінансових проблем.

Зниження рівня ризику може бути досягнуте шляхом використання зовнішніх механізмів передачі ризиків або внутрішніх ресурсів. Світовий

досвід акцентує на різноманітних та новаторських методах оптимізації управління ризиками.

Оскільки кожне підприємство має власний унікальний набір ризиків, вибір методів оптимізації відбувається на основі умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Наявність різноманітних стратегій зниження ризику створює складність вибору найбільш підходящого методу в залежності від конкретної обстановки. Методи оптимізації ризиків підприємства мають свої переваги й обмеження, їх можливості та ефективність в застосуванні різняться. При цьому, оптимальне поєднання адаптивних методів може сприяти зниженню впливу ризиків на діяльність підприємства.

Рішення щодо цього питання визначається сферою діяльності підприємства, його макроекономічним оточенням та конкретною стратегією бізнесу.

Для забезпечення ефективного ризик-менеджменту підприємству необхідно створити власну систему, що включає в себе можливості для фінансування можливих збитків внаслідок негативного впливу ризиків. Вибір методів управління ризиками повинен бути обґрунтованим і оптимальним в контексті конкретної ситуації [77]. Це дає можливістьрозробити комплексну стратегію, яка враховує фінансові, трудові та матеріальні ресурси, розподіл завдань між керівниками, консультації з фахівцями тощо. У цілому, ефективність ризик-менеджменту підприємства та його конкурентоспроможність на ринку в значній мірі залежить від обраного підходу до мінімізації ризиків.

Для мінімізації впливу ризиків застосовують наступні прийоми [78]:

– уникнення ризику, що передбачає свідоме рішення не наражатися на конкретний вид ризику;

– попередження збитку, що являє собою дії, які вчиняють для мінімізації імовірності втрат та зменшення їх наслідків;

– взяття наслідків ризику на себе, що характеризується покриттям збитку за рахунок власних ресурсів;

– перенесення ризику на інших осіб.

Внаслідок широкого вибору методики регулювання ступеня ризику виникає проблема вибору найбільш коректного заходу у конкретній ситуації. Сучасні науковці радять робити вибір оптимальних «способів обмеження» ризиків в залежності від фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Основними серед цих методів є: резервування коштів; лімітування (за умови, що підприємство має абсолютну фінансову стійкість); диверсифікація (за умови, що підприємство має допустиму фінансову стійкість); передача ризику (у випадку, коли підприємство є фінансово нестійким); зовнішнє страхування (за умови, що підприємство має критичний фінансовий стан).

Для більш дієвого результату можна використовувати проєктування модуля «імовірність виникнення втрат» / «рівень збитків» за градацією ймовірності та величиною збитків на підставі досліджень та експертних оцінок.

Сутність методичного підходу визначення оптимального способу регулювання ступеня ризику відображено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 – Матриця для пошуку рішення щодо вибору напряму оптимізації ступеня ризику [72]

<table>
<tr><td rowspan="2">Рівень збитків</td><td colspan="6">Ймовірність виникнення витрат</td></tr>
<tr><td>Близька до нуля</td><td>Низька</td><td>Невелика</td><td>Середня</td><td>Велика</td><td>Близька до одиниці</td></tr>
<tr><td>Незначні збитки</td><td colspan="4">Прийняття ризику</td><td colspan="2">Прийняття ризику чи створення резерву (запасу)</td></tr>
<tr><td>Малі збитки</td><td colspan="6">Створення резерву (запасу)</td></tr>
<tr><td>Поміркові збитки</td><td colspan="2">Створення резерву (запасу)</td><td colspan="3">Зовнішнє страхування чи розподіл ризику</td><td>Уникнення ризику</td></tr>
<tr><td>Середні збитки</td><td colspan="4">Зовнішнє страхування чи розподіл ризику</td><td colspan="2">Уникнення ризику</td></tr>
<tr><td>Великі збитки</td><td colspan="3">Зовнішнє страхування чи розподіл ризику</td><td colspan="3">Уникнення ризику</td></tr>
<tr><td>Катастрофічні збитки</td><td colspan="2">Зовнішнє страхування чи розподіл ризику</td><td colspan="4">Уникнення ризику</td></tr>
</table>

Найбільш оптимальним варіантом вибору напряму оптимізації ризику є ефективна комбінація декількох методів, де головним критерієм для вибору є обґрунтоване співвідношення між досягнутим ступенем мінімізації ризику та необхідними для цього витратами.

Завершальним етапом процесу ризик-менеджменту є контроль і коригування результатів реалізації обраної стратегії з урахуванням нової інформації. Суть контролю полягає в одержанні інформації щодо реальних або прогнозованих збитків, а також даних про вжиті заходи щодо їх мінімізації [79]. Цей етап може включати виявлення нових обставин, що здійснюють влив на ступінь ризику, передачу ризиків страховій компанії, спостереженні за ефективністю роботи систем забезпечення безпеки та інше.

Ось кілька конкретних рекомендацій щодо впровадження ефективних моделей ризик-менеджменту на підприємствах різного масштабу з фокусом на забезпечення адаптивності та реагування на непередбачені обставини:

1. Ретельний аналіз головних господарських ризиків, які можуть вплинути на підприємство, з орієнтацією на специфіку його діяльності та галузеві особливості.

2. Розробка чітких стратегій реагування на критичні ризики, включаючи плани невідкладних заходів, які можуть бути вжиті у випадку негативних подій.

3. Впровадження системи моніторингу ризиків, що дозволяє вчасно виявляти зміни в ризик-профілі та адаптувати стратегії управління відповідно до нових умов.

4. Інтеграція сучасних технологій у процес ризик-менеджменту, зокрема, використання аналітичних інструментів та програмного забезпечення для більш точної ідентифікації та аналізу ризиків.

5. Впровадження культури управління ризиками серед всіх рівнів керівництва та працівників, включаючи навчання та свідоме розуміння важливості ризик-менеджменту для успішної діяльності підприємства.

6. Регулярне оновлення та перегляд стратегій ризик-менеджменту відповідно до змін у зовнішньому середовищі, що дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним та гнучким у змінних умовах ринку.

Ефективне впровадження ризик-менеджменту дозволяє підприємствам не тільки знизити можливі витрати та уникнути потенційних фінансових втрат, а й забезпечити стійке й довгострокове зростання [80]. Його впровадження вимагає не лише уважного аналізу та управління ризиками, але й культурних змін в компанії, адаптивності до нових технологічних вимог та гнучкості у прийнятті стратегічних рішень.

Розуміння та врахування цих ключових аспектів ризик-менеджменту дозволяє підприємствам стати більш конкурентоспроможними, адаптивними та стійкими у глобальному економічному середовищі. Отже, існує важлива необхідність в систематичному впровадженні та вдосконаленні практик ризик-менеджменту для забезпечення успішного функціонування та сталого розвитку сучасних підприємств.

Висновки до розділу 3

Отже, в сучасних умовах склалися передумови для використання підприємствами різноманітних засобів та інтернет-інструментів маркетингу. Підприємства, які активно використовують нові комп’ютерні технології і мережу Інтернет, отримують значні переваги перед конкурентами.

Використання сучасних інтернет-технологій маркетингу надасть підприємствам можливість більш ефективно вести бізнес, знижувати витрати виробництва, отримувати конкурентні переваги, здійснювати ефективні маркетингові дослідження та проводити аналіз ринку, автоматизувати процеси купівлі-продажу та інформування клієнтів, відстежувати поведінку клієнтів і рівня послуг, що надаються, здійснювати вихід на нові ринки з товарами і послугами, підвищувати ефективність взаємодії з клієнтами, постачальниками, партнерами, співробітниками,

поліпшити роботу служби підтримки за рахунок інтерактивності обробки запитів споживачів, що в підсумку сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки підприємств.

В результаті проведених оптимізаційних заходів, є можливість підвищення фінансового результату від операційної діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в плановому 2025 р. порівняно з 2024 р. на 8497982 тис. грн.

Отже, АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» буде доцільно на 2025 р. здійснити витрати на запланованому рівні, що дасть змогу підприємству отримати їх економію, наростити обсяги діяльності та згенерувати додаткові фінансові ресурси, які потім можуть бути використані з більш ефективною віддачею.

Пропонований підхід до оптимізації витрат дає можливість управляти витратами і контролювати витрати на всіх стадіях виробництва.

Ризик-менеджмент виступає як ефективний інструмент реагування на економічні зміни, який включає в себе комплекс управлінських заходів, спрямованих на ідентифікацію, аналіз та контроль ризиків. У цьому підході управління ризиками розглядається як процес впливу на діяльність підприємства, що охоплює широкий спектр можливих негативних факторів, вчасні запобіжні заходи та обґрунтоване врахування ризиків при ухваленні стратегічних рішень, з метою мінімізації їхнього впливу на максимально можливому рівні. Комплексна система ризик-менеджменту повинна стати важливою складовою загальної системи управління підприємством, яка здатна підвищити результативність господарської діяльності в умовах невизначеності його внутрішнього та зовнішнього середовища. Формування системи ризик-менеджменту покликане забезпечити високу ефективність прийняття управлінських рішень для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра наведені теоретичні узагальнення та вирішення практичних завдань, які полягають у подальшому розвитку теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності застосування фінансових механізмів забезпечення економічної безпеки підприємства АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат». Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, зводяться до такого.

Дослідження сутності економічної безпеки підприємства показало, що в економічній теорії і практиці не існує однозначної термінології щодо її визначення. Проаналізувавши формулювання економічної безпеки підприємства багатьма вітчизняними вченими, можна узагальнити, що економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства.

Проведений аналіз результатів господарської діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022-2024 рр. дозволяє виділити наступне:

– у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась величина основних засобів на 4,89% , у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– грошові кошти мають значне зменшення на 39,99% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 98,82% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що створює умови для зниження рівня платоспроможності підприємства;

– необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшилась на 4,89%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – на 5,97%;

– серед видів оборотних активів високий темп зниження має дебіторська заборгованість за авансами – 78,94% у 2024 р. порівняно з 2023 р.; найбільший

темп зростання – дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 106,81%;

– темп зниження виробничих запасів у 2023 р. порівняно з 2022 р. склав 11,81%, тобто перевищив темп зниження майна в цілому, що свідчить про певне зменшення частки виробничих запасів у майні підприємства. Така тенденція свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства;

– вартість майна дещо зменшилась – на 9,50% у 2023 р. порівняно з 2022 р., та на 0,67% у 2024 р. порівняно з 2023 р., що свідчить про зменшення майнового потенціалу підприємства;

– збільшилась залежність підприємства від довгострокових зобов'язань (на 30,12% у 2024 р. порівняно з 2023 р.), значно зросла залежність від поточних зобов'язань (на 21,66% у 2023 р. порівняно з 2022 р. і на 60,36% у 2024 р. порівняно з 2023 р. відповідно);

– серед джерел формування капіталу зміни кредиторської заборгованості такі: збільшення заборгованості за товари, роботи, послуги на 14,49% у 2024 р. порівняно з 2023 р., збільшення за розрахунки з бюджетом на 30,84%; зменшення на 72,62% розрахунки зі страхування; зменшення на 1,51% розрахунки за одержаними авансами; зменшення на 1,07% розрахунки з учасниками;

– немає рівноваги між сумами і динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості. Так, зменшення дебіторської заборгованості у 2023 р. порівняно з 2022 р. становило 58,56%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – зростання на 75,33%; збільшення кредиторської заборгованості становило 41,85% і на 19,87% відповідно по роках. Отже, шляхи зміцнення майнового стану підприємства мають бути пов'язані насамперед з удосконаленням управління дебіторською і кредиторською заборгованістю;

– дані свідчать про стрибкоподібні зміни показників чистого доходу від реалізації продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. зменшення на 28,22%, у 2024 р. порівняно з 2023 р. – збільшення на 189,62%), собівартості реалізованої продукції (у 2023 р. порівняно з 2022 р. збільшення на 30,38%, у 2024 р.

порівняно з 2023 р. збільшення на 73,99%), валового прибутку (у 2022 р. та 2024 р. відповідно показник склав 1746518 тис грн.; 2207325 тис. грн. У 2323 р. підприємство отримало валовий збиток у розмірі 3144569 тис. грн. внаслідок перевищення показника собівартості продукції над показником чистого доходу від реалізації продукції;

– фінансовий результат від операційної діяльності підприємства у 2022 р. – збиток у розмірі 528549 тис. грн., у 2023 р. – 8047097 тис. грн., що на 1422,59% більше попереднього року, у 2024 р. прибуток склав 3226183 тис. грн. Показник фінансових витрат за період, що аналізується, дещо зріс і становить у 2022 р. – 184607 тис. грн., у 2023 р. – 209139 тис. грн., у 2024 р. – 208090 тис. грн.;

– фінансовим результатом діяльності підприємства до оподаткування у 2022 і 2023 рр. є збиток – 781394 тис. грн. і 8506397 тис. грн. відповідно. У 2024 р. прибуток становить 2961994 тис. грн.;

– чистий прибуток підприємство має у 2024 р. – 2425526 тис. грн. У 2022 р. збиток становить 641212 тис. грн., 2023 р. – 6973749 тис. грн., це відбулось внаслідок перевищення витрат над доходами підприємства;

– більшість показників ліквідності підприємства мають значення більше нормативного за весь період дослідження. Це означає, що підприємство має можливість розраховуватись за своїми поточними зобов’язаннями;

– значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2022 р. становило 0,29, у 2024 р. зменшилось до 0,01. Це означає, що рівень покриття поточних зобов’язань високоліквідними оборотними активами у 2022 р. становив 29%, а у 2024 р. знизився до 1%. Порівняння цього показника з нормативним значенням свідчить про недостатню грошову платоспроможність підприємства;

– фактичні значення коефіцієнта швидкої ліквідності та коефіцієнта загальної ліквідності знизились, але відповідають нормативному значенню, що свідчить про достатній рівень, але негативну динаміку розрахункової та майнової платоспроможності підприємства. Так, станом на 2022 р. оборотні активи перевищували поточні зобов’язання лише у 6,29 рази, у 2023 р. – у 2,31

рази; у 2022 р. – у 2,28 рази;

– серед допоміжних відносних показників оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства, всі з показників відповідають нормативному значенню, але мають тенденцію до зниження, що підтверджує попередній висновок про недостатню забезпеченість підприємства грошовими коштами;

– коефіцієнт автономії має значення значно більше нормативного – 0,89 у 2022 р., 0,87 у 2023 р., 0,81 – 2024 р. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу значно менше нормативне значення – 0,11 у 2022 р., 0,13 у 2023 р., 0,19 – у 2024 р. Отримані значення показників автономії і концентрації залученого капіталу свідчать про те, що дане підприємство має невисоку залежність від зовнішніх джерел фінансування, тобто має можливість працювати на власному капіталі, майже не здійснює залучення позикового капіталу;

– коефіцієнт фінансового ризику означає, скільки позикових коштів припадає на одну гривню власних коштів, вкладених в активи підприємства. У 2022 р. на одну гривню власних коштів припадало 0,13 грн. позикових, у 2023 р. – 0,14 грн., у 2024 р. – 0,24 грн. Збільшення цього показника в динаміці свідчить про значне збільшення залежності підприємства від інвесторів і кредиторів;

– коефіцієнт фінансової стабільності, який показує співвідношення власних і залучених коштів і характеризує здатність підприємства залучати зовнішні джерела фінансування значно більший нормативного значення і свідчить про високу стабільність підприємства підприємства;

– коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами має позитивне значення у 2022-2024 рр. і свідчить про можливість покриття оборотних активів власними джерелами підприємства;

– коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів свідчить про невисоку залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування і становить у 2022 р. 0,04, у 2023 р. – 0,03, у 2024 р. – 0,04, при нормативному значенні 0,4;

– коефіцієнт маневреності власного капіталу визначає частку власного капіталу, вкладену в оборотні активи і характеризує зниження ступеня мобільності власного капіталу підприємства у 2023-2024 рр.;

– підприємство АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» має негативну тенденцію до збільшення витратомісткості чистого доходу. Рівень операційних витрат на створення 1 грн. чистого доходу становить у 2022 р. 1,30 грн.; у 2023 р. – 2,37 грн.; у 2024 р. – 1,06 грн. В розрахунку на 1 грн. чистого доходу, у 2024 р. порівняно з попереднім роком, матеріальні витрати зменшились на 0,21 грн., витрати на оплату праці – на 0,10 грн. Суттєво змінилася структура витрат: значно зменшилась частка витрат на амортизацію – з 19,23% у 2022 р. до 8,49% у 2024 р., а частка матеріальних витрат збільшилась – з 25,38% у 2022 р. до 52,83% у 2024 р., частка витрат на оплату праці зменшилась з 8,46% у 2022 р. до 6,60% у 2024 р.;

– у 2024 р. підприємство має рентабельність за всіма показниками за виключенням показників рентабельності інвестиційної та фінансової діяльності. За 2022-2023 рр., оскільки у підприємства показник чистого прибутку мав від'ємне значення, підприємство мало збитковість. Слід відзначити, що показники збитковості підприємства у 2023 р. порівняно з 2022 р. мають тенденцію до збільшення. Можна стверджувати про наявність стійкої негативної тенденції до зниження показників рентабельності підприємства у 2022-2023 рр. і про значне покращення ситуації у 2024 р. – рентабельність продажу зросла з -6,93% у 2022 р. до 12,61% у 2024 р.; рентабельність активів підприємства – з -1,74% до 7,32% відповідно; рентабельність власного капіталу - з -1,96% у 2022 р. до 9,08% у 2024 р.; рентабельність операційної діяльності з -6,13% у 2022 р. до 15,65% у 2024 р.

Використання сучасних інтернет-технологій маркетингу надасть підприємствам можливість більш ефективно вести бізнес, знижувати витрати виробництва, отримувати конкурентні переваги, здійснювати ефективні маркетингові дослідження та проводити аналіз ринку, автоматизувати процеси купівлі-продажу та інформування клієнтів,

відстежувати поведінку клієнтів і рівня послуг, що надаються, здійснювати вихід на нові ринки з товарами і послугами, підвищувати ефективність взаємодії з клієнтами, постачальниками, партнерами, співробітниками, поліпшити роботу служби підтримки за рахунок інтерактивності обробки запитів споживачів, що в підсумку сприятиме підвищенню рівня економічної безпеки підприємств.

В результаті проведених оптимізаційних заходів, є можливість підвищення фінансового результату від операційної діяльності АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в плановому 2025 р. порівняно з 2024 р. на 8497982 тис. грн. Пропонований підхід до оптимізації витрат дає можливість управляти витратами і контролювати витрати на всіх стадіях виробництва

Ризик-менеджмент виступає як ефективний інструмент реагування на економічні зміни, який включає в себе комплекс управлінських заходів, спрямованих на ідентифікацію, аналіз та контроль ризиків. У цьому підході управління ризиками розглядається як процес впливу на діяльність підприємства, що охоплює широкий спектр можливих негативних факторів, вчасні запобіжні заходи та обґрунтоване врахування ризиків при ухваленні стратегічних рішень, з метою мінімізації їхнього впливу на максимально можливому рівні. Комплексна система ризик-менеджменту повинна стати важливою складовою загальної системи управління підприємством, яка здатна підвищити результативність господарської діяльності в умовах невизначеності його внутрішнього та зовнішнього середовища. Формування системи ризик-менеджменту покликане забезпечити високу ефективність прийняття управлінських рішень для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Використання в господарській практиці підприємств алгоритму управління ризиками дає змогу скоригувати стратегію розвитку з урахуванням ступеня ризику, підвищити результативність їх функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боса І. Етимологія поняття «економічна безпека підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету*. *Економічні науки.* Хмельницький, 2022. № 6. Том 2. С. 300-308.

2. Фісуненко П. А., Нагорний В. В., Левченко В. Ф. Сучасні підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства. *Економічний простір.* 2018. № 20/1. С. 139-144.

3. Забродський В. А., Кизим Н. А., Янов Л. І. Сучасні методи організації та управління промисловим виробництвом. Харків : АТ «БізнесІнформ», 2017. 64 с.

4. Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. *Економіка України*. Київ, 2014. № 10. С. 48-51.

5. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємства України Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник наук.-практ. конф., Київ, 16-17 травня 2011 р. Київ: Вид-во Європейського ун-ту фін, інформ. систем, менедж. і бізнесу, 2003. С. 146-172.

6. Дерій Ж. В., Базилевич В. М. Напрями підвищення економічної безпеки підприємств АПК. Сучасні технології управління на підприємстві: колективна монографія. Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2013. С. 96-109.

7. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія. Львів : Львівська комерційна академія, 2012. 386 с.

8. Алькема В. Г., Літвін Н. М., Кириченко О. С. Економічна безпека інноваційного підприємства : навч. посіб. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2015. 320 с.

9. Варналій З. Проблеми і шляхи забезпечення економічної безпеки України. *Економіка і управління*. 2011. №1. С.18-29.

10. Козаченко Г. В., Понамарьов В.П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.

11. Яценко Н. М., Михайлюк С. О. Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки. *Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія: економічна*. 2001. Вип. 37. С. 78-82.

12. Економічна енциклопедія : у трьох томах / ред. кол. С. В. Мочерний (відп.ред.) та ін. Т.1. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

13. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку» (19-21 травня 2011 р.). URL : http://intkonf.org/kand-ped-nsokolenko-tm-ekonomichna-bezpeka-pidpriemstva-v-umovah-tranzitivnoyiekonomiki.

14. Левковець Н. П. Ідентифікація стану економічної безпеки та базові засади і заходи її забезпечення для підприємств автомобільного транспорту: дис. … канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Національний транспортний університет. Київ, 2020. 312 с.

15. Гладух М. В. Економічна безпека підприємства: еволюція визначення, складові, загрози. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 51. С. 29-34.

16. Новікова О. Ф., Покотиленко Р. В. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення : монографія. Донецьк : НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2006. 408 с.

17. Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ : Київський національний торговельно-економічний ун-т. 2006. 780 с.

18. Рудницька О. В. Антикризові заходи національних господарств та виклики для економіки України в посткризовий період. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_ gum/Evu/2011_17_1/Rudnitskaia.pdf.

19. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. … докт. екон. наук: 08.00.04 / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2007. 24 с.

20. Гаркуша В. О., Єршова Н. Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Економіка та суспільство.* 2021. Вип. 28. URL: https://www.researchgate.net/publication/353684593_SISTEMATIZACIA_NAUKOVIH_POGLADIV_SODO_SUTNOSTI_PONATTA_EKONOMICNA_BEZPEKA_PIDPRIEMSTVA

21. Меліхова Т. О. Наукові підходи до визначення сутності поняття «Економічна безпека підприємства». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 17. Ч. 1. С. 167-170.

22. Чубукова О. Ю. Адаптація системи управління економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка.* 2015. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?=2015 (дата звернення 02.10.2025).

23. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2018. 234 с.

24. Салоїд С. В. Механізм управління економічною безпекою підприємства: теоретичний аспект. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут*». 2017. № 14. С. 250-254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2017_14_40 (дата звернення: 24.10.2025).

25. Лойко В. В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства промислового підприємства: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua.

26. Tiupysheva V., Reznik N., Zahorodnia A. Modern Condition and Direct Development of Warehouse Logistics. *International Journal of Innovative Technologies in Economy.* 2023. vol. 1, № 41. DOI: 10.31435/rsglobal_ijite/30032023/7938.

27. Череп А.В., Лубенець. І.О. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки.* Запоріжжя, 2010. № 5. С. 62-66.

28. Cooper W.W., Seiford L.M., Tone K. Introduction to Data Envelopment Analysis and Its Uses: With DEA-Solver Software and References. New York : Springer, 2016. 354 p.

29. Горбач С. В., Щебель А. І., Сидоренко Ю. В., Куриленко О. В., Білич В. М. Економічна безпека підприємств: складові та забезпечення. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 7. С. 51-55.

30. Зайченко К. С., Діма Н. І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка.* 2021. №5. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.90

31. Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Караїм М. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення. Львів : УАД, 2012. 288 с.

32. Жадько К. С., Самойленко Д. М. Економічна безпека підприємств в умовах цифрових технологій і пандемії. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки.* 2020. Вип. 5(38). С. 170-176.

33. Грибіненко О. М., Шагоян С. М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки.* 2017. Вип. 22. Ч. 1. С. 98-100.

34. Нехай В. А., Нехай В. В. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 24 (2). С. 137-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24(2)__30 (дата звернення: 01.09.2025).

35. Гапак Н. М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка*. Ужгород, 2013. Вип. 3(40). С. 62-65.

36. Орлик О. В. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : монографія у 2 т. Дніпропетровськ, 2014. 577 с.

37. Станкевич Н. А., Карплюк О. О. Сутність економічної безпеки підприємства. *Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки :* матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 2016 р. Житомир : ЖДТУ, 2016. С. 207-208.

38. Ковальська Л., Голій О. Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм забезпечення. *Економічний форум*. 2023. №1. С. 126-137.

39. Оніщенко М. Л., Сюркало Б. І. Особливості механізму управління економічною безпекою підприємства. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип. 16. С. 446-452.

40. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.

41. Чубукова О. Ю. Адаптація системи управління економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка.* 2015. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?=2015 (дата звернення 02.10.2024).

42. Bondarenko-Berehovych V. Methodical approach to the assessment of the economic security management system of the enterprise. *German International Journal of Modern Science.* 2021. № 9. P. 11-15. URL: https://dizzw.com/wp-content/uploads/2021/05/Deutsche-internationale-Zeitschrift-f%C3%BCr-zeitgen%C3%B6ssische-Wissenschaft-%E2%84%969-part-2-2021.pdf (дата звернення: 08.10.2025).

43. Колодяжна І. В., Букріна К. А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2019. Вип. 23, ч. 1. С. 135-140.

44. Бабіна Н. О., Зачосова Н. В. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних процесів. Управлінський аспект забезпечення фінансової безпеки України : колективна монографія / за ред. О. В. Черевка. Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. С. 185-206.

45. Дідик А. М. Економічна безпека підприємства : підручник. Львів : Львівська політехніка, 2019. 624 с.

46. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка і суспільство.* 2015. №1. С. 31-34.

47. Гавловська Н. І. Матюх С. А., Любохинець Л. С. Оцінювання стану економічної безпеки промислового підприємства. *Development service industry management*. 2023. №1. С. 7-12. DOI: https://doi.org/10.31891/dsim-2023-1(1)

48. Коптєва Г. М. Класифікація підходів до оцінки економічної безпеки підприємства. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2 (25). С. 221-229. DOI: https://doi.org/10.32782/easterneurope.25-32 (дата звернення: 09.10.2025).

49. Денисенко М. П., Колісниченко П. Т. Пріоритетні напрями посилення економічної безпеки. *Економіка та держава.* 2017. №3. С. 31-35.

50. Офіційний сайт АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат». URL : https://www.ugok.com.ua/ua/about/history.php (дата звернення: 10.10.2025).

51. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 815 с.

52. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

53. Склабінська А. І., Дражниця С. А., Федорук Л. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : «Новий світ-2000», 2013. 342 с.

54. Василенко В. О. Менеджмент стійкого розвитку підприємства : монографія. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 648 с.

55. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 238 с.

56. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.

57. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.

58. Орлик О.В. Підвищення економічної безпеки підприємств на основі інтернет-технологій маркетингу. *Сталий розвиток економіки*. 2019. №2. С.84-92.

59. Череп А.В., Бондар О.О. Маркетингові комунікації в системі забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудування. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 4(28). С. 130-136.

60. Фроленко О.М. Маркетинговий механізм формування системи економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 6. Ч. 3. С. 206-208.

61. Селюченко Н. Є., Климаш В. М. Маркетинг у системі формування економічної безпеки підприємства. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16972/1/234-Selyuchenko-384.pdf (дата звернення: 30.10.2025).

62. Ларка А. В., Хаустова І. Є. Стратегічний маркетинг у системі організації економічної безпеки підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2014. Вип. 2(29). С. 91-101.

63. Юрків Н.Я., Васильчак С.В., Стручок Н.М. Взаємозв'язок структурних елементів економічної безпеки підприємства з урахуванням комплексу маркетингу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.9. С. 175-179.

64. Присяжнюк Л. Г. Оптимізація витрат підприємств машинобудівної галузі за допомогою інформаційних технологій та оптимізації управління запасами. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2016. № 20. С. 76-79.

65. Iershova N., Tkachenko M., Garkusha V., Miroshnyk O., Novak-Kalyayeva L. Economic security of the enterprise: scientific and practical aspects of accounting and analytical support. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. T.2 (29). P. 142-149.

66. Natorina A. Online retailers' management system of marketing commodity policy. Economic journal XXI. 2018. № 174(9-10). pp. 69-72.

67. Бойко В. В., Будинська О. Ю. Економічне обґрунтування мінімізації іммобілізованих коштів, вкладених у матеріали машинобудівного підприємства. *Бізнес Інформ*. Харків, 2014. № 3. С. 255-260.

68. Яновський Д. Л. Оптимізація витрат як елемент механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* Одеса, 2021. №3 (17). С. 87-95.

69. Свистун Л. А. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*. 2017. № 4. С. 57–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2017_4_11 (дата звернення: 22.10.2025).

70. Крот Ю. М., Пастернак Я. П. Формування ефективної системи управління витратами підприємств. *Вісник ХДУ. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2018. Том 2. № 28 (2018). С. 148-151. URL: https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/67/64 (дата звернення: 12.10.2025).

71. Щебликіна І.О., Коноваленко О. Ю. Організація процесу управління витратами підприємства. *Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях:* зб. матеріалів XIX міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 17-18 жовтня 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 129-130.

72. Балдинюк В. М. Ризик-менеджмент як інструмент управління діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2861

73. Данченко О. Б., Занора В. О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень : монографія. Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. 2019. 278 с.

74. Дьяченко Я. Я. Удосконалення системи управління ризиками інвестиційних проектів. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 4 (85). С. 17-29.

75. Іщенко І. С. Ризики інвестиційних проектів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 5 (90). С. 91-98.

76. Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 44-52.

77. Lee U., Kang N., Lee I. (2020). Choice data generation using usage scenarios and discounted cash flow analysis. Journal of Choice Modelling. 2020. 37(100250). doi:10.1016/j.jocm.2020.100250 (дата звернення: 09.10.2025).

78. Михайленко О. В., Ніколаєнко С. М., Насіканова О. О. Управління ризиками діяльності підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6. С. 144-147.

79. Цвігун Т. В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент».* 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 9-13.

80. Томашук І. В. Роль державного управління у сталому розвитку сільських територій Вінницького регіону. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 470-478.

ДОДАТОК А

Баланс (Звіт про фінансовий стан) АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на «31» грудня 2022 р., тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	111453	100036
первісна вартість	1001	159247	163344
накопичена амортизація	1002	47794	63308
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3435550	2205671
Основні засоби	1010	13335226	12752623
первісна вартість	1011	16739938	18456862
знос	1012	3404712	5704239
Інвестиційна нерухомість	1015	--	--
Довгострокові біологічні активи	1020	--	--
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	--	--
інші фінансові інвестиції	1035	--	--
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	--	7901764
Відстрочені податкові активи	1045	--	462968
Інші необоротні активи	1090	--	--
Усього за розділом I	1095	16882229	23423062
II. Оборотні активи Запаси	1100	1031513	678184
Виробничі запаси	1101	456864	365205
Незавершене виробництво	1102	--	--
Готова продукція	1103	573734	312311
Товари	1104	915	668
Поточні біологічні активи	1110	--	--
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	17738601	9303740
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	205917	1077023
з бюджетом	1135	996837	282384
у тому числі з податку на прибуток	1136	189848	110744
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	9600	330048
Поточні фінансові інвестиції	1160	--	--
Гроші та їх еквіваленти	1165	607380	909433
Готівка	1166	--	7
Рахунки в банках	1167	607380	909426
Витрати майбутніх періодів	1170	181178	47621
Інші оборотні активи	1190	--	--
Усього за розділом II	1195	20771026	12628433
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	--	--
Баланс	1300	37653255	36051495

Продовження ДОДАТКУ А

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	437448	437448
Капітал у дооцінках	1405	2380118	2469361
Додатковий капітал	1410	--	--
Емісійний дохід	1411	--	--
Резервний капітал	1415	40626	40626
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	29800730	29719036
Неоплачений капітал	1425	--	--
Вилучений капітал	1430	--	--
Усього за розділом I	1495	32658922	32666471
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	564786	--
Пенсійні зобов’язання		1551900	905612
Довгострокові кредити банків	1510	--	--
Інші довгострокові зобов'язання	1515	156	179
Довгострокові забезпечення	1520	44065	3575
Цільове фінансування	1525	--	17
Усього за розділом II	1595	2160907	909383
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	--	--
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	--	--
товари, роботи, послуги	1615	1056815	678476
розрахунками з бюджетом	1620	513348	908345
у тому числі з податку на прибуток	1621	--	--
розрахунками зі страхування	1625	17767	82739
розрахунками з оплати праці	1630	68151	29752
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	999	55
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1645	151950	143445
Поточні забезпечення	1660	133446	171244
Доходи майбутніх періодів	1665	--	--
Інші поточні зобов'язання	1690	890950	461585
Усього за розділом III	1695	2833426	2475641
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	--	--
Баланс	1900	37653255	36051495

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2022 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попередньо го року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	9252212	51603393
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(7505694)	(10216556)
Валовий: прибуток	2090	1746518	41386837
збиток	2095	(--)	(--)
Інші операційні доходи	2120	6350634	1127053
Адміністративні витрати	2130	(178763)	(312628)
Витрати на збут	2150	(1523995)	(4693643)
Інші операційні витрати	2180	(6922943)	(1691008)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	--	35816611
збиток	2195	(528549)	(--)
Дохід від участі в капіталі	2200	--	--
Інші фінансові доходи	2220	18748	81913
Інші доходи	2240	2097	7221
Фінансові витрати	2250	(184607)	(239896)
Втрати від участі в капіталі	2255	(--)	(--)
Інші витрати	2270	(89083)	(267844)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	--	35398005
збиток	2295	(781394)	(--)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	140182	(6366512)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	--	--
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	--	29031493
збиток	2355	(641212)	(--)

Продовження ДОДАТКУ Б

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	43275	(12628)
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	--	--
Накопичені курсові різниці	2410	--	--
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	--	--
Інший сукупний дохід	2445	747917	656610
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	791192	643982
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	142431	115937
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	648761	528045
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	7549	29559538

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	3057475	5683180
Витрати на оплату праці	2505	1056168	1549729
Відрахування на соціальні заходи	2510	226145	331984
Амортизація	2515	2357994	2210601
Інші операційні витрати	2520	5455400	7120184
Разом	2550	12153182	16895678

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	1590736040	1590736040
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1590736040	1590736040
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0,40	18,25
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0,40	18,25
Дивіденди на одну просту акцію	2650	--	--

ДОДАТОК В

Баланс (Звіт про фінансовий стан) АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на «31» грудня 2023 р., тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	100036	89751
первісна вартість	1001	163344	149734
накопичена амортизація	1002	63308	59983
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2205671	1555511
Основні засоби	1010	12752623	12057624
первісна вартість	1011	18456862	19514850
знос	1012	5704239	7457226
Інвестиційна нерухомість	1015	--	--
Довгострокові біологічні активи	1020	--	--
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	--	--
інші фінансові інвестиції	1035	--	--
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	7901764	12642089
Відстрочені податкові активи	1045	462968	1999726
Інші необоротні активи	1090	--	--
Усього за розділом I	1095	23423062	28344701
II. Оборотні активи Запаси	1100	678184	764580
Виробничі запаси	1101	365205	359759
Незавершене виробництво	1102	--	--
Готова продукція	1103	312311	403799
Товари	1104	668	1022
Поточні біологічні активи	1110	--	--
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	9303740	535251
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1077023	38101
з бюджетом	1135	282384	482483
у тому числі з податку на прибуток	1136	110744	110744
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	330048	358567
Поточні фінансові інвестиції	1160	--	--
Гроші та їх еквіваленти	1165	909433	802
Готівка	1166	7	--
Рахунки в банках	1167	909426	802
Витрати майбутніх періодів	1170	47621	123804
Інші оборотні активи	1190	--	--
Усього за розділом II	1195	12628433	2303588
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	--	--
Баланс	1300	36051495	30648289

Продовження ДОДАТКУ В

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	437448	437448
Капітал у дооцінках	1405	2469361	2046394
Додатковий капітал	1410	--	--
Емісійний дохід	1411	--	--
Резервний капітал	1415	40626	40626
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	29719036	23149248
Неоплачений капітал	1425	--	--
Вилучений капітал	1430	--	--
Усього за розділом I	1495	32666471	25673716
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	--	--
Пенсійні зобов’язання		905612	981498
Довгострокові кредити банків	1510	--	--
Інші довгострокові зобов'язання	1515	179	206
Довгострокові забезпечення	1520	3575	9259
Цільове фінансування	1525	17	--
Усього за розділом II	1595	909383	990963
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	--	--
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	--	--
товари, роботи, послуги	1615	678476	1572745
розрахунками з бюджетом	1620	908345	1558386
у тому числі з податку на прибуток	1621	--	--
розрахунками зі страхування	1625	82739	13506
розрахунками з оплати праці	1630	29752	49533
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	55	1008
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1645	143445	142002
Поточні забезпечення	1660	171244	167494
Доходи майбутніх періодів	1665	--	--
Інші поточні зобов'язання	1690	461585	478936
Усього за розділом III	1695	2475641	3983610
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	--	--
Баланс	1900	36051495	30648289

ДОДАТОК Г

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2023 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попередньо го року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6640997	9252212
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	9785566	(7505694)
Валовий: прибуток	2090	--	1746518
збиток	2095	3144569	(--)
Інші операційні доходи	2120	980584	6350634
Адміністративні витрати	2130	205320	(178763)
Витрати на збут	2150	1265690	(1523995)
Інші операційні витрати	2180	4412102	(6922943)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	--	--
збиток	2195	8047097	(528549)
Дохід від участі в капіталі	2200	--	--
Інші фінансові доходи	2220	28376	18748
Інші доходи	2240	3111	2097
Фінансові витрати	2250	209139	(184607)
Втрати від участі в капіталі	2255	--	(--)
Інші витрати	2270	281648	(89083)
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		--
збиток	2295	8506397	(781394)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1532648	140182
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	--	--
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	--	--
збиток	2355	6973749	(641212)

Продовження ДОДАТКУ Г

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-20563	43275
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	--	--
Накопичені курсові різниці	2410	--	--
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	--	--
Інший сукупний дохід	2445	-2552	747917
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-23115	791192
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-4109	142431
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-19006	648761
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-6992755	7549

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	5136808	3057475
Витрати на оплату праці	2505	1123674	1056168
Відрахування на соціальні заходи	2510	235793	226145
Амортизація	2515	2064454	2357994
Інші операційні витрати	2520	7188684	5455400
Разом	2550	15749413	12153182

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	1590736040	1590736040
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1590736040	1590736040
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-4,38	-0,40
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-4,38	-0,40
Дивіденди на одну просту акцію	2650	--	--

ДОДАТОК Д

Баланс (Звіт про фінансовий стан) АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» на «31» грудня 2024 р., тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	89751	82246
первісна вартість	1001	149734	152557
накопичена амортизація	1002	59983	70311
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1555511	1396379
Основні засоби	1010	12057624	11270931
первісна вартість	1011	19514850	20317487
знос	1012	7457226	9046556
Інвестиційна нерухомість	1015	--	--
Довгострокові біологічні активи	1020	--	--
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	--	--
інші фінансові інвестиції	1035	--	--
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	12642089	--
Відстрочені податкові активи	1045	1999726	1539888
Інші необоротні активи	1090	--	--
Усього за розділом I	1095	28344701	14289444
II. Оборотні активи Запаси	1100	764580	688353
Виробничі запаси	1101	359759	420826
Незавершене виробництво	1102	--	--
Готова продукція	1103	403799	266801
Товари	1104	1022	726
Поточні біологічні активи	1110	--	--
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	535251	19812535
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	38101	196693
з бюджетом	1135	482483	329067
у тому числі з податку на прибуток	1136	110744	110744
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	358567	1098
Поточні фінансові інвестиції	1160	--	--
Гроші та їх еквіваленти	1165	802	9985
Готівка	1166	--	--
Рахунки в банках	1167	802	9985
Витрати майбутніх періодів	1170	123804	278826
Інші оборотні активи	1190	--	--
Усього за розділом II	1195	2303588	21316557
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	--	--
Баланс	1300	30648289	35606001

Продовження ДОДАТКУ Д

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	437448	437448
Капітал у дооцінках	1405	2046394	1389259
Додатковий капітал	1410	--	--
Емісійний дохід	1411	--	--
Резервний капітал	1415	40626	40626
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	23149248	25882817
Неоплачений капітал	1425	--	--
Вилучений капітал	1430	--	--
Усього за розділом I	1495	25673716	27750150
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	--	--
Пенсійні зобов’язання		981498	1443333
Довгострокові кредити банків	1510	--	--
Інші довгострокові зобов'язання	1515	206	237
Довгострокові забезпечення	1520	9259	38115
Цільове фінансування	1525	--	--
Усього за розділом II	1595	990963	1481685
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	--	--
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	--	--
товари, роботи, послуги	1615	1572745	1004684
розрахунками з бюджетом	1620	1558386	1669202
у тому числі з податку на прибуток	1621	--	--
розрахунками зі страхування	1625	13506	12845
розрахунками з оплати праці	1630	49533	44869
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	1008	37
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1645	142002	140398
Поточні забезпечення	1660	167494	220307
Доходи майбутніх періодів	1665	--	--
Інші поточні зобов'язання	1690	478936	3281824
Усього за розділом III	1695	3983610	6374166
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	--	--
Баланс	1900	30648289	35606001

ДОДАТОК Е

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2024 рік

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попередньо го року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	19233528	6640997
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	17026203	9785566
Валовий: прибуток	2090	2207325	--
збиток	2095	--	3144569
Інші операційні доходи	2120	4898112	980584
Адміністративні витрати	2130	218238	205320
Витрати на збут	2150	3106063	1265690
Інші операційні витрати	2180	554953	4412102
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	3226183	--
збиток	2195	--	8047097
Дохід від участі в капіталі	2200	--	--
Інші фінансові доходи	2220	192	28376
Інші доходи	2240	32737	3111
Фінансові витрати	2250	208090	209139
Втрати від участі в капіталі	2255	--	--
Інші витрати	2270	89028	281648
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	2961994	
збиток	2295	--	8506397
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-536468	1532648
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	--	--
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	2425526	--
збиток	2355	--	6973749

Продовження ДОДАТКУ Е

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-26912	-20563
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	--	--
Накопичені курсові різниці	2410	--	--
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	--	--
Інший сукупний дохід	2445	-398810	-2552
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-425722	-23115
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-76630	-4109
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-349092	-19006
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2076434	-6992755

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	10801270	5136808
Витрати на оплату праці	2505	1428942	1123674
Відрахування на соціальні заходи	2510	306233	235793
Амортизація	2515	1841875	2064454
Інші операційні витрати	2520	6238951	7188684
Разом	2550	20617271	15749413

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	1590736040	1590736040
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	1590736040	1590736040
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,52	-4,38
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,52	-4,38
Дивіденди на одну просту акцію	2650	--	--

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Дюков Олексій Вячеславович, студент 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти o.duke1980@gmail.com, підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Фінансові механізми забезпечення економічної безпеки АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» в умовах війни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлен;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ О.В. Дюков